

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ, 1870.

ΤΟΜΟΣ ΚΑ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 492

ΟΛΙΓΑ ΕΤΙ

Τῷ Κυρίῳ Καλλιγᾷ.

Δημοσιεύσας ἐν τῇ *Παρδώρα* ἀποσπάσματά τινα ἐκ τῆς περὶ ποινικῆς δικονομίας συγγραφῆς μου ἐνόμισα ὅτι ἤθελον προκλέσει ἐμβριθῇ *συζήτησιν*, ἀτυχῶς ὅμως ὁ συνάδελφός μου Κ. Καλλιγᾶς ἐξέλαθεν ὅτι ἐζήτουν παρ' αὐτοῦ *ἀπάντησιν*, τοιαύτην δὲ καὶ ἔκαμεν· ἀλλ' ἡ *ἀπάντησις* αὐτῆ με πείθει, ὅτι ὡς ἀξίων εἶναι ἡγεμῶν ἀπόλυτος τῆς εὐφυΐας καὶ τοῦ χαριεντισμοῦ, ὁ Κ. Καλλιγᾶς οὐδενὶ ἄλλῳ ἐπιτρέπει ἵνα ἐπιβῇ τοῦ κράτους του καὶ σταχυολογήσῃ, ἔστω καὶ τὸν ἐλάχιστον ἀστεισμόν. Τὸ συναδελφικὸν θάρρος μ' ἔκαμε νὰ εἶπω ἐν τέλει τοῦ ἄρθρου μου τὰ ὀλίγα εὐτράπελα περὶ τῶν ἐπιχειρημάτων του ἐν ταῖς πρὸς τὸν Κ. Β. Τ. Οἰκονομίδην διατριβαῖς του, ὑπὲρ τὸ θάρρος δὲ τοῦτο μάλιστα μ' ἐκίνησε τὸ κατάρτατον παρὰ Γάλλοις γνωμικόν, ὅτι *il faut avoir beaucoup d'esprit pour entendre plaisanterie*, ἐπιθεὶς λοιπὸν ὑπέθετα ἐν τῷ Κ. Καλλιγᾷ *beaucoup d'esprit* διεκινδύνευσα μικράς *plaisanteries*, ὁ Κ. Καλλιγᾶς ὅμως δαικνύει διὰ τῆς ἀπαντήσεώς του, ὅτι καὶ περ οἰκοῦντας πρὸ εἰκοσιπενταετίας ἐν Ἀθήναις δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ λάβωμεν ὀλίγον κἂν ἄτιμὸν ἄλλας ἐκ τῶν παρὰ τὸ *Λαύριον* ἀλυκίδων

τῆς *Ἀραβύσου*. Ἀγαπᾷ, ὡς φαίνεται, οἱ ἀντιφρονούντες πρὸς αὐτὸν νὰ ὦσιν ὅλως *ἀνάλατοι*, ἴσως ὅπως μόνος ἔχη τὴν εὐχαρίστησιν ν' ἀναγινώσκηται παρὰ τῶν ἀναγνωστριῶν τῆς *Παρδώρας*, ὧν οὐδόλως ἐν τῇ ἀπαντήσῃ του ἐπελάθετο, ἐγὼ ὅμως, — καὶ παρακαλῶ τὰς ἀναγνωστρίας τῆς *Παρδώρας* νὰ μὲ συγχωρήσωσι, διότι συγγράφων οὐδόλως τὰς ἐνθυμήτην, καθόσον ὡς βέβαιον ἔχω ὅτι συγγραφή περὶ ποινικῆς νομοθεσίας δὲν θέλει ποτὲ ἐφεκλύσει τὰ ἴλαρά των βλέμματα, — ἐγὼ λέγω συγγράφων εἶχον μόνον μέλημα τὴν ἐπιστήμην καὶ οὐχὶ Κυρίαν τινα, πλὴν τῆς κατὰ τὴν ποινικὴν δίκην *κυρίας* (1). Πολὺ δ' ὀλιγώτερον εἶχον κατὰ νοῦν τὸν πληρεξούσιον ὅν ὁ Κ. Καλλιγᾶς ὑπαινίττεται ἐν τέλει τῆς ἀπαντήσεώς του, τὸ μὲν, διότι δὲν ἔκρινά ποτε τὸν ἀνθρωπὸν ἄξιον συλλογισμοῦ μου τινος, τὸ δὲ, διότι οὐδέποτε ἔπεινα πρὸς αὐτὸν τὴν χεῖρά μου ὅπως ἔλθω εἰς ἐπαφήν τινα μετ' αὐτοῦ, ὡς ὁ συνάδελφός μου Κ. Καλλιγᾶς, ὅστις ἐνασμενίζεταί νὰ ἔχη αὐτὸν φίλον· γινώσκει δὲ κάλλιον ἐμοῦ ὁ σοφὸς συνάδελφός μου, ὅτι ὁ ἠλεκτρισμὸς, ὡς καὶ ὁ μαγνητισμὸς, μόνον διὰ τῆς συγκοινωνίας τῶν δύο σωμάτων διαδίδονται, οὐχὶ δὲ ποτε καὶ ἐν τῇ μονώσει. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἰς διηλεκτῆ μόνωσιν εὐρέθην πάντοτε ὡς πρὸς τὸν ἀνθρω-

(1) Ἡ *κυρία* σημαίνει τὴν δικασίμον ἡμέραν καθ' ἣν διαξάγεται ἡ ἐπὶ ἀκροατηρίου συζήτησις καὶ ἐκδικασίς τῆς δίκης.

πον εκείνον, ἔστιν ἄρα ὅπως ἀδύνατον αἰ ἰδιότητές του νὰ ἐπιδράσωσιν ἐπ' ἐμὲ, ἐάν δ' ἐπὶ τοῦ Κ. Καλλιγᾶ ἐπέδρασαν, ἄλλοι ἂς κρίνωσιν· ἐγὼ δ' ἐὼν χαίρειν τὸν ἄνθρωπον, ἔρχομαι δι' ὀλίγων ν' ἀνασκευάσω τὰ ὑπὸ τοῦ Κ. Καλλιγᾶ ῥηθέντα, ὅστις ἴσως εἶχε δίκαιον νὰ μὴ κρίνῃ τὴν ἐμὴν θεωρίαν ἀξίαν πολλῶν ἐπιστημονικῶν λόγων, ἐγὼ ὅμως λυποῦμαι ὅτι τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα, ἃ εἶπεν, εἰσὶν ἥκιστα ἐπιστημονικά.

Ἰδοὺ δ' ἡ ἀπόδειξις, θέλω δ' ἀκολουθήσει παρὰ πόδας τὸν Κ. Καλλιγᾶν ἵνα μὴ εἴπῃ ὅτι διέφυγον σπουδαῖόν τινα λόγον του· λέγω δὲ σπουδαῖον, διότι καὶ ἐν τῇ ἀπαντήσῃ του οὔτε τοὺς καπουτζίνους ἐλησμόνησεν, οὔτε τῶν *distinguo* ἐπελάθετο.

Καὶ δὴ, ἐτήρησαν λέγει μετὰ τοῦ Κ. Οἰκονομίδου κατὰ τὴν πρὸ δεκαετίας συζήτησίν των δύο ἄδελφου, τὴν ἀποφυγὴν πάσης ἀλληγορίας προσωπικῆς, καὶ καλὴν πίστιν. Εἰς ἀπάντησιν ἀνακαλῶ εἰς τὴν μνήμην του τὸ λατινικὸν ῥητὸν, *verba volant, scripta manent*, εἰς δὲ τὴν μνήμην πάντων, ὅσα ἀνέγνωσαν, διότι τὰ παρὰ τοῦ Κ. Καλλιγᾶ γραφόμενα ὡς ὑποτιθέμενα ἄξια λόγου πάντοτε ὑπὸ πλείων ἀναγινώσκονται· πάντες οὗτοι λοιπὸν ἐνθυμοῦνται τὰ παρ' αὐτοῦ γραφέντα, τὰ τερετισματὰ δηλονότι, τὸν φιλόσοφον Τιμαρίωνα, τοὺς ψυχαγωγούς εἰς Ἄδου, καὶ τὸν λοιπὸν ἐκεῖνον σωρὸν τῆς εὐφύας· ἐγὼ οὐδὲν προστίθημι, διότι τὰ ἐν ταῖς διατριβαῖς ἐκεῖνων δὲν με ἐνδιαφέρουσιν, εἶναι *res inter alios acta*, καὶ, ὡς πιστεύω, ὁ Κ. Οἰκονομίδης ἐξώφλησε τὸ χρέος του ἐκεῖνο μετὰ τοῦ τόκου. Ἄλλως δὲ, καὶ ἐκ τοῦ ποινικοῦ δικαίου γινώσκω, ὅτι ὀφείλω νὰ σέβωμαι τὴν *παραγραφήν*, ὑποθέτω δὲ, ὅτι ὁ νομομαθέστατος συνάδελφός μου Κ. Καλλιγᾶς, δὲν ἐῤῥίψεν εἰκὴ καὶ ὡς ἔτυχεν ἐπὶ τοῦ χάρτου τὴν λέξιν *δεκαετία*. Τῷ ἀποδεικνύω ὅτι τὸν ἐνόησα καὶ προβαίω.

Μὲ τιτλοφορεῖ ὁ συνάδελφός μου ἀγαθὸν, ἐγὼ ἤθελον τὸν ὀνομάσει *καλὸν κἀγαθὸν* ἐάν μὴ ἐφοβοῦμην τὴν δικανικὴν του δεινότητα, — μάλιστα δὲ, ἀφοῦ διαῤῥήδην ἐν σελ. 1006 στίχ. 5—6 τῆς Νομ. Μελ. ἀνεστήλωσεν ὅτι «ἐπὶ ἐπιστημονικῆς συζήτησεως» δὲν ἰσχύει ὁ *κατὼν τοῦ ἀδιαίρετου τῆς ὁμολογίας*, — δι' ἧς ἤθελε διακρίσει τὴν ἀδιαίρετον ὁμολογίαν μου καὶ ἐκλάβει αὐτὴν ὡς προσωπικὴν προσβολὴν, τὴν μὲν λέξιν *καλὸς* κατὰ τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς σημασίαν ὑπολαμβάνων, τὴν δ' ἀγαθὸς κατὰ τὴν νέαν.

Δὲν εἶμ' ἐγὼ ὁ καταμεμφθεὶς ἄγνοιαν τοῦ Κ. Καλλιγᾶ ἄλλ' αὐτὸς οὔτος· ἰδοὺ τί λέγει ἐν σελ. 1007 τῆς Νομικῆς Μελέτης, καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐφεξῆς θέλω ἀντιγράψω κατὰ γράμμα τοὺς λόγους τοῦ Κ. Καλλιγᾶ, ὅπως ἀποδείξω, ὅτι οὔτε παρενόησά τι τῶν ὑπ' αὐτοῦ εἰρημένων, οὔτε διέστρεψα, ἐκτὸς ἂν εἴπῃ μοι ὁ Κ. Καλλιγᾶς, ὅτι αἰ λέξεις δὲν ἔχουσι

παρ' αὐτῷ ἢν διὰ πάντας ἡμᾶς τοὺς λοιποὺς βροτοὺς ἔχουσι σημασίαν ἐν τοῖς λεξικοῖς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. — Ἰδοὺ λοιπὸν τί λέγει «*Ἐπὶ τίνων βάσεων εἰρεῖται ἡ διαστολὴ αὐτῆ καὶ τίς ἡ differentia specifica μεταξὺ προκαταρκτικοῦ καὶ προδικαστικοῦ ζητήματος ἐντελῶς ΑΓΝΩ.*»

Ὅταν λοιπὸν ὁ Κ. Καλλιγᾶς ὁμολογῇ ὅτι ἀγνοεῖ τίς ἡ διαφορὰ αὐτῆ, εἰς τί ὕβρισα ἐγὼ τὸ ὁμοούσιόν του εἰπὼν, ὅτι ἂν ἀγνοῇ, ἔτι πᾶς ἀληθῶς νομομαθῆς γινώσκει, εἶναι ἀληθῶς κακοῦ αὐτῷ αἰτία ἡ ἄγνοιά του αὐτῆ; Νομίζω μάλιστα, ὅτι ἔδωκα δειγμὰ ἀληθοῦς ὀρθοδόξου, τὸν λόγον τοῦ Κ. Καλλιγᾶ ὁμοούσιον τῷ πατρί του ἀνακηρύξας. Θέλω δὲ καὶ κτωτέρω ἐπικαλεσθῆ τὴν ὁμολογίαν του καὶ περὶ ἄλλων ἀγνοῶν ἰκανῶς μεγάλων καὶ ἐκεῖνων.

Λυποῦμαι καὶ λυποῦμαι εἰλικρινῶς, ἃς με πιστεύω ὁ Κ. Καλλιγᾶς, ὅτι ἡ πολλὴ ζωηρότης τοῦ πνεύματός του, ἡ ἡ περιφρόνησις πρὸς τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ ἀντιπάλου του δὲν τῷ ἐπέτρεψαν νὰ μελετήσῃ ὀριμώτερον ὅτι ἔγραψα πρὶν ἢ ἀπαντήσῃ. Τούλάχιστον τὰ ἐναγχοῦς εἰς τὸν Ναπολέοντα Γ' καὶ τοὺς Γάλλους συμβάντα δὲν τὸν ἐδίδαξαν, ὅτι κατ' ἀντιπάλου διὰ μακροῦ παρεσκευασμένου χρόνου δὲν πρέπει νὰ ἐξέρχεται τις μετὰ πολλῆς ζωηρότητος καὶ ὑπεροψίας, διότι τὴν παθαίνει;

Ὁ Κ. Καλλιγᾶς διατὶ δὲν εἶδεν, ὅτι ἐγὼ διαῤῥήδην διακρίνω τρία τινά· Α) Τὸ ἀποτελοῦν πρόκριμα ζήτημα, ὅ πάντως δεῖ προῦσαι τὸν πολιτικὸν δικαστὴν ἰσταμένης τῆς ἐπὶ τῷ ἀδικήματι δίκης μέχρι τῆς τοῦ προκρίματος ἐπιλύσεως. Β) Τὸ ἀδικήμα, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ ποινικοῦ δικαστοῦ. Γ) Τὴν περὶ ἀποζημιώσεως τοῦ παθόντος πολιτικὴν ἀγωγὴν, ὑπαγομένην κατ' ἔγκρισιν τοῦ ἐγγείραντος αὐτὴν εἴτε εἰς τὸ ποινικόν, ὅπως μετὰ τῆς δημοσίας περὶ τοῦ ἀδικήματος συνδικασθῆ, εἴτε χωρὶς τῆς δημοσίας εἰς τὸ πολιτικόν· πρὸς τοῦτο δὲ, εἴτε πρὸ τῆς ποινικῆς, εἴτε μετ' αὐτὴν, ἐκτὸς μιᾶς καὶ μόνης περιπτώσεως τῆς νοθεύσεως ἐγγράφου ὑπὸ ζῶντος καὶ γνωστοῦ, ὅτε κατ' ἀνάγκην καὶ πάντοτε ἡ συνδικάζεται ἡ ὀριστικῶς ἀπόλλυται τὸ πρὸς ταύτην δικαίωμα.

Ἐάν ὁ Κ. Καλλιγᾶς ἐπιμένῃ, καὶ δυστυχῶς ἐπιμένει νὰ μὴ βλέπῃ εἰμὴ ὅπου ἐγὼ βλέπω τρία, ἔσται ἀδύνατος πᾶσα συζήτησις. Καὶ ὅμως ὁ τάλας ἐγὼ ἐκ παντὸς τρόπου προσεπάθησα νὰ γίνω σαφῆς, μάλιστα δ' ἐν σημ. 1 τῆς σελ. 146! Ἐάν οὕτω συζητῇ ὁ Κ. Καλλιγᾶς, οὐδὲν ἔχω εἰπεῖν ἄλλο, εἰ μὴ ὅτι, «*ἄμην ἠτοῦμην, ὁ δὲ εἶδίδου σκάφη.*»

Πρὸ πολλοῦ ἐκ πείρας γινώσκω, διότι εἰσοσιπενταετίαν ὄλην μετὰ τοῦ Κ. Καλλιγᾶ ἀναστρέφομαι ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ὅτι πολὺς καὶ δεινὸς ὁ ἀνὴρ περὶ τὴν διαλεκτικὴν καὶ ὡς ἔγχευς διαφεύγων.

Ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐγγέλεις συλλαμβάνουσιν οἱ ἄνθρωποι, εἰ καὶ τοιοῦτους.

Καὶ ἰδοὺ ὁ Κ. Καλλιγᾶς λάβρος καὶ ὡς ἀλέκτωρ, — λέγω δ' ὡς ἀλέκτωρ, διότι τὸν ἀλέκτορα ἐπόμνυσι, μιμούμενος τὸν Σακράτην ὅστις ὤμνυε τὸν κύνα, — ὡς ἀλέκτωρ λοιπὸν ἀπὸ δώματος φωνεῖ νίκην, διότι . . . διότι ὁ *Bivrios* δὲν πραγματεύεται περὶ σχέσεως πολιτικῶν καὶ ποινικῶν δικαστηρίων πρὸς ἄλληλα. Πάντως οὐ, μὰ τὴν ἀλεκτορίδα, λέγω ἐγὼ· ὁ *Bivrios* καλεῖ περὶ οὗ καὶ ἐγὼ ἐν § 842, ἦτοι περὶ τοῦ ζητήματος ἐκεῖνου, ὅπερ *πολιτικόν*, αὐτοτελές, ἀνεξάρτητον τοῦ ἀδικήματος καὶ προῦπαρχον αὐτοῦ πρέπει νὰ προῦσῃ, καὶ διὰ τοῦτο ἴσχυ τὴν ἐπὶ τῷ ἀδικήματι δίκην. Καὶ πῶς; φίλτατε συνάδελφε τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου Καθηγητᾶ, πῶς; δὲν ὑπάρχουσι πλέον ζητήματα περὶ καταστάσεως προσώπου, *questions d'état*; ἃς τὰ εἶπω γαλλιστὶ ἴσως ἐνονηθῶ κάλλιον παρὰ τὸν *Bivrios*, ὅστις τὰς εἶπε λατινιστὶ. Καὶ πῶς τὸ περὶ γάμου ζήτημα, τὸ περὶ πατρότητος, υἰότητος, υἰοθεσίας καὶ τὰ τοιαῦτα δὲν εἶναι πλέον ἐν τοῖς νομικοῖς ζητήματι τοῦ συρμού; Καὶ τί ἄλλο ἐν τῇ *διγαμίᾳ* ἢ τῇ *μοιχείᾳ* εἶναι τὸ περὶ κύρους γάμου ζήτημα, ὡς καὶ ἐν τῷ περὶ τοῦ δι' ἀπάτης γάμου ἀδικήματι, καὶ τοῖς ἄλλοις;

Ὁ Κ. Καλλιγᾶς ἐπιφωνεῖ καὶ τὸν παιᾶνα τοῦ θριᾶμβου του ἄδει, «*κεῖται Πάτροκλος*,» οὐ κεῖται φίλε, ἠθέλησας νὰ δώσης αὐτῷ εἰς ὄσφρησιν χλωρόμορφον ὅπως τὸν παρακρήσῃ νεκρὸν, ἀλλὰ δὲν τὸ κατῶρθωσας, *ceux que vous tuez se portent à merveille*.

Ἐάν θέλῃς φίλε μου νὰ συζητήσωμεν σπουδαίως, διότι ἰδὲμοσίευσχ τ' ἀποσπάσματα ἐκεῖνα τοῦ συγγράμματός μου ἐν τελείᾳ μετριοφροσύνη, ὅπως βασιανισθῶσιν ὑπὸ σοῦ καὶ ἄλλων σοφῶν, καὶ διδασθῶ, διότι ἔχω τὴν ἀδυναμίαν νὰ θέλω νὰ διδάσκωμαι, δὲν ἔχω δὲ τὴν μωρὰν περιφιλαυτίαν ὅτι οἶδα πάντα καὶ οὐδὲν ἀπολείπεται μοι νὰ μάθω, τὰ ἐδημοσίευσχ λέγω πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, οὐ τοῖνον ὁ ἀξίων σοφώτατος εἶναι διδάξόν με, ἐάν δ' ἐπιτρέπῃς δέξου με ὡς πελάτην τιθέμενόν σοι τὰ ἐξῆς ζητήματα, εἰς ἃ ὀριστικὴν ἀξίω πρὸς σοῦ τὴν λύσιν.

Α. Τὸ κύρος τοῦ γάμου τίνι δικαστηρίῳ προσήκει; τίς δ' ἰσχύς τῆς ἀποφάσεως αὐτοῦ; ὁ *διγαμίαις* ἐνοχος γενόμενος, ἀφοῦ ἐκτίσῃ πενταετὴ ἢ ἐξαετὴ ποινήν εἰρητικῆς, ἐάν πάλιν πράξῃ *διγαμίαν*, συνεστῶτος ἐνοεῖται πάντοτε τοῦ πρώτου γάμου τοῦ ἀνακηρυχθέντος ἐγκύρου, ἐάν πάλιν λέγω πράξῃ *διγαμίαν*, ἐγείρεται ἐκ νέου τὸ ζήτημα περὶ τοῦ κύρους τοῦ γάμου, ἢ ἡ πρώτη ἀπόφασις τοῦ πολιτικοῦ δικαστηρίου, τὸ *πρόκριμα* κατ' ἐμὲ, ἰσχύσει καὶ πάλιν, ἐνθ' ὡς βλέπεις δὲν εἶναι πλέον τὰ αὐτὰ πρόσωπα, ὡς ἀπαίτει τὸ 274 πολ. δικ.;

Β. Ἡ ἐπὶ τοῦ προκρίματος ἀπόφασις ἔσται ἰσχυρὰ

πρὸς τὸ ποινικὸν δικαστήριον τὸ δικάσον περὶ τῆς *διγαμίας*, ἢ καὶ μετ' αὐτὴν μένει τῷ δικαστῇ ἢ ἐκ τοῦ ἄρθ. 92 ποιν. δικ. ἐλευθερία; Εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ἰκανῶς ἀναπτυχθὲν ὑπ' ἐμοῦ δὲν ἐπανερχομαι.

Γ. Τὸ πολιτικὸν δικαστήριον, τὸ τὴν περὶ ἀποζημιώσεως ἀγωγὴν δικάσον, ἔσται δεδεδεσμευμένον ἐκ τούτων; Σὺ μὲν εἶπας καὶ, ἐγὼ ὅμως ἀπέδειξα τὸ ἐναντιόν, εὐκρεστήθητι νὰ ρίψῃς ἴλαρὸν βλέμμα ἐπὶ τῶν ἐπιχειρημάτων μου.

Ἀλλὰ φεῦ! Πᾶσαν ἀφαιρεῖ μου ἐλπίδα ὁ ἀγών, διότι ὁ Κ. Καλλιγᾶς καὶ καλὰ δὲν θέλει νὰ ἐνοηθῆσιν τί τὸ ζητούμενον. Ἀπόδειξις ἔστω τὰ ἐν τῇ δευτέρᾳ στήλῃ τῆς 191 σελ. ἐν στίχ. 18 καὶ ἐπ. «*ἂν λ. χ. ὁ πολιτικὸς δικαστὴς ἀπορρίψῃ πᾶσαν ἀποζημιώσιν*, δὲν εἶναι πιθανὸν κτλ.» τί κοινὸν ἔχει ἡ ἀποζημιώσις μετὰ τοῦ προκρίματος; Ἡ περὶ ἀποζημιώσεως πολιτικὴ ἀγωγή δύναται ἀδιακρίτως νὰ εἰσπυθῆ καὶ πρὸς τὸ ποινικὸν δικαστήριον, ἐάν δὲν ᾖναι ἐκκρεμῆς πρὸς τὸ πολιτικόν, τὸ *πρόκριμα* ὅμως ΟΥΔΕΠΟΤΕ ἐστὶν ἀρμόδιος ὁ ποινικὸς δικαστὴς νὰ τὸ δικάσῃ· πρόκριμα δὲ ποινικὸν οὐδὲν ὑπάρχει (1).

Ἀπελπισία! ἀπελπισία!

«*Ἄμην ἠτοῦμην ὁ δὲ εἶδίδου σκάφη.*»

Ἐνταῦθα ὁ Κ. Καλλιγᾶς ἀφοῦ ὤμωσε τὸν ἀλέκτορα καὶ ἔθραψε τὸν Πάτροκλον χωρὶς νὰ συστήσῃ κλν, ὡς ἀληθῆς Ἀχιλλεὺς, μικρὸν ἀγῶνα ἐπ' αὐτῷ, — καὶ ἔχει

(1) Μία καὶ μόνη ὑπάρχει περίπτωση καθ' ἣν πρόκριμα ποινικὸν ἐμφανίζεται ἐν τῇ νομοθεσίᾳ ἡμῶν, ἔστι δ' ἐπὶ τῇ πλαστογραφίᾳ, ὅταν ὑπὸ ζῶντος γινώσκει τὸ ὄνομα τοῦ προσώπου ἐγένετο αὐτῆ, καθ' ἣν ἡ ποινικὴ περὶ τοῦ ἀδικήματος καὶ ἡ πολιτικὴ τοῦ παθόντος ἀγωγή πρέπει πᾶν τὼς νὰ συνδικασθῶσιν, ἄλλως μετὰ τὴν ποινικὴν δίκην ἔσται ἀπαράδεκτος ἡ πολιτικὴ ἀγωγή ἐάν εἰσπυθῆ πρὸς τὸ πολιτικὸν δικαστήριον, κατὰ τὸ ἄρθ. 486 πολιτ. δικον. Καὶ ὅμως νῆ τὸ πρόκριμα, ὁ Κ. Καλλιγᾶς φαίνεται ἀγνοῶν τοῦτο ὅτι ἔγραψεν ἐν τῇ σελ. 884 τῆς Νομ. Μελ. τὰ ἐξῆς: «*Ἐπὶ πλαστογραφίας οὐκ ἔστιν ἄλλως γενέσθαι, διότι τὸ ποινικὸν δικαστήριον συνάμα καταδικάζει τὸν πλαστογράφον καὶ καταστρέφει τὸ πλαστὸν ἔγγραφο (πολιτ. δικ. ἄρθ. 260) ὥστε ἐξ ἀνάγκης ἔνευ τοῦ ἀποδεικτικοῦ μέσου, τοῦ διὰ τῆς καταστροφῆς προδικασθέντος ἐγγράφου, ΠΡΟΧΩΡΕῖ εἰς τὸ ἐξῆς ἢ δίκην.*» Ποία δίκην προχωρεῖ, φίλτατε συνάδελφε, πρὸς τὸ πολ. δικ. ἢ περὶ ἀποζημιώσεως ἴσως; ἀλλ' αὐτὴ ἀπαράδεκτος πλέον κατὰ τὸ 486 πολ. δικ. καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὸ ἄρθ. 7 ποιν. δικ. φέρεται ἐξαιρετικῶς, ὅτι τὴν ἦδη πρὸς τὸ πολιτικὸν δικαστήριον εἰσπυγημένη δύναται νὰ μεταφέρῃ ὁ παθὼν πρὸς τὸ ποινικόν. Ἔστω καὶ τοῦτο εἰς ἀπόδειξιν ὅσον μελετητικῶς ἐστὶν ὁ Κ. Καλλιγᾶς ἐπὶ τῶν ζητημάτων τούτων, ἐφ' οἷς διασταυροῦνται ἀρμοδιότης ποινικοῦ δικαστηρίου πρὸς ἀρμοδιότητα πολιτικοῦ, καὶ ἐναλλάξ — διὰ νὰ ἦμαί ὅμως δίκαιος ὀφείλω νὰ εἶπω, ὅτι καὶ ὁ Κ. Οἰκονομίδης ἐν σελ. 967 τῆς Νομ. Μελ. εἰς τὸ αὐτὸ ἐνέπεσε τοῦ Κ. Καλλιγᾶ λάθος γράψας τάδε: «*ἂν ἐσκόπει ὁ νομοθέτης τῆς Ἑλλάδος νὰ καταστήσῃ τὴν ποινικὴν δίκην προδικαστικὴν τῇ πολιτικῇ, ἤθελεν ἀπαγορεύσει ἢ γ ἐ ν ἰ κ ὼ ε τὴν προτέραν ἐκδίκασιν τῆς περὶ ἀποζημιώσεως ἀγωγῆς ὑπὸ τοῦ πολιτικοῦ δικαστηρίου, ὥστε τοῦτο νὰ δικάσῃ πάντοτε δ ε ὗ τ ε ρ ο υ. Ὅπερ ὅμως ἐπὶ πλαστογραφίας ΜΟΝΟΝ διατάξιν.*»

δικαίον, διότι ο Πάτροκλος ζή και αν εκάλει προς αγωνία ήθελε ζητηθή ο νέκος, τούτου δε μη εύρισκομένου οι προσκληθέντες ήθελον απέλθει καγγάζοντες, —ο Κ. Καλλιγας λέγω, μεταβάνει εις την άνωμα φαλαίωσιν όπως με άποδείξη παρανόησαντα αυτόν. Αλλ' εαν τον παρενόησα, επειδή ούτος αντιφρονει προς τον Κ. Οικονομίδην, προς αν αντιφρονω και εγω, ή- θέλομεν κήπως κάπου συναντάσθαι' εαν δε δεν τον παρενόησα, τότε τί λέγει ότι εγραψεν αντίθετα των όπως τα εξέλαθον εγω; Αλλά διατί δεν εκθέτει τα χωρία έφ' οι; παρενόησα αυτόν; Δέν τα εκθέτει, διότι έχουσιν όπως εγω τα ενόησα, εις άπόδειξιν δε των λόγων μου θέλω αντιγράψει όσα εν τη Νομ. Μερίσση ειπεν, όπως ο άναγνώστης παραβάλη, και . . . κτλ.

Και δη επί του α και β της σελ. 491.
Είπον εγω, ότι ο Κ. Καλλιγας ειπε τον νομοθέτην αντιφάσκοντα και ανακόλουθον' ιδου αυτά τα ρήματα ε εγραψεν ο Κ. Καλλιγας, εν μεν σελ. 879 της Νομ. Μελ. α ή διάταξις αυτη (του 42 αρθ. » ποιν. δικ.) ΔΕΝ ΣΥΜΦΩΝΕΙ πληρέστατα προς » την εν αρθ 42 πολ. δικ. διότι κατ' αυτην δεν » επιτρέπεται πλέον ή εκ νέου εξέτασις του αυτοϋ » ζητήματος, ενφ κατά την ποινικήν δικονομίαν » μετά την άθώωσιν ουχ ήττον εξετάζεται ή πο- » λυτική ευθύνη του άθωωθέντος και ενδέχεται να » επιδικασθῆ ή κατ' αυτοϋ άγωγή » Τί άλλο σημαίνουσι ταύτα έρωτώ εγω, ειμή ότι ο νομοθέτης προς εκυτον αντιφάσκει; εν δε σελ. 880. α "Οταν ο νο- » μοθέτης ήται ΑΝΑΚΟΛΟΥΘΟΣ, και τοϋτο δεν » είναι σπάνιον, ουδεν άλλο δικαιούμεθα να πρά- » ξωμεν, πλην να γίνωμεν και ήμεις ανακόλουθοι, » κτλ. à la bonne heure! Πιστεύω ότι πᾶς άναγινώσκων ταύτα θέλει πεισθῆ, ότι αληθώς ο Κ. Καλλιγας νομίζων, ότι ακολουθεῖ τῷ νομοθέτῃ ἀμιλλᾶται να γίνηται εν παντί ανακόλουθος.

Το γ' όμολογεῖ αληθές, ήτοι ότι καλώς ειπον, ότι πιστεύει, ο Κ. Καλλιγας, ότι ο νομοθέτης ήμῶν τὰ παρὰ Γάλλοις ήσπάσατο (4).

Ως αὐτως και τὸ δ' εν μερει δεχεται, εύρίσκει δ' ο-

(4) Ο Κ. Καλλιγας ζητῶν τὰ επιχειρήματά του εν τῇ γαλλικῇ νομοθεσίᾳ δεν παρετήρησε ποσῶς, ότι τὸ μεν αρθ. 8 της περ' ημῶν ποιν. δικ. έχει παρὰ Γάλλοις ἀντίστοιχον τὸ art. 3 της instr. crim. και τὸ αρθ. 11 της ήμετ. πολιτ. δικ. τὸ art. 327 του code civil, οὐδαμῶς όμως της γαλλικῆς νομοθεσίας θέλει εὐρεῖ, εἴτε τὸ παρ' ημῶν 12 της πολιτ. δικ. εἴτε τὸ 12 της ήμετ. ποιν. δικονομ. Επιχειρῶν λοιπὸν να λύσῃ τὰ ζητήματα ταύτα διὰ τῶν γαλλικῶν νόμων, πλανᾶται, δικαιούμεαι δ' εγω εἰπῶν, ότι ο σοφὸς ήμῶν νομοθέτης σαφῶς και ἀρμονικῶς διε- ρήθησε ταύτα. Εἰν δέ μοι ἐπιτρέπεται θέλω ἐπικαλεσθῆ ὑπὲρ ἐμαυτοϋ και ενα κανὼνα παρ' ημῶν τοῖς δικανικοῖς ἰσχύοντα, ότι μεταξὺ δύο ἐρμηνευτῶν του αυτοϋ νόμου, ο εύρίσκων τὸν νομο- θέτην συνεπῆ προς εκυτον, και τὰς διαφόρους νομοθετικὰς διατά- ξεις ἐναρμονίους προς ἀλλήλας, είναι πάντως πιστωτότερος μᾶλλον του εύρίσκοντος ἀνακολουθίας και ἀσυμφωνίας και συγ- κρούσεως εν τῷ ἐνταίῳ του νομοθέτου έργῳ.

περβολικόν (sic) ότι ειπον αυτόν ειπόντα, ότι ή τῆ- λειδικία δεν είναι κανὼν ἀπαρέγκλιτος του ὄρθου λόγου. Άνοίγω όμως τὴν Νομικὴν Μελίσσαν και τί εύρίσκω; αὐτότατον τὸν Κ. Καλλιγαν εν σελ. 884 λέγοντα αὐταῖς λέξεσι τάδε «Μήπως ο ὄρισμος οὐ- » ρος (της τελεσιδικίας) ήναι ἀξίωμα του ΟΡΘΟΥ » ΔΟΓΟΥ ΑΠΑΡΕΓΚΛΙΤΟΝ; »

Επί του ε' άρνεῖται ο Κ. Καλλιγας, ότι ειπέ πού ποτε ότι ουδέποτε συμβαίνει τὸν πολιτικὸν δικαστήν θέξει ζήτημα ἀναγόμενον εις ἀδικήμα. Μακρὸν ήθελεν εἶσθαι να μεταφέρω ὀλόκληρον τὴν σελ. 4013 της Νομ. Μελ. περιορίζομαι εις μόνας τὰς ἐξῆς δύο περιόδους «Κατ' ἐμὴν γνώμη ή ἀπαγόρευσις » της πολιτικῆς δίκης πρό της ποινικῆς είναι γε- » ρικωτάτη και ἀπόλυτος.» Και εν σελ. 890 στιχ. 3—8 πολλῶ κατηγορικώτερα τάδε' «ἀλλ' εν τού- » τοις και τοι ΠΟΛΛΑΣ καταβαλόντες ΕΡΕΥ- » ΝΑΣ, δεν ήδυνήθημεν κ' ἀνακαλύψωμεν, ποτε » ο πολιτικὸς δικαστής ὀθναται γ' ἀποσπαρθῆ ἀρ- » μοδίως, ότι ὑπῆρξε κλοπή, ενφ παραβιάζει ρη- » τὴν διάταξιν μη παραπέμπω τὴν κολάσιμον » πράξιν εις τὸν ποινικὸν δικαστήν (αρθ. 589) » και ἀναμένω τὴν ἀπόφασιν του.» Ερωτῶ τὸν σο- φὸν συνάδελφόν μου εἰν φηγγόμενος μετά τοσούτου στόμφου τὰ ρήματα ταύτα ἐσυλλογίσθη και τὰ ἐπί μόνῃ τῇ ἐγκλήσει του παθόντος διωκόμενα ἀδική- ματα, και ότι ή ὑπαίρεσις είναι κλοπή, και ότι αν επί τινι τούτων εἰσαχθείσης ἰδιωτικῆς περι ἀποζη- μιώσεως άγωγῆς προς τὸ πολιτικὸν δικαστήριον, ο πολιτικὸς δικαστής ὀφείλει να δικάσῃ χωρὶς να δύ- νηται οἰκοθεν να παραπέμψῃ προς τὸν ποινικόν; ἀλλά τί γίνεται τότε ο ἀφορισμὸς του Κ. Καλλιγᾶ, ότι πάντοτε ἀπαγορεύεται ή πολιτικὴ δίκη πρό της ποινικῆς; Και όμως ο ἀνηλεὴς νομοθέτης ὡσεῖ αντι- πολιτεύόμενος τὸν Κ. Καλλιγαν, τὸν ΠΟΛΛΑΣ κατα- βαλόντα έρεύνας, πρόέθη περαιτέρω, εχάρχεν εν τῷ ποιν. νόμῳ τὸ αρθ. 392 καθ' ο' επί ὑπεξαγωγῆ εγγρά- φου, ΜΟΝΟΝ ἀρμόδιον δικαστήν όπως ἐπιβάλλῃ ποι- νὴν φυλακίσεως μέχρι ΤΡΙΩΝ μηνῶν και χρηματικὴν ποινὴν μέχρι τριακοσίων δραχμῶν, καθίστησιν αυτόν τὸν ΠΟΛΙΤΙΚΟΝ δικαστήν, ὡστις εν τοιαύτῃ περι- πτώσει δικάζει και καταδικάζει ἐπὶ κολασίμῳ πρά- ξει χωρὶς να παραπέμψῃ εις τὸν ποινικὸν δικαστήν! Καυμέναι έρευναί του Κυρίου Καλλιγᾶ! Σᾶς θάπτω εις τὸν τάφον αν εἶχε προωρισμένον διὰ τὸν ζῶντα Πάτροκλον.

Τὸ σ' όμολογεῖ, ἀλλ' ὡς συμπεράσμα δηθεν του Κ. Οικονομίδου εκ των λόγων του Κ. Καλλιγᾶ' ἀλλά και ὡς λέγει εν τῇ Παρθώρα ο Κ. Καλλιγας δικαιοῦσι τὸν Κ. Οικονομίδην. Ὡστε ο Καλλιγας ἀ- ποδοκιμάζει τὸν Οικονομίδην δι' ὡς ειπεν οὗτος ότι ειπεν ο Καλλιγας, ἀλλ' αὐτὸς οὗτος ο Καλλιγας

δι' άλλων λέξεων λέγει, ότι περι αυτού ειπόντος ει- πεν ο Οικονομίδης. Τῇ ἀληθείᾳ τὴν τέχνην ταύτην του εξαρνον γίνεσθαι της ἰδίας ὁμολογίας μόνος ο Κ. Καλλιγας γινώσκει, ήμεις δε προτιμῶμεν τὴν κακὴν συνοδίαν του Κ. Οικονομίδου, ότι ἐξελάβομεν, ὡς και πᾶς άλλος πιστεύω θέλει τὴν ἐκλάβει, τὴν ῥῆσιν του Κ. Καλλιγᾶ οἷς ἀληθῶς είναι.

Περὶ δε του ζ' τί να εἶπω; Ο Κ. Καλλιγας εύ- ρίσκει ότι ουδὲ λέξιν λέγω περι της διαφορᾶς με- ταξὺ προδικαστικοῦ και προκαταρκτικοῦ ζητήμα- ματος! Πρός τε θεῶν μακάρων, προς τε θνητῶν αν-θρώπων και προς σου βασιλῆος ἀπηνέος της εὐφροσύ- φιλτατε συνάδελφε, ὁποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀ- δόντων; Δέν αἰσθάνεσαι ότι ὁμολογεῖς ότι ουδ' ἀνε- γνωσ τα παρ' ἐμοῦ εν τῇ Παρθώρα δημοσιευθέντα, ειμή μόνον τὴν τελευταίαν σελίδα εν ή περι σου ο λόγος;

Δέν λέγω τίποτε; και τί ἄρα είναι τὸ κατ' ἐμὲ πρόκριμα εἰ μη τὸ κατὰ τὴν πολιτικὴν δικονομίαν προδικαστικὸν και κατὰ τὸν Κ. Οικονομίδην προκα- ταρκτικόν; Περὶ τούτων και μόνων και περι της προς άλληλα διαφορᾶς αἱ ΕΙΚΟΣΙΝ ὄλαι ἐκείναι στήλαι της Παρθώρας ληλοῦσιν, εγω δε σιωπῶ πλέον, διότι εις τούτο καταντήσας του έργου του Κ. Καλλιγᾶ, ήδυνάμην πολλὰ περι καλῆς πί- στεως προς ἀντιπάλου; να εἶπω, φέβω όμως μη ἐ- ρεθίσω τὸν λίαν ἀρόχολον συνάδελφον, προτιμῶ ν' αντιγράψω εις ἀπάντησιν μίαν εκ της εν τῇ Νομ. Μερίσση, σελ. 886 διατριβῆς του περικοπήν, ήν ἀ- ληθῶς ὡς περι εκυτου φρίνεται εγραψεν « Ημεῖς » νομίζομεν, ότι τοϋτο ἀποτελεῖ θέμα ἀκαδημαῖ » κοῦ βραβείου. Οὐδεμίαν ἔχορτες ἀξίωσιν να » κερδήσωμεν αὐτὸ, φοβούμενοι μάλιστα τοὺς ήτ- » τηθέντας ἀνταγωνιστάς, ἐκκαλοῦντας συνήθως » τὴν ψῆφον τῶν δικασάντων ἐνόπιον του κοι- » τοϋ, και ἀνηλεῶς διασυρόντων και μαστιγοῦν- » των τὸν στεφανωθέντα, διότι, ἔργον ἀνδρείας » λογίζεται ή μη ὁμολογία της ήττης, » περιορίζε- » μεθα εις τὸ να τεινώμεν προς αυτόν τὴν χεῖρα και τὸν διαβεβαιώσωμεν, ότι ου πκυσόμεθα τιμῶντες αὐτὸν ὡς ἀνδρα σοφόν' εἰν δ' ἀληθές, ότι και Ζεῖος ρυστάζει "Ομηρος (et divus dormitat Homerus), οὐδὲλως ταπεινώσει; εἰσι διὰ τὸν Κ. Καλλιγαν εἰν ἐφωράθη παραπαίσας του νοῦς του νομοθέτου.

Και εἰ μεν εις ταύτα ἀρκεσθῆ, καλὸν, άλλως δε εἰν σκοπῆ να ἐξακολουθήσῃ τὴν συζήτησιν τῷ προ- τεινω τὸ ἐξῆς; ζῆ εὐτυχῶς ο Μάουρερ ἄς μεταφρά- σωμεν ο Κ. Καλλιγας τὰς διατριβᾶς του και εγω τὰς περικοπὰς της συγγραφῆς μου και ἄς καταστή- σωμεν τὸν Μάουρερ δικαστήν ἀνα μέσον ήμῶν. Αλλά φεῦ! και ενταῦθα φοβούμαι μη μοι ἀντιτάξῃ ὡς εν σελ. 887 της Νομ. Μελ. προλαβὼν ειπεν «ἀν ο γα

νομοθέτης δεν ἔλογίζετο πάντοτε ΝΕΚΡΟΣ, ήθε- » λαμεν ζητήσῃ παρ' αὐτῷ ἀκράσιν. » Αλλ' ἄς δοκιμάσω, ἴσως ο Κ. Καλλιγας ἀποφασίσει υπὲς τοῖς de plus να φανῆ ἀνακόλουθος, και οὕτω ἄς ἐλπίζω, ότι δεν θέλει προτείνει τὴν ἐξαίρεσιν του δικασταῦ τούτου, καθόσον εἰν ἔχη σκοπὸν να εἶπῃ, ότι και ο Μάουρερ δεν είναι εις κατάστασιν να ἐρμηνεύσῃ τοὺς νόμους οὗς συνέγραψε, τότε πολλὰ τὰ ἔτη σας Κύριε Καλλιγᾶ, κατατίθημι τὰ ὄπλα.

Αθήνησι 2 Σεπτεμβρίου 1870.

N. I. ΣΑΡΙΠΟΛΟΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑΣ.

(Τίλος. Ἰδε φυλ. 491.)

Εν ὑστέροις χρόνοις εύρε μεν ή θεωρία αὐτη νέους ὀπαδοῦς, ἀλλ' οὐχί προς τοσοῦτο πρακτικούς σκο- ποῦς, μάλιστα παρὰ τοῖς φιλοσόφοις ἱστορικοῖς της Γαλλίας κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα. Τὸ διεξοδικὸν σύγγραμμα του Αββᾶ Βανιέρου, εἰς Μυθολογία και οἱ μῦθοι της ἀρχαιότητος εκ της ἱστορίας ἐρμηνευό- μενοι, εἰς νησφάλησε της θεωρίας ταύτης εν Γαλλίᾳ ἐπί τινι καιρὸν οὐ μικρὸν κύρος. Και εν Ἀγγλίᾳ ή μεταφρασις τούτου ἀναφέρεται ὡς κλασσικὸν ἔργον. Σκοπὸς του συγγράμματος ήτο, ὡς ο συγγραφεὺς λέγει (1), εν ἀποδείξῃ ότι και μεθ' ὄλα τὰ κοσμή- ματα, ὑφ' ὧν κοσμοῦνται οἱ μῦθοι, οὐδὲλως χαλε- πὸν είναι να γνωσθῆ ότι οὔτοι περιέχουσι μέρος της ἱστορίας τῶν ἀρχαίων χρόνων. Ἀληθῶς διδακτικὴ είναι ή ἀνάγνωσις βιβλίων, ἄτινα εγραφήσαν πρό εκατὸν μόλις ἐτῶν' εἰ και ουδεν δύναται τις ήδη ἐξ αὐτῶν να ὠφεληθῆ, τούλάχιστον θέλει προφυλάτ- τεσθαι να εκθέτη μετά μεγίστης πεποιθήσεως και ἀνοικοδομῆ θεωρίας, αἵτινες δυνατὸν να φαίνονται τό γε νῦν ἀφιλονεικτοῖ, και όμως μετά 100 ἄλλα ἔτη θέλουσιν εἶσθαι ἐξ ἴσου ἀπρηχαιωμένοι ὡς αἱ πρό αὐτῶν. Ἐπρέπει να πιστεύωμεν, έρωτᾷ ο Αββᾶς Βανιερ, νομίζων ἀναμφιβόλως τὰς ἀποδείξεις του ἀ- λανθάστους, πρέπει σπουδαίως να πιστεύωμεν ότι ο Όμηρος ήθελεν ἀξιωθῆ τοσαύτης τιμῆς παρὰ του Ἀλεξάνδρου, αν ἐνόμιζεν αὐτὸν ἀπλοῦν μυθολόγον; Και ήθελε νομίζει ἐπιζήλον τὸν Ἀχιλλέα ἐπὶ τῇ εὐ- τυχίᾳ ότι εσχε τοιοῦτον αἰοδὸν της ἰδίας δόξης; 2) Ο Κικέρων, ἀριθμῶν τοὺς σοφοῦς, δεν καταλέγει εν τούτοις και τὸν Νέστορα και Ὀδυσσεᾶ; ήθελεν οὐ- τοτος κατατάξει μεταξὺ τούτων και πλάσματα ἀπλᾶ της φαντασίας; (Tuscl. 5, 3.) Δέν διδάσκει ήμᾶς αὐτόθι ο Κικέρων, ότι μόνον ή θεία γνῶσις τῶν οὐ-

1) Εν τόμ. 1, σελ. 9. 2) Εν τόμ. 1, σελ. 21.

ραγίων σωμάτων, οὐκ εἶχεν δ' Ἄτλας καὶ Προμηθεύς, ἐγένετο ἀφορμή, ὅπως δ' μὲν φέρη τὸν οὐρανὸν ἐπὶ τῶν ὤμων του, δ' δὲ προσηλωθῆ ἐπὶ τοῦ Καυκάσου; Ἡδυνάμην νὰ φέρω ἐνταῦθα ἀποδείξεις ἐκ πλείστων ἀρχαίων συγγραφέων ἡδυνάμην τὰς τῶν ἀρχαιοτέρων πατέρων τῆς ἐκκλησίας, Ἀρνοβίου, Λακταντίου καὶ πολλῶν ἄλλων, οἵτινες ἐξέλαβον οὕτω τοὺς μύθους ὡς εἰ ἐστηρίζοντο ἐπὶ ἱστορικῶν γεγονότων ἡδυνάμην τὸν κατάλογον τοῦτον νὰ συμπληρώσω μὲ τὰ ὀνόματα τῶν ἐνδοξοτέρων νέων συγγραφέων ἡμῶν, οἵτινες ἐν τοῖς ἀρχαίοις μύθοις ἀνεύρον λείψανα παραδόσεων τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ὡς ὅσον ὁμοίως ἤχοῦσι ταῦτα πρὸς τινὰς ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας φερομένας ὡς ἀναμφισβητήτους ἀποδείξεις!

Ἄλλαχοῦ λέγει ὁ Βανιέρ¹⁾, «Θέλω ποιῆσαι κατάδηλον ὅτι ὁ Μινώταυρος μετὰ τῆς Πασιφάης καὶ ὅτι ἕτερον λέγεται ἐν τοῖς μύθοις αὐτῶν, οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ εἰμὴ ἔρωτας τῆς βασιλίσσης τῆς Κρήτης πρὸς τινὰ πλοίαρχον ὀνόματι Ταῦρον, καὶ ὅτι ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Διδαύλου ὑποκρύπτεται πονηρὸς φίλος. Ἄτλας, ὁ ἐπὶ τῶν ὤμων φέρων τὸν οὐρανόν, ἦτο βασιλεὺς, ὅστις ἐσπούδαζεν ἀστρονομίαν, εἰς τὰς χεῖρας ἔχων τὴν οὐράνιον σφαῖραν. Τὰ χρυσᾶ μῆλα ἐν τοῖς κήποις τῶν Ἑσπερίδων μετὰ τῶν δρυκόντων ἦσαν πορτοκάκια, φυλασσόμενα ὑπὸ φθονερῶν κυνῶν.»

Μνεῖαν ποιούμεθα ἔτι, ὡς πνευματικῶς ἀνηκόντων εἰς τὴν αὐτὴν σχολὴν, καὶ τῶν λογίων ἐκείνων, οἵτινες ἐν τῇ ἑλληνικῇ μυθολογίᾳ ἀναζητοῦσιν πρόσωπα οὐχὶ κοινὰ ἀλλ' ἰσραὴλ, καὶ οἵτινες, ὡς ὁ Βοχάρτ, ἐφαντάζοντο ὅτι ἐν τῷ Κρόνῳ ἀνεκάλυπτον χαρακτῆρας τοῦ Νῶε, ἐν τοῖς τριῖσι αὐτοῦ τέκνοις, τῷ Διὶ, Ποσειδῶνι καὶ Πλούτωνι, τοὺς τρεῖς παῖδας τοῦ Νῶε, Χάμ, Ἰάφεθ καὶ Σήμ.²⁾ Ὁ G. J. Vossius παρέβλεπεν ἐν τῷ σοφῷ αὐτοῦ συγγράμματι de theologia gentili et physiologia christiana, sive de origine et progressu idololatriæ³⁾ τὸν Κρόνον πρὸς τὸν Ἀδάμ ἢ τὸν Νῶε, τὸν Ἰάνον ἢ Προμηθεὺς πρὸς τὸν Νῶε πάλιν, τὸν Πλούτωνα πρὸς τὸν Ἰάφεθ ἢ Χάμ, τὸν Ποσειδῶνα πρὸς τὸν Ἰάφεθ, τὸν Ἀθηνᾶν πρὸς τὴν Νεκχάν, ἀδελφὴν τοῦ Θουβάλ Κάιν, τὸν Ἡφαί-

στον πρὸς τὸν Θουβάλ Κάιν, τὸν Τυφῶνα πρὸς τὸν Ὀγ, Βασιλέα τῆς Βασάν κτλ. Ὁ δὲ Γεράρδος Κροϊσος δι'σχυρίζεται ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Ὀμηρος Ἐθραῖος, ὅτι ἡ Ὀδύσσεια περιέχει τὴν ἱστορίαν τῶν πατριαρχῶν, τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἀὐτῆ ἀπὸ Σωδῶμων καὶ τὸν θάνατον τοῦ Μωσέως, ἡ δὲ Ἰλιάς περιέχει τὴν ἱστορίαν τῆς καταστροφῆς τῆς Ἰερικῶ. Ὁ Huef προβαίνει ἐτι παραιτέρω ἐν τῇ Demonstratio Evangelica (1607 ἐν Παρισίοις). Σκοπὸς αὐτοῦ εἶναι νὰ ἀποδείξῃ τὴν γνησιότητα τῶν βιβλίων τῆς παλαιᾶς διαθήκης, δεικνύων ὅτι σύμπασα ἡ θεολογία τῶν ἐθνικῶν ἐλήφθη ἐκ τοῦ Μωσέως. Ὁ Μωσὴς αὐτὸς ἀνέλαβε κατ' αὐτὸν διαφορωτάτους χαρακτῆρας ἐν ταῖς παραδόσεσι τῶν ἐθνικῶν, καὶ οὐ μόνον ἀρχαῖος νομοθέτης, ὡς Ζωροάστρης καὶ Ὀρφεύς, ἀλλὰ καὶ θεὸς, ὡς Ἀπόλλων, Ἡρακλῆς, Φαῦνος, ἀνάγεται ὑπὸ τοῦ σοφοῦ καὶ εὐλαβοῦς ἐπισκόπου εἰς τὸ αὐτὸ ἀρχαῖον ἱστορικὸν πρωτότυπον. Καὶ ὡς ὁ Μωσὴς εἶναι τὸ πρωτότυπον τῶν ἐθνικῶν θεῶν, οὕτω καὶ ἡ ἀδελφὴ του Μαριάμ ἢ ἡ γυνὴ του Σαπφώρα τὰ πρωτότυπα πασῶν τῶν θεαινῶν⁴⁾.

Καὶ ὁ Γλάστων ὡς γνωστὸν ἀποκλίνει ἐν τῷ περὶ Ὀμήρου σοφῷ συγγράμματι αὐτοῦ εἰς ὁμοίαν θεωρίαν, ἀποπειρώμενος νὰ ἀνακαλύψῃ ἐν τῇ ἑλληνικῇ μυθολογίᾳ ἐσκοτισμένην εἰκόνα τῆς ἰσραὴλ ἱστορίας τῶν Ἰουδαίων. Ὅσον δὲ ἐσκοτισμένη καὶ ἀφανίζεται αὐτῷ ἡ εἰκὼν αὕτη, πιστεύει ὁμοίως ὅτι ἐν τῷ Διὶ, τῷ Ἀπόλλωνι καὶ τῇ Ἀθηνᾶ ἀνεγνώρισε τοὺς συγκεχυμένους χαρακτῆρας τῶν τριῶν προσώπων τῆς ἁγίας τριάδος. Ἐν τῷ τελευταίῳ ἀριθμῷ ἐνός τῶν κάλλιστα συντασσομένων περιοδικῶν συγγραμμάτων «Home and Foreign Review», Ῥωμανοκαθολικοῦ περιοδικοῦ, ἐμφανίζεται ὁ γνωστὸς ἐκδότης τοῦ Εὐριπίδου F. A. Paley ὁπαδὸς τοῦ ἱεροῦ τούτου Εὐημερισμοῦ. Ὁ Ἄτλας, λέγει, εἶναι σύμβολον ἐπιμόνου ἐργασίας· μετατίθεται δὲ ὑπὸ τοῦ Ἡσιόδου πλῆσιον τῶν κήπων τῶν Ἑσπερίδων. Οὐδεμία δὲ ἀμφιβολία ὅτι ἐνταῦθα ἔχομεν παράδοσιν τοῦ κήπου τῆς Ἑδέμ. Τὰ δὲ ὑπὸ τοῦ δράκοντος φυλασσόμενα μῆλα οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὰ μῆλα, ἃ ὁ ὄφις εἶπε τῇ Εὐχ

νὰ κόψῃ, ἢ ὁ ὑπὸ ἀγγέλου μὲ πυρίνην μάχαιραν φυλασσόμενος κῆπος¹⁾.

Εἰ καὶ πάντες οἱ ἐλευθεροὶ προλήψεων σοφοὶ οὐδὲν τῶν τριῶν τούτων συστημάτων τῆς τῶν μύθων ἐρμηνείας ἐνόμισαν ἐπαρκῆς ἢ ἀλάνθαστον, ἐφάνη ὁμοίως ἀδύνατον νὰ εὐρεθῆ ἄλλη κρείττων ἐρμηνεία ἢ λύσις τοῦ προβλήματος. Ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲ εἰ καὶ ὀλίγοι μόνον, ὡς νομίζω, ἤθελον ἀποδεχθῆ ἐν τούτων τῶν συστημάτων ἀπολύτως, καθ' ἃ πᾶσα ἡ τῶν Ἑλλήνων μυθολογία ἐπενοήθη, ὅπως διαδοθῶσι δι' αὐτῆς ἠθικὰ παραγγέλματα, ἢ φυσικαὶ καὶ μεταφυσικαὶ διδασκαλίαι ἢ γεγονότα τῆς ἀρχαίας ἱστορίας, καὶ ὁμοίως εὐρέθησαν πολλοὶ, οἵτινες ἠθέλησαν νὰ συμβιβάζωσι ταῦτα, ἀποδεχθέντες ὅτι μέρη μὲν τινὰ τῆς μυθολογίας περιέχουσι ἠθικῶν, ἄλλα φυσικῶν καὶ ἄλλα ἱστορικῶν χαρακτῆρα. Οὐχ ἦττον ὑπάρχουσι καὶ πολλοὶ μῦθοι, οἵτινες ἀντίκεινται πρὸς πᾶσαν δοκιμὴν ἀναλύσεως εἰς τὰ ἀρχαῖα αὐτῶν στοιχεία. Οὕτω τὸ αἶνιγμα τῆς Σφυγγὸς τῆς μυθολογίας ἔμεινεν ἄλυτον.

Ἡ πρώτη ἀφορμὴ πρὸς νέαν ἐξέτασιν τοῦ μυθολογικοῦ προβλήματος ἐδόθη ἐκ τῶν σπουδῶν τῆς σαρκερτικῆς φιλολογίας. Διὰ τῆς ἀνευρέσεως τῆς ἀρχαίας Ἰνδικῆς γλώσσης, τῆς σαρκερτικῆς, ἢ ὀφείλομεν εἰς τὰς πρὸ 80 ἐτῶν γενομένης ἐργασίας τοῦ Wilkins²⁾, Sir W. Jones, Kolebrooke, καὶ διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς στενῆς συγγενείας τῆς γλώσσης ταύτης πρὸς τὰς κυριωτέρας τῆς Εὐρώπης γλώσσας, ἢ ὀφείλομεν εἰς τὰς σοφὰς ἐρεῦνας τοῦ Schlegel, Humbold, Bopp καὶ ἄλλων, προήλθεν ἐντελής ἀνατροπὴ τῶν γενικῶν θεωριῶν περὶ τῆς παναρχαίου ἱστορίας τοῦ κόσμου. Δὲν ἔχω καιρὸν νὰ κάμω ἀκριβῆ ἐκθεσιν τῶν ἐρευνῶν τούτων, ἀλλὰ δύναμαι νὰ κηρύξω ὡς γεγονὸς, ὅπερ, ὡς φρονῶ, πρὸ τῆς γνωστοποιήσεως αὐτοῦ οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ εἰκάσῃ, καὶ μετὰ ταύτην οὐδεὶς ν' ἀμφισβῆσθῃ, ὅτι δηλαδὴ αἱ ὑπὸ τῶν Βραχμάνων τῆς Ἰνδίας, τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ζωροάστρου καὶ τῶν ὑπηκόων τοῦ Δαρείου ἐν Περσίᾳ, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, ὑπὸ τῶν κελτικῶν, γερμανικῶν καὶ σλαβικῶν φύλων λαλούμεναι γλώσσαι, ἦσαν ἰδιώματα ἐνός γενικοῦ ἀρχικοῦ τύπου, καὶ ὅτι αὐταὶ ἀληθῶς εὐρίσκονται πρὸς ἀλλήλας ἐν τοιαύτῃ σχέσει, ἐν ἣ ἡ γαλλικὴ, ἰταλικὴ, ἰσπανικὴ καὶ πορτογαλικὴ γλώσσα, ὡς νέαι διάλεκτοι πρὸς τὴν λατινικὴν. Διὰ τούτου κατεκτήθη ἀληθῶς νέος κόσμος, ἢ νέος πανάρχαιος κόσμος ἀνεκτῆθη τρόπος τινὰ. Ἐντεῦθεν τὰ ὄρια τῆς καλυμμένης ἀρχαίας ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος ἔπρεπε ἐκ

νέου νὰ τεθῶσι καὶ κατὰ τινὰ τρόπον νὰ ἐξηγηθῇ, πῶς πᾶσαι αἱ γλώσσαι αὐταὶ, αἵτινες χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων διὰ χιλιάδων μιλίων καὶ ἐνιαυτῶν, ἠδυνήθησαν ἐν ἀρχῇ νὰ προέλθωσιν ἀφ' ἐνός κοινοῦ κέντρου.

Ἄλλ' ἐνταῦθα δὲν δύναμαι νὰ ἐνδιατρίψω³⁾. Πρέπει εὐθὺς νὰ προβῶ εἰς τὴν ἐκθεσιν τίνι τρόπῳ μετὰ τινὰ χρόνον ἐγένετο ἡ ἀνακάλυψις, ὅτι οὐ μόνον τὰ πρῶτα στοιχεῖα πασῶν τούτων τῶν γλωσσῶν, αἵτινες ἰνδοευρωπαϊκαὶ καλοῦνται, οὐ μόνον τὰ ἀριθμητικὰ αὐτῶν ὀνόματα καὶ ἀντωνυμίαι, προθέσεις καὶ γραμματικαὶ καταλήξεις, οὐ μόνον αἱ κυρίως οἰκιακαὶ λέξεις, ὡς πατήρ, μήτηρ, ἀδελφός, θυγάτηρ, σύζυγος, συγγενής, βοῦς, κύων, ἵππος, ταῦρος, δένδρον, κόκκος, μύλος, γῆ, οὐρανός, ὕδωρ, ἐστὴρ καὶ χίλιαι ἄλλαι, εἰσὶν ἐντελῶς αἱ αὐταί, ἀλλὰ καὶ ὅτι πᾶσα γλώσσα ἰδίως ἔχει καὶ τὰ πρῶτα στοιχεῖα μυθολογικῆς φρασεολογίας, τὰ ὅποια δακτυλοδεικτοῦσι τὰ ἴχνη τῆς κοινῆς καταγωγῆς.

Τί δ' ἔπεται ἐντεῦθεν διὰ τὴν ἐπιστήμην τῆς μυθολογίας; ἀκριβῶς ὅτι καὶ διὰ τὴν ἐπιστήμην τῆς γλώσσης προήλθεν ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως, ὅτι τὸ σαρκερτικόν, ἑλλην. λατιν. γερμανοκελτικόν καὶ σλαβικόν γλωσσικόν ἰδιώμα προήλθεν ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς. Πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης ἐσυγχωρεῖτο, ἐκάστη τῶν γλωσσῶν τούτων νὰ ἐξετάζηται ἰδίως, καὶ πᾶσα ἐτυμολογικὴ ἐρμηνεία, ἥτις συνεφάνει μὲ τοὺς νόμους ἐκάστης γλώσσης, ἠδύνατο νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐπαρκῆς. Διότι ὁ Πλάτων παράγει²⁾ τὴν λέξιν θεὸς ἀπὸ τοῦ θεῖον, ἐπειδὴ οἱ πρῶτοι θεοὶ ἦσαν ὁ Ἥλιος καὶ ἡ Σελήνη, οἵτινες τακτικῶς ἐκινουνοτο ἐν τῷ στερεώματι, ἢ διότι ὁ Ἡρόδοτος³⁾ παράγει τὴν αὐτὴν λέξιν ἀπὸ τοῦ τιθέναι, ἐπειδὴ οἱ θεοὶ πάντα ἐν τάξει ἔθεσαν, δὲν δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι σφάλουσιν. Εὐρίσκοντες ὁμοίως ὅτι τὸ αὐτὸ ὄνομα θεὸς ἐν τῇ σαρκερτικῇ καὶ λατινικῇ ἀπαντᾶται ὡς deus καὶ deus, δὲν δυνάμεθα βεβαίως νὰ δεχθῶμεν τῆς ἑλλ. λέξεως ἐτυμολογίαν, μὴ συμφωνοῦσαν συγχρόνως καὶ μὲ τὰς ἀναλόγους ἐκφράσεις τῆς σαρκερτικῆς καὶ λατινικῆς. Γερμανὸς γινώσκων τὰ γαλλικὰ μόνον, ἀκούων τὴν γαλλικὴν λέξιν feu, θὰ ἐνεθυμείτο τὸ γερμανικόν feuer. Βλέποντες ὁμοίως ἡμεῖς ὅτι ἡ αὐτὴ λέξις ἀπαντᾶται ἐν τῇ ἰταλικῇ ὡς fuoco, ἐν τῇ ἰσπανικῇ ὡς fuego, ἐν τῇ πορτογαλικῇ ὡς fogo, πειθόμεθα ὅτι πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν λέξιν συμφωνοῦσαν καὶ πρὸς τὰς τέσσαρας ταύτας, ἢν εὐρίσκομεν ἐν τῇ λατινικῇ focus καὶ οὐχὶ ἐν τῇ γερ-

¹⁾ Ἐν τόμ. 1, σελ. 29.

²⁾ Geographia sacra I, I: Noam esse Saturnum tam multa docent ut vix sit dubitandi locus. . . Ut Noam esse Saturnum multis argumentis constituit, sic tres Noe filios cum Saturni tribus filiis conferendos; Hamum vet Chamum esse Jouem probabunt hae rationes. . . Japhet idem qui Neptunus. Semum Plutonis nomine detruserunt in inferos. Καὶ ἐν βιβλ. 1. κεφ. 2 Jam si libet etiam ad nepotes descendere in familia Hami sive Jovis Hammonis, Put est Apollo Pyhtius. Chanaan idem qui Mercurius. Quis non videt Nimrodum esse Bacchum? Bacchus enim idem qui bar-chus, i. e. Chusi filius videtur et Magog est Promathus.

³⁾ Ἐν Ἀμσελοδάμ. 1668 σελ. 71, 73, 77, 97. Og est iste qui a Gracis dicitur Τυφῶν κτλ.

⁴⁾ Caput tertium. I. Universa propemodum Ethnicorum Theologia ex Mose, Mosisve actis aut scriptis manavit. II. Velut illa Phoenicum. Tautos idem ac Moses. III. Adonis idem ac Moses. IV. Thammus Ezechielis idem ac Moses. V. Πολυώνυμος fuit Moses. VI. Marnas Gazensium deus idem ac Moses. Caput Quartum. VIII. Vulcanus idem ac Moses.—IX. Typhon idem ac Moses. Caput Quintum. II. Zoroastres idem ac Moses. Caput Octavum. III. Apollo idem ac Moses. IV. Pan idem ac Moses. V. Priapus idem ac Moses etc., etc. Ἐν σελ. 121. Quum demonstratum sit Græcorum Deos in ipsa Mosis persona larvata ac ascititio habitu connecta provenisse, nunc probare aggredior ex Mosis descriptionibus, verbis, doctrinis et institutis, aliquos etiam Græcorum eorumdem deos, ac bonam Mythologiae ipsorum partem manasse.

²⁾ Home and Foreign Review N. T. σελ. 111 1864. Οἱ Κέλτικες ἦσαν πιθανῶς ποιμενικὸς λαὸς τῆς ἀνατολῆς, ἐργαζόμενοι μέταλλα, ὧν χαρακτηριστικὸν ἦτο ἡ στρογγυλότης τοῦ προσώπου, ὅθεν προήλθεν ὁ μῦθος ὅτι ἦσαν μογγόβαλοι. F. A. P. ³⁾ Wilkins Rhogavadgita 1785.

³⁾ Περὶ τούτου πραγματεύεται ὁ Μάξ Μύλλερ ἐν ἑτέρῳ μαθηματικῷ ἐκδοθέντι ἐν τῷ 4 τόμ. τῆς συλλογῆς τούτων ἀπὸ σελ. 147 τοῦ πρωτοτύπου ἢ σελ. 118 κ. ε. τῆς γερμ. μεταφράσεως.

²⁾ Ἐν Κρατόλη σελ. 397 ε.

³⁾ Ἐν βιβλ. 2, 32 πρβ. καὶ Abicht σημειώσεις ἐνταῦθα.

μωική Feuer. Καί αὐτός ὁ βαθὺς Γρίμμ φρίνεται ὅτι δὲν ἠδυνήθη νὰ αἰσθάνθῃ τὴν ἀπόλυτον συνδετικὴν δύναμιν, τὴν ἐν τῷ κανόνι τοῦτο ὑπάρχουσαν. Πρὶν ἢ γνωσθῇ ὅτι ἐν τῇ σανκρ. ἑλλην. λατιν. καὶ σλαβικῇ ὑπῆρχεν ἡ αὐτὴ λέξις Name (ταυτόσημος τῇ γοθικῇ namō, γεν. namins), ἐσυγχροεῖτο ἡ τῆς γερμανικῆς λέξεως παραγωγή ἀπὸ γερμανικῆς ρίζης. Οὕτω παράγει ὁ Γρίμμ (ἐν τῇ γερμ. γραμμ. 2, 30) τὸ γερμανικὸν οὐσιαστικὸν nomen ἀπὸ τοῦ nehmen, λαμβάνειν. Τοῦτο ἦτο καθ' ἑαυτὸ ἐντελῶς δεδικοιολογημένη ἑτυμολογία. Ὅταν ὅμως ἐγνώσθη ὅτι τὸ σανσκριτικὸν nāman εἶναι ἴσον τῷ gnā man, ὅπως nomen ἴσον τῷ gnomen, καὶ ὅτι τοῦτο παράγεται ἐκ τοῦ ῥήματος gnā, ἑλλην. γνῶ, μετὰ τοῦτο ἡ τοῦ nāman παραγωγή ἀπὸ τοῦ nehmen εἶναι ἀδύνατος· ὁρθὸν δὲ νὰ συνδεθῇ τὸ nāman μὲ τὸ gnā, ἡ ἑλληνικὴ λέξις ὄνομα μὲ τὸ γνῶ, καὶ ἡ λατινικὴ nomen μὲ τὸ gno¹⁾). Ἐκάστη λέξις ἔχει μίαν μόνην ἑτυμολογίαν, ὅπως ἕκαστον ἔμψυχον μίαν μόνην μητέρα.

Ἄς ἐφαρμόσωμεν τὰ ἡδῆ ῥηθέντα ἐπὶ τῆς μυθολογικῆς φρασεολογίας τῶν Ἀρίων λαῶν. Ἄν εἴχομεν μόνον τὰ ὀνόματα καὶ τοὺς μύθους τῶν ἑλλην. θεῶν νὰ ἐξηγήσωμεν, οὐδόπως θὰ ἦτο ἀπορήπιτέα τοιαύτη ἑτυμολογία, ὡς ἡ ἀπὸ τοῦ ζῆν παραγωγή τοῦ Ζεὺς λ. χ. Εὐρίσκοντες ὅμως ὅτι ἡ λέξις Ζεὺς ἐν τῇ ἑλληνικῇ εἶναι ἡ αὐτὴ τῇ Dyauz ἐν τῇ σανσκρ. τῇ Ju τοῦ Jupiter καὶ τῇ Tiu ἐν τῇ ἀγγλ. Tuesday²⁾, περὶ θύμεθα ὅτι οὐδεμία ἄλλη ἑτυμολογία ἀρκεῖ ἢ ἡ ἐξηγοῦσα συγχρόνως πάσας ταύτας. Ἐντεῦθεν ἔπεται ὅτι ὅπως ἐννοήσωμεν τὰ ὀνόματα τῶν ἑλλήνων θεῶν, καὶ ὅπως εἰσδύσωμεν εἰς τὴν κυρίαν ἔννοιαν παντὸς μύθου, δὲν πρέπει νὰ περιορίσωμεν τὰ βλέμματά μας μόνον ἐντὸς τοῦ ἑλλην. ὀρίζοντος, ἀλλὰ νὰ ἐξετάσωμεν καὶ τὰς τῆς λατινικῆς, γερμανικῆς, σανσκριτικῆς καὶ ζεντικῆς μυθολογίας πρὸς ἀλλήλους τῶν ὀνομάτων τούτων λέξεις. Ἡ κλεις, ἣτις χορηγεῖ ἡμῖν τὴν σημασίαν ἑνὸς ὀνόματος, πρέπει νὰ ἀνοίγῃ καὶ τὴν τῶν λοιπῶν πάντων, ἄλλως δὲν εἶναι ἀληθὴς κλεις.

Ἀλλὰ κατὰ τοῦ τρόπου τούτου τοῦ συλλογίζεσθαι ἐγένοντο σφοδραὶ ἀντιρρήσεις παρὰ μεγάλων λογίων ἀνδρῶν, καὶ αὐτοὶ εἶσι οἱ τὴν ἑλλ. ἑτυμολογίαν ἐγκταλιπόντες ὡς ἀνωφελῆ ἄνευ τῆς βοήθειάς τῆς σανσκριτικῆς διαμαρτύρονται κατὰ τοιαύτης βεβηλώσεως τοῦ ἑλλ. Πανθέου καὶ κατὰ πάσης ἀποπειράς πρὸς παραγωγὴν τῶν θεῶν καὶ μύθων τοῦ Ὀμή-

¹⁾ Βλ. Grimm ἱστορίαν γερμ. γλώσσης, σελ. 153. Ἄλλα ἀπὸ τοῦ gna παράγονται λέξεις εἰσὶ notus, nobilis, gnarus, ignarus, ignoro, nargare (gnarigare), γνώμων, Kennen. ἀγγλιστὶ I ken, know, uncouth κτλ.

²⁾ Γερμανιστὶ Dienstag ἡμέρα τοῦ τῶν ἀρχαίων Γερμανῶν θεοῦ Zio, ἢ γ' τῆς ἐβδομάδος. Βλ. Grimm γερμ. λεξ. ἐν λ. Dienstag.

ρου καὶ Ἡσιόδου ἀπὸ τῶν δυσμῶρων καὶ τερατῶδῶν θεῶν τῶν Βραχμάνων. Ἀλλὰ τοῦτο νομίζω ὅτι πηγάζει ἐκ παρενοήσεως. Εἰς οὐδενὸς εὐφρονότου λογίου τὸν νοῦν ἐπῆλθε νὰ παραγάγῃ οἶαν· δῆποτε ἑλλ. λέξιν ἢ λατινικὴν ἀπὸ τῆς σανσκριτικῆς. Ἡ σανσκριτικὴ δὲν εἶναι ἡ μήτηρ τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς, ὡς ἡ λατινικὴ εἶναι μήτηρ τῆς γαλλικῆς καὶ ἰταλικῆς. Ἡ σανσκριτικὴ, ἑλληνικὴ καὶ λατινικὴ εἶναι ἀδελφαί, ἰδιώματα ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ τύπου. Ἄπασαι δεικνύουσιν εἰς ἀρχαιότεραν τι νὰ βαθμίδα, ἐφ' ἧς ἦττον διέφερον ἀπ' ἀλλήλων ἢ σήμερον. Πλέον τούτου οὐδὲν δυνάμεθα εἰπεῖν.

Ὅπερ δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν ὑπὲρ τῆς σανσκριτικῆς εἶναι τοῦτο, ὅτι αὕτη εἶναι ἡ ἀρχαιότερα ἀδελφή, ὅτι ἐν αὐτῇ διετηρήθησαν πολλὰί λέξεις καὶ τύποι εἰς ἦττον μεταβεβημένῃ καὶ διεφθαρμένῃ μορφῇ ἢ ἐν τῇ ἑλλην. καὶ τῇ λατινικῇ. Ὁ ἀρχέγονος χαρακτήρ καὶ ὁ κανονικώτερος σχηματισμὸς κατέστησαν τὴν σανσκριτικὴν ἀξίαν τῆς προσοχῆς τοῦ γλωσσολόγου, ἀλλὰ διὰ τοῦτο δὲν ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμοὺς τούτου νὰ μὴ βλέπῃ, ὅτι ἐν τισὶν ἢ ἑλληνικῇ καὶ λατινικῇ καὶ αὐτὴ εἶτι ἡ γοθικὴ καὶ κελτικὴ διετήρησάν τινες ἀρχαίους χαρακτήρας καὶ τύπους, μὴ ὑπάρχοντας ἐν τῇ σανσκριτικῇ. Ἡ ἑλληνικὴ κατέχει θέσιν πρὸς τὴν σανσκριτικὴν ὁμοταγοῦς. Ἡ μόνη δὲ ὑπεροχὴ, ἐφ' ἧς ἡδύνατο νὰ ἔχη ἀξιώσεις ἢ σανσκριτικὴ εἶναι τοιαύτη, οἷα πρότερον ἢ τῆς Αὐστρίας ἐν ταῖς γερμανικαῖς πολιτείαις, ἦτοι ἡ τοῦ πρώτου ἐν ἴσοις (primus inter pares).

Ἰπάρχει καὶ ἄλλη τις, αἰτία δι' ἣν πᾶσα σύγκρισις τῶν ἑλλήνων καὶ ἰνδικῶν θεῶν ἐφάνη τοῖς κατ' ἐξοχὴν φιλολόγοις παράλογος καὶ φευκτέα.

Εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς σπουδῆς τῆς σανσκριτικῆς ἀπεπειράθη οὐχὶ μικρὸς, ἀλλ' ἐξοχος συγγραφεὺς, ὁ Sir W. Jones νὰ ταυτίσῃ τοὺς τοῦ Ὀμήρου θεοὺς πρὸς τοὺς τῆς μυθολογίας τῆς νεωτέρας Ἰνδίας. Ἐπραξε δὲ τοῦτο λίαν ἀσθαίρως, καὶ διὰ τοῦτο κατέστησε δικαίως πᾶσαν ὁμοίαν σύγκρισιν ἀπίστευτον καὶ ἀδύνατον παρὰ τοῖς ὀρθοφρονούσι κριτικοῖς. Ὁ W. Jones δὲν εἶναι ὑπεύθυνος διὰ συγκρίσεις ὅποια ἢ τῆς cupid πρὸς dīpuc (dīpaka), ἀλλὰ νὰ συγκρίνῃ νέους τῆς Ἰνδίας θεοὺς, οἷον τὸν Vishnu, Siva, καὶ Krishna, πρὸς τοὺς τοῦ Ὀμήρου, ἦτο τὸ αὐτὸ ὡς ἂν παρέβαλλέ τις τὴν νεωτέραν ἰνδικὴν γλῶσσαν πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν. Δέον νὰ ἀνατρέξῃ τις εἰς τὴν πρώτην καὶ ἀρχαίαν πηγὴν τῆς σανσκριτικῆς, καὶ τότε ἔσται δυνατόν νὰ παραβῆ αὐτὴν πρὸς τὴν ἑλλ. καὶ λατιν. οὐχὶ δὲ ἄλλως. Τὸ αὐτὸ ποιητέον καὶ ἐν τῇ μυθολογίᾳ. Δέον νὰ ἀνατρέξῃ τις ἀπὸ τὸ νεώτερον σύστημα τῆς ἰνδικῆς μυθολογίας εἰς τὸν ἀρχαιότατον ταύτης τύπον, καὶ τότε δύναται λογικῶς νὰ ἔχη ἐλπίδα τινὰ, ὅτι θέλει ἀνακαλύψει οἰκογενεϊκὴν ἑ-

μειότητα τῶν ἱερῶν ὀνομάτων, ἢ τινὰ ἐλάτρευον οἱ Ἄριοι τῆς Ἰνδίας καὶ οἱ Ἄριοι τῆς Ἑλλάδος.

Τοῦτο δὲ ἦτο ἀδύνατον ἐν τοῖς χρόνοις, καθ' οὓς ἔγραψεν ὁ Jones, καὶ νῦν δ' εἶτι μάλιστα ἐν μέρει εἶναι δυνατόν. Εἰ καὶ μέχρι σήμερον ἡ τῆς σανσκριτικῆς σπουδὴ ἀριθμεῖ τρεῖς γενεάς ἀνθρώπων, καὶ ὅμως ὑπάρχει ἔτι τὸ ἀρχαιότατον τῆς σανσκριτικῆς σύγγραμμα Rig-Veda, βιβλίον ἐσφραγισμένον μὲ ἐπτὰ σφραγίδας. Ἡ τοῦ Ὀδ. Μυλλέρου ἐν τοῖς προλεγομένοις τῆς ἐπιστημονικῆς μυθολογίας τὸ 1825 ἐκφρασθεῖσα εὐχὴ, ὅπως ἀποκτήσωμεν καταληπτὴν μετάφρασιν τοῦ Rig-Veda, δὲν ἐξεπληρώθη ἔτι· ἐπειδὴ, εἰ καὶ ἐν τοῖς τελευταίοις χρόνοις πάντες σχεδὸν οἱ ἰνδολόγοι ἔστρεψαν τὴν προσοχὴν τῶν εἰς τὴν ἑρμηνείαν καὶ ἔρευναν τῆς τῶν Βεδῶν φιλολογίας, ἀπαιτεῖται ὅμως μακρὸς ἔτι χρόνος μέχρι οὗ ἐκτελεσθῇ ὁ τοῦ Μυλλέρου πόθος. ἔχει δὲ ἡ σανσκριτικὴ φιλολογία λόγον πρὸς τὴν τοῦ Veda ποίησιν, ὅτι ἡ ἑλλην. πρὸς τὸν Ὀμηρον, ὅτι ἡ ἑβραϊκὴ πρὸς τὴν παλαιὰν γραφὴν, ἢ μωαμεθανικὴ πρὸς τὸ κοράνιον. Ἐντεῦθεν γίνεται φανερόν πόσον πρόωρον εἶναι νὰ ἐπιχειρήσῃ τις σύγκρισιν τῶν θεῶν τῆς Ἰνδίας πρὸς τοὺς ἄλλους οἰαζθήποτε χώρας, πρὶν ἢ γνωρίσῃ τὸν ἀρχαιότατον τύπον τῆς ἰνδικῆς μυθολογίας καὶ θρησκείας. Ὁ θέλων ἀκριβῆ ἐξέτασιν καὶ γνῶσιν τῆς σανσκρ. φιλολογίας πρὸ παντὸς ἄλλου ἔπρεπε νὰ ἔχη ἐκδοσιν τοῦ ἀρχαιοτάτου μνημείου τῆς ἰνδικῆς φιλολογίας, θρησκείας καὶ γλώσσης, ἐκδοσιν τοῦ Rig-Veda. Τῶν δέκα τούτου βιβλίων ἐξεδόθησαν ἡδῆ (1864) ἐν πρωτοτύπῳ ὀκτὼ μετὰ διεξοδικῶν ἰνδικῶν ὑπομνημάτων· ὑπάρχει δὲ ἐλπίς ὅτι καὶ τὰ λοιπὰ δύο θέλουσιν ἐκδοθῆ ἐντὸς τεσσάρων μέχρι πέντε ἐτῶν. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ κειμένου καὶ τῶν ὑπομνημάτων τοῦ Rig-Veda, ὑπολείπεται ἔτι ἐπίπονος ἐργασία, ἢ μετάφρασις τῶν ἀρχαιοτάτων τούτων θρησκευτικῶν ὕμνων.

Ἰπάρχουσιν μὲν δύο μετάφρασεις, ἡ τοῦ γάλλου M. Langlois καὶ ἡ τοῦ ἀγγλοῦ καθηγητοῦ Wilson· ἀλλ' ἡ πρώτη, εἰ καὶ μὲ εὐφυῆς γενόμενη, πρέχει μόνον εἰκασίας, ἢ τελευταία δὲν εἶναι πανταχοῦ πιστὴ μετάφρασις τοῦ ὑπομνήματος τοῦ Sāyana, ὅτι ἐξέδωκεν ἐγώ. Οὗτος δεικνύει πόσον κακῶς οἱ ἀρχαῖοι ὕμνοι ὑπὸ τῶν ὑστερον γραμματικῶν θεολόγων καὶ φιλοσόφων κερραπορήθησαν· ἀλλὰ δὲν ἀποπειράται κριτικῶς νὰ ἀνεύρῃ τὴν ἀρχαίαν ἔννοιαν τῶν ἁπλῶν τούτων καὶ πναρχαίων ὕμνων διὰ τοῦ μόνου οἰκείου καὶ καταλλήλου τρόπου, δι' οὗ εἶναι κερραπορῶν τοῦτο· διὰ συγκρίσεως δηλονότι παντὸς χωρίου, ἐν ᾧ ὑπάρχουσιν αἱ αὐταὶ λέξεις. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἑρμηνείας εἶναι ἐπίπονος, ἀλλὰ διὰ τῶν ἠνωμένων ἐργασιῶν διαφόρων λογίων ἐγένετο τις πρόωδος καὶ ἐπιτυχία εἰς τὴν μυθολογικὴν φρασεολογίαν τῶν Βεδικῶν Rishis· διότι ἐγνώμεν ἡδῆ σαφῶς, ὅτι ὁ Veda καὶ τὸ ἐν αὐτῷ πανάρχαιον καὶ λίαν σαφὲς θρησκευτικὸν σύστημα θέλει καταλάβει ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τῆς μυθολογίας τὴν αὐτὴν θέσιν, ἣν ἡ σανσκριτικὴ, ἢ ἀρχαιοτάτη καὶ σαφεστάτη τῶν ἀρίων διαλέκτων, ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τῶν γλωσσῶν. Ἐν τοῖς ὕμνοις τοῦ Rig-Veda ἔχοντες τὸ τελευταῖον κεφάλαιον τῆς ἀληθοῦς καὶ γνησίας θεολογίας τῶν ἀρίων φυλῶν, δυνάμεθα νὰ ῥιψώμεν ἐν βλέμμα ὀπισθεν τῆς σκηπῆς ἐπὶ τῶν δυνάμεων ἐκείνων, αἵτινες ἐπενεργούσιν ὕστερον, ὅπως παραγάγῃσι τὸ λαμπρὸν ἐκεῖνο ἀποτέλεσμα ἐν τῷ δράματι τοῦ κόσμου τῶν Ὀλυμπίων θεῶν. Ἐν Veda ἐκφέρει ἡ Σφύγξ λέξεις τινὰς ἔτι, ὅπως δείξῃ τὸ ἴδιον αὐτῆς μυστήριον, καὶ διδάσκει ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὅτι ἡ ἀπὸ κοινοῦ σύμπραξις τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας καὶ γλώσσης κερραγαγε φυσικῶς καὶ ἀναποφεύκτως τὸ θαυμασίον ἐκεῖνο σύμπλεγμα τῶν πναρχαίων μύθων, ὅπερ ἔμεινε πρόβλημα εἰς πάντας τοὺς σοφοὺς ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ξενοφάνους μέχρις ἡμῶν.

Θέλω ἀποπειραθῆ νὰ ἐκφρασθῶ σαφέστερον. Ἐν τῇ συγκριτικῇ μυθολογίᾳ θέλομεν κάμει μεγάλας προόδους, εἰ ἐπιτύχωμεν ν' ἀνεύρωμεν τὴν πρώτην ἔννοιαν τῶν ὀνομάτων τῶν θεῶν. Ἄν ἐγνωρίζομεν τί τὰ ὀνόματα Ἀθηνᾶ, Ἥρα, Ἀπόλλων ἐν τῇ ἑλληνικῇ δηλοῦσιν, ἢ θέλομεν ἔχει στερεὸν ἔδαφος, ἀπ' οὗ ἡδύναμεθα νὰ προβῶμεν καὶ ἀσφαλέστερον νὰ ζητήσωμεν τὴν ὕστερον ἀνάπτυσιν τῶν ὀνομάτων τούτων. Γινώσκοντες λόγου χάριν ὅτι Σελήνη ἐν τῇ ἑλληνικῇ δηλοῖ τὸν νυκτερινὸν ἥλιον, νοοῦμεν εὐθὺς τοὺς μύθους καθ' οὓς λέγεται τοῦ ἡλίου ἀδελφὴ ἐπειδὴ ἡλιος, ὁ τῆς ἡμέρας φωστῆρ, εἶναι ἀδελφὸς τῆς Ἥους, διότι ἡὼς εἶναι τὸ τῆς πρώτης φῶς ἢ τὸ λυκαυγές· καὶ ἂν ἄλλος ποιητὴς λέγῃ αὐτὴν ἀδελφὴν τῆς Εὐρυπαέσσης, οὐδόπως συγχύζει ἡμᾶς τοῦτο, ἐπειδὴ ἡ λέξις εὐρυπαέσση, εἶναι ἄλλο ὄνομα ἢ ἐπίθετον τῆς Ἥους. Ὅταν εἰκονίζεται δικέρατος, σημαίνονται διὰ τούτου τὰ δύο κέρατα τῆς μὴ πλήρους Σελήνης· καὶ ὅταν λέγεται ὅτι ἐγένετο ἀπὸ τοῦ Διὸς μήτηρ τῆς Ἑρσης, νοοῦμεν ὅτι Ἑρση εἶναι ἡ δρόσος, καὶ ὅτι ὁ ἑλλην. καλῶν τὴν Ἑρσην θυγατέρα τῆς Σελήνης καὶ τοῦ Διὸς, οὐδὲν ἄλλο ἐδήλου διὰ τούτου ἢ ὅπερ ἡμεῖς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ, τῇ μάλλον ἀποβλεπούσῃ εἰς τὰ γινόμενα γλώσση, λέγομεν, ὅτι μετὰ σεληνοφώτιστον νύκτα πίπτει δρόσος.

Ἀλλὰ μέγα κέρδος εἶναι ὅτι ἐν Veda πολλὰ θεῶν ὀνοματὰ εἶσιν ἔτι καταληπτὰ, καὶ πραγματικῶς εἶσιν ἐν χρῆσει οὐ μόνον ὡς κύρια ὀνόματα, ἀλλὰ καὶ ὡς οὐσιαστικά. Agni, εἰς τῶν μεγίστων θεῶν, προδήλως σημαίνει πῦρ, καὶ ἐν ταύτῃ τῇ σημασίᾳ ἀπκντᾶται, εἶναι δὲ ἡ αὐτὴ λέξις ἢ τῆς λατινικῆς ignis. Ἐντεῦθεν δυνάμεθα πάντα τὰ λοιπὰ αὐτοῦ

ὀνόματα καὶ τὸ παρ' αὐτοῦ λεγόμενον ἢ εἰς αὐτὸν κατηγορούμενον νὰ ἐρμηνεύσωμεν ὡς ἀναφερόμενον ἐξ ἀρχῆς εἰς τὸ πῦρ. Vayu ἢ Vata σημαίνει προδήλως ἄνεμον, Marut ἄνεμοστρόβιλον, θύελλαν. Parjanya ὑετὸν, Savitar ἥλιον, Ushas, ὡς καὶ τὰ συνώνυμα τούτου Urvast, Abana Saranyu δηλοῦν λυκαυγές. Prithivi γῆν, Dyāvāprithivi οὐρανὸν καὶ γῆν. Ἄλλα θεῶν ὀνόματα ἐν Veda, ἅπερ δὲν ἀπαντῶνται ὡς οὐσιαστικά, εὐλόγως ἐννοοῦνται, ἐπειδὴ ἀπαντῶνται ὡς συνώνυμα καταληπτῶν ὀνομάτων, οἷον uvasat ἀντὶ ushas, ἢ ἐπειδὴ σαφηνίζονται ἐξ ἄλλων γλωσσῶν Vaguna π. χ. εἶναι προδήλως τὸ αὐτὸ ὄνομα τῆς ἐλληνικῆς Οὐρανός, ὑπερ ἀρχῆθεν ἐσήμαινε τὸ στερέωμα, ὅ,τι καὶ νῦν παρ' Ἑλλήσι.

Τὸ δεύτερον κέρδος, ὅπερ παρέχει ἡμῖν ὁ Veda, εἶναι τοῦτο, ὅτι ἐν τοῖς πολλοῖς αὐτοῦ ὕμνοις καθορίζωμεν τὴν βαθμιαίαν ἀξίωσιν τοῦ πλήθους τῶν θεῶν, τὴν κατὰ μικρὸν μετάβασιν τῶν προσηγορικῶν εἰς κύρια ὀνόματα, τὴν πρώτην ἀπόπειραν προσωποποιήσεων. Τὸ βεδικὸν πάνθεον συνέχεται διὰ χαλαρωτάτου δεσμοῦ οἰκογενειακῆς συγγενείας. Οὐδὲ ἀπαντῶμεν ἐν τοῖς ὕμνοις αὐτοῦ ἔτι ἀναμφίλεκτον ὑπεροχὴν, ὡς τὴν τοῦ Διὸς ἐν τοῖς Ὀμηρικοῖς θεοῖς. Πᾶς θεὸς ἐκλαμβάνεται ἐν τῷ χρόνῳ, καθ' ὃν ἐξυμνοῦσιν ἢ ἐπικαλοῦνται αὐτὸν οἱ ἐν Veda ποιηταὶ ὡς ὑπατος ἢ τοῦλάχιστον οὐδανὸς ὑποδεέστερος. Καὶ τὸ αἶσθημα, καθ' ὃ οἱ ποικίλοι θεοὶ εἶσι διάφορα μόνον ὀνόματα, διάφοροι ἀντιλήψεις τοῦ ἀκαταλήπτου ἐκείνου ὄντος, ὅπερ οὐδεὶς συλλογισμὸς καταλαμβάνει, οὐδεμίαν γλῶσσαν νὰ ἐκφράξῃ δύναται, δὲν ἐξηλείφθη ἐντελῶς ἐν τῇ διανοίᾳ βαθυσόφων τινῶν Rishis.

Κ.

ΠΕΡΙ ΒΟΡΕΙΟΥ ΣΕΛΑΟΣ.

Πολλὰς ὥρας, ἐνίοτε μάλιστα μίαν ἡμέραν πρὸ τῆς ἐμφάνσεως τοῦ βορείου σέλαος, παρατηροῦνται κτακτοὶ κινήσεις τῆς μαγνητικῆς βελόνης. Ἡ πρὸς ἀνατολὰς παρατροπὴ ἢ ἀπόκλισις αὐτῆς ἀξάνει ἐμπαισθητῶς κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον. Βαθμηδὸν δὲ ὁ ἀπὸ πρὸς ἄρκτον ἀμαυροῦται εἰς τὸν ὀρίζοντα, καὶ φαίνεται ἀνυψούμενον καταπέτασμα ἰωδῶν νεφελῶν, οὕτως ἀραιῶν, ὥστε διαφαινόμενοι οἱ ἀστέρες. Κατ' ἀρχὰς τὸ ἀνώτατον αὐτοῦ μέρος σελαγίζει ἐλαφρῶς, ἔπειτα δὲ τὸ σέλας τοῦτο γίνεται κανονικώτερον, καὶ σχηματίζει τόξον κίτρινοχρῶν, ἔχον τὴν μὲν κοιλότητα ἐστραμμένην πρὸς τὴν γῆν, τὴν δὲ κορυφὴν κειμένην ἐν τῷ μαγνητικῷ μεσημβρινῷ¹⁾.

Τὸ τόξον ἀνέρχεται τότε βραδέως εἰς τὸν οὐραν-

¹⁾ Οὕτω καλεῖται τὸ διερχόμενον τὸ κέντρον τῆς γῆς καὶ τὴν μαγνητικὴν βελόνην ἐπίπεδον.

νόν, καὶ γίνεται βαθμηδὸν φωτεινότερον. Διαγράφονται δ' ἐκ αὐτοῦ στήλαι μελαναὶ, καὶ καθ' ὅσον τὸ μήκος αὐτοῦ ἐκδηλοῦται εἶδος τι ἐρεθισμοῦ. Μετ' ὀλίγον δὲ σχηματίζονται ἀκτίνες ποικίλου μήκους καὶ λάμψεως, ἐκπεμπόμεναι εἰς τὸν οὐρανὸν ὡς βρακέται. Τὸ δὲ χυνόμενον φῶς, περιλαμπές κατὰ διαλείμματα, ἄλλοτε μὲν εἶναι ἐρυθροῦν ὡς ἡ πορφύρα, ἄλλοτε δὲ πράσινον ὡς ἡ σμάρραγδος. Συχνότερον δ' ἐπιπρῆξει λαμπρὸν κίτρινον χρῶμα.

Κατὰ τὴν ἀνοδὸν αὐτῶν αἱ ἀκτίνες αὐταὶ ὑπερβαίνουσι τὸ Zenith, καὶ φαίνονται συμπίπτουσαι εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον τοῦ οὐρανοῦ, τὸ μαγνητικὸν Zenith, ὅπερ δεικνύεται διὰ τῆς παρεκτάσεως τῆς ἀκωλύτως κρημαμένης μαγνητικῆς βελόνης.

Ὁ κ. Bravais, ἵνα παραστήσῃ τὰς αἰφνιδίως μεταβολὰς τοῦ φωτὸς τῶν ἀκτίνων, λέγει ὅτι αὐταὶ ἀκοντίζονται (dardent). Πρὸς στιγμὴν δὲ τοσοῦτον πολλαπλασιάζονται, ὥστε κατακλύζουσιν ὅλον τὸν οὐρανὸν, συναποτελοῦσαι μέγιστον πυρώδη θάλλον, κινούμενον ὡς κύματα θαλάσσης. Ὁ κάλαμος τότε ἀδυνατεῖ νὰ περιγράψῃ τὸ μεγαλοπρεπὲς τοῦ θεάματος.

Εὐθὺς μετὰ τὰς πρώτας λάμψεις τοῦ σέλαος ἡ μαγνητικὴ βελὸν ὑφίσταται ζωηρὰς δονήσεις. Αὐταὶ δ' αὐξάνουσι ἅμα τῇ ἐμφάνει τῶν ἀκτίνων ἐκάστη δὲ τούτων ἀποσπασμένη ἐκ τοῦ τόξου προξενεῖ τρόπον τινὰ παλμὸς εἰς τὴν πυξίδα. Καὶ τότε οἱ ναυτικοὶ λέγουσιν περὶ αὐτῆς ὅτι ξετραλλίεται (affoler). Ἐπειτα δὲ διαλείμματα ἡσυχίας, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον συχνά, προμηνύουσιν τὴν ἐλαττωμένην φάσιν τοῦ σέλαος. Ἐβεβιασθῆναι δὲ ὅτι τότε ἡ ἀπόκλισις τῆς πυξίδος γίνεται κατὰ τρόπον ἀντίθετον ἢ ἐν ἀρχῇ.

Ἰδοὺ πῶς ὁ κ. Lottin, ἐπιτετραμμένος μετὰ τοῦ κ. Bravais ἐπιστημονικὴν ἀποστολὴν εἰς Ἰσπανδίαν, περιγράφει περίεργόν τινα κυματώδη κίνησιν τῶν ἀκτίνων παρατηρουμένων μετὰ προσοχῆς. «Ἐνθὺ τὸ τόξον ἀναβαίνει εἰς τὸ Zenith, ἡ λάμψις ἐκάστης ἀκτίνος ἐπιτείνεται διαδοχικῶς ἀπὸ ποδὸς εἰς πόδα. Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ φωτεινοῦ ρεύματος ἐξακολουθεῖ νὰ φαίνεται πολλακίς, καὶ μᾶλλον ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμᾶς, ἢ τὰν ἀπαλιν. Ἐνίοτε δὲ, ἀλλὰ σπανίως, κινήσεις παλινδρομικῆς συμβαίνει ἀμέσως μετὰ τὴν πρώτην, καὶ ἀφοῦ ἡ λάμψις αὕτη διατρέξῃ ἀλληλοδιαδόχως ὅλας τὰς ἀκτίνας ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμᾶς, λαμβάνει τότε ἀντίθετον διεύθυνσιν, καὶ ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἀφετηρίαν τῆς, χωρὶς νὰ δύναται τις νὰ εἴπῃ ἂν αἱ ἀκτίνες ὑφίστανται τότε κίνησιν μεταβατικὴν, σχεδὸν ὀριζόντιον, ἢ ἂν ἡ ζωηρότερα αὕτη λάμψις μεταφέρεται ἀπὸ τῆς μιᾶς ἀκτίνος εἰς τὴν ἄλλην προβάδην, χωρὶς αὐταὶ νὰ μετατοπιζονται.» Ἀλλὰ θὰ εἰδῶμεν κατωτέρω, ὅτι τὸ φαινόμε-

μενον τοῦτο προέρχεται κυρίως ἐκ τῆς μεταβάσεως τῶν ἀκτίνων.

Ἐνίοτε δὲ, ἔταν αἱ βάσεις τοῦ φωτεινοῦ τόξου ἀρθῶσιν ὑπὲρ τὸν ὀρίζοντα, καὶ τοῦτο ἀναβαίνει εἰς τὸν οὐρανὸν, ἢ ἀλλεπάλληλος κινήσις τῶν συνηνωμένων ἀκτίνων, παρίστησιν αὐτὸ ὡς τι μακρὸν ὕψος χροσκαυγές, κυματίζόμενον εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν, συμπτυσσόμενον εἰς ἑαυτὸ μυριοτρόπως καὶ ταλαντεύμενον, ὡς ἐὰν τὸ ἐκίνει ὁ ἄνεμος. Τὸ πρῶτον τοῦτο τόξον ὠχρῆ καὶ ἐξαφανίζεται, καθ' ὅσον ἀνυψοῦται, ἀλλὰ ταυτοχρόνως παρουσιάζονται νέα, τὰ μὲν ἀρχόμενα συγκεχυμένως, τὰ δὲ μετ' ἀκτίνων αὐτοτελῶν. Ἐννεα σχεδὸν τόξα παρετηρήθησαν οὕτω διαδεχόμενα ἀλλήλα, καὶ ὑφίσταμενα τὰς αὐτὰς σχεδὸν ἀλλοιώσεις.

Εἰς δὲ τὸν χρόνον, ὅπου συμπίπτουσιν αἱ ἀκτίνες, διαγράφεται συχνάκις καμπύλη φωτεινὴ, ἐλλειπτικὴ, καλουμένη ὁ βόρειος στέφανος. Φαίνεται δὲ ὅτι προέρχεται ἐξ ἀποπτικῶν λόγων, διότι αἱ ἀκτίνες, παράλληλοι οὖσαι πρὸς τὴν κρημαμένην μαγνητικὴν βελόνην, εἶναι διατεθειμέναι ὡς αἱ κόψεις κυλινδρικής ὑπώρυγος, αἵτινες φαίνονται συγκεντροῦμεναι εἰς τὸ κέντρον τῶν δύο στομιῶν. Ὅταν δ' ἐμφανίζεται ὁ στέφανος, τὸ σέλας εἶναι εἰς τὴν πλήρη ἀνάπτυξίν του. Ἄν μὲν ἐπὶ πολὺ ὄρατόν, καὶ μετ' ὀλίγον ἀρχίζει νὰ ἐξασθενῇ. Αἱ ἀκτίνες γίνονται σπανιότεραι, βραχυτέροι καὶ ἤττον κρηματισμέναι. «Ἐξέσμι ἀκτίνων, λέγει ὁ κ. Lottin, ταινίαι, τεμάχια τόξων, φαίνονται καὶ ἀφανίζονται ἐκ διαλειμμάτων. Ἐπειτα δ' αἱ ἀκτίνες γίνονται ὅλον ἐν συγκεχυμέναι, καὶ καταπτώσι λάμψεις ἀόριστοι καὶ ἀσθενεῖς, αἵτινες ἐπὶ τέλους καταλαμβάνουσιν ὅλον τὸν οὐρανὸν, συγκεκροτημέναι ὡς μικρὰ νέφη (cupulus) καὶ καλούμεναι πλάκες σελασφόροι (plagues aurorales). Τὸ δὲ γαλακτώδες φῶς αὐτῶν λαμβάνει κατὰ τὴν ἔντασιν αὐτοῦ ζωηροτάτας μεταβολὰς, ὁμοίως πρὸς τὰς κινήσεις τῆς διαστολῆς καὶ συστολῆς, αἵτινες διαδίδονται ἀπὸ τοῦ κέντρου εἰς τὴν περιφέρειαν, καὶ ἀναμιμνήσκουσι τὰς τῶν θαλασσίων ζῶων τῶν κλυόμενων Μήδουσαι. Τὸ λυκαυγές φθάνει βαθμηδὸν, καὶ τὸ μετέωρον ἐξασθενούμενον κατὰ βραχὺ ἐξαφανίζεται. Ἄλλοτε αἱ ἀκτίνες φαίνονται καὶ κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς ἡμέρας, καὶ ἔπειτα ἐξαφανίζονται ἐξαίφνης, ἢ μᾶλλον, καθ' ὅσον προχωρεῖ τὸ λυκαυγές, γίνονται ἀόριστοι, λαμβάνουσι χρῶμα λευκοειδές, καὶ ἐπὶ τέλους συγχέονται μὲ τὰ νέφη, τὰ καλούμενα cirro-stratus, ἀφ' ὧν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διακριθῶσιν.

Αἱ ἀνωτέρω περὶ τῆς τελευταίας φάσεως τοῦ σέλαος παρατηρήσεις δεικνύουσιν τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὰ νέφη, τὰ συγκροτούμενα ἐκ μικρῶν κρυστάλλων πεπαγωμένων. Τὴν ἡμέραν τὰ ὀμίχλωδη μέρη τοῦ

οὐρανοῦ φαίνονται καθαρῶς, ἄτινα εἶχον φανῆ ἐν εἰδει πλάκων σελασφόρων, καθ' ὃν καιρὸν ἐφωτίζοντο διὰ τῆς παρεκτάσεως τοῦ ἐλεκτρισμοῦ, ὅστις εἶναι ἡ ἀρχικὴ αἰτία τοῦ φαινομένου. Ἐνίοτε δὲ βλέπει τις χρώματα τῶν κύβου εἰς τὸν χρόνον, ὅθεν ἀνυψοῦντο αἱ λαμπρότεραι ἀκτίνες. Ὁ ναύαρχος Βράγγελ παρετήρησεν ὅτι τόξα τοῦ ἅλω (halos) ἐσχηματίζοντο περὶ τὴν σελήνην, καθ' ἣν στιγμὴν αἱ ἀκτίνες διευθύνοντο πρὸς αὐτήν.

Τὴν ἡμέραν, λέγει ὁ Οὐμβόλδος τὰ νέφη συσπειροῦνται καὶ ἐνίοτε τοποθετοῦνται σχεδὸν ὡς αἱ ἀκτίνες βορείου σέλαος, καὶ τότε φαίνονται συνταρῆσσοντα τὴν μαγνητικὴν βελόνην. Ὁ διευθυντὴς τοῦ ἐν Ρώμῃ ἀστεροσκοπεῖου Σέκκης ἐβεβιασεν ὡσάυτως ὅτι μαγνητικαὶ διαταραχαὶ ἐξεδηλοῦντο, ὅτε τὴν νύκτα ἐκάλυπτον τὸν οὐρανὸν ἐλαφρὰ φωσφορικὰ νέφη, καὶ ἦσαν τρόπον τινα ἀσθενῆ βόρεια σέλα. Γνωσταὶ εἶναι αἱ ποικίλαι ταινίαι, αἱ ὑπὸ τοῦ Οὐμβόλδου περιγραφεῖσαι. Τὰ νέφη ταῦτα τοποθετοῦνται κατὰ μακρὰς παραλλήλους γραμμάς πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ μαγνητικοῦ μεσημβρινοῦ, καὶ συχνότατα φαίνονται εἰς τὰ κλίματά μας. Ὁ κ. Tesoῶν ἐν τῇ ἀναφορᾷ αὐτοῦ περὶ τοῦ ταξιδίου τῆς Ἀφροδίτης, ἀναφέρει ὅτι ἀξιομακρὸς τις τῆς φρεγάτας προέλεγε πάντοτε τὰ ὠραία βόρεια σέλα παρατηρῶν τὴν ἡμέραν τὴν διάθεσιν τῶν κύβου.

Ἐν Καναδᾷ, κατάλογοι μετεωρολογικοὶ, ἀρξάμενοι πρὸ πολλοῦ χρόνου, δεικνύουσι τὴν κατάστασιν τῆς ἀτμοσφαιρας κατὰ τὰς προηγουμένας καὶ ἐπομένας ἡμέρας τοῦ σέλαος. Καθ' ὅλας δὲ σχεδὸν τὰς ἡμέρας ἔθρεξεν ἐκεῖ καὶ πρὸ πάντων ἐχιόνισεν, ἐξ οὗ εικάζεται πιθανώτατα ὅτι ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ μόρια πεπαγωμένα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ μετεώρου. Τὰ ἄπειρα ταῦτα λεπτότατα κρυστάλλα, διαπερώμενα ὑπὸ ρευμάτων ἠλεκτρικῶν, ἀποτελοῦσι μέγιστον δίκτυον φωτεινὸν κυμαινόμενον ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ.

Παρατηρήτεον ὅτι ὅλαι αὐταὶ αἱ λεπταὶ βελόναι δύνανται νὰ ὑπάρχωσιν ἐν τῷ ἀέρι, ἐνθὺ ὁ οὐρανὸς φαίνεται αἰθριώτατος. Ὁ δόκτωρ Ριχάρδσον ἐν εὐδίᾳ καὶ θερμοκρασίᾳ 32 βαθμῶν ἐκατοβαθμῶν ὑπὸ τὸ μηδενικὸν ἐβλεπε τὸ τόξον τοῦ σέλαος πλησίον τοῦ Zenith, καὶ συγχρόνως ἐβεβιασεν ὅτι ἐπιπτε λεπτοτάτη χιών μόλις ὄρατῆ, ἀλλ' ἀφίνουσα κατὰ τὴν διάλυσίν της σταγόνας ἐπὶ τῆς χειρός.

Ἡ ὑπέρξις τῆς ἀνυψούμενης πρὸς τὸν ὀρίζοντα νεφέλης ὡς τμήματος κύκλου σκοτεινοῦ πρὸ τῆς ἐναρξέως τοῦ φωτεινοῦ φαινομένου ἐπιβεβαιῶν τὰς προηγουμένας παρατηρήσεις. Εἰς τὰ βόρεια μέρη περιηγητῆται ἰστάμενοι ἐπὶ ἀκρωρείων εὐρέθησαν περιτετυγμένοι ἐν ὀμίχλῃ διαφανεῖ χρώματος φαιού μετεβαλλομένου εἰς πράσινον, ἥτις ἔπειτα ἐν χώ-

με ύψηλοτέρω μετεσχηματίζετο εις λαμπρόν βόρειον σέλας.

Ότε ο τόπος της παρατηρήσεως είναι αρκετά πλησίον του σέλαος, ακούεται ιδιός τις θόρυβος μεμιγμένος με αϊφνιδίους κρότους ως τους υπό του ηλεκτρισμού παραγομένους, όταν εξορμά εκ σώματος θυσανοειδούς. Συχνάκις δε δσμή θυώδης διαδίδεται προερχομένη αναμφιβόλως εκ του εζονίου, όπερ παράγεται κατά τας ηλεκτρικάς εκχύσεις του πόλου, ως όταν ενσκήπη κεραυνός.

Εν καιρώ των καταιγίδων ή ατμοσφαιρα διαρκώς φέρει θετικόν ηλεκτρισμόν, γεννώμενον κατά μέγα μέρος εις τας τροπικάς χώρας. Τούναντίον δε ή γη είναι αντιθέτως ηλεκτρισμένη, και τότε έπέρχεται εξουδετέρωσις διά της ύγρασίας των κατωτέρων στρωμάτων της ατμοσφαιρας. «Η εξουδετέρωσις αυτή, λέγει ο κ. A. de la Rive, εις όν όφείλεται ή θεωρία αυτή, πρέπει να γίνηται κυρίως κατά τας πολικάς χώρας, όπου οι αιώνιοι πάγοι συμπυκνοϋσι διαρκώς τους ύδατώδεις ατμούς εν είδει όμίχλης, καθ' όσον μάλιστα οι θετικοί ατμοί φέρονται και συναιθροίζονται εκεί υπό του τροπικού βέουματος, όπερ αναχωρούν εκ των υπό τον ίσημερινόν χωρών, όπου κατέχει τὰ ύψηλότερα μέρη της ατμοσφαιρας, καταβαίνει, καθ' όσον προχωρεί, προς τὰ ύψηλότερα πλάτη, μέχρι των πόλων, και έρχεται εκεί εις συνάφειαν με την γην. Εκεί λοιπόν κυρίως πρέπει να γίνεσται εκχυσις του θετικού ηλεκτρισμού των ατμών και του άρνητικού ηλεκτρισμού της γης, συνωδευμένη με φώς, όταν είναι εις μεγάλην έντασιν, εάν, ως συμβαίνει σχεδόν πάντοτε παρά τους πόλους και ένίοτε εις τὰ ύψηλότερα μέρη της ατμοσφαιρας, άπαντήση εις τον δρόμον της μόρια πεπαγωμένα λεπτότατα, άτινα συγκροτοϋσι τας νεφέλας και τὰ ύψηλότερα νέφη.»

Κατά την μεγαλύτεραν ή μικροτέραν έμιχλώδη κατάστασιν της ατμοσφαιρας, ότε αυτή γίνεται κατά το μάλλον ή ήττον άγωγός, εις τας πολικάς χώρας οι δύο ηλεκτρισμοί εξουδετεροϋνται κατά το μάλλον και ήττον έντελώς. Έντεϋθεν δε γεννώνται βέυματα ποικίλης έντάσεως, διατρέχοντα την γήνην έπιφανείαν του πόλου μέχρι του ίσημερινού. Η έπίρροια δε των βέυμάτων τούτων επί της μαγνητικής βελόνης παράγει τας άποκλίσεις και ταλαντεύσεις αυτής.

Αί διαταράξεις είναι διαρκείς εις τὰ ύψηλότερα πλάτη, διότι ή έντασις των ηλεκτρικών βέυμάτων είναι μεγαλύτερα, και ή έπίρροιά των καταφανεστέρα. Καθ' όσον δε τις προχωρεί προς τον ίσημερινόν, παρατηρεί όλιγωτέρας παρατροπάς, αλλά πανταχοϋ γίνονται, και εκεί άκόμη όπου το σέλας δεν είναι όρατόν. Επί πολλά έτη ο Άραγώ άκολουθών

τας μετακινήσεις της βελόνης εν τώ άστεροσκοπείω των Παρισίων έδυνήθη, χωρίς ποτε να σφάλη, ν' άναγγείλη τας έμφανίσεις του βορείου σέλαος εις το ήμισφαιρίον μας.

Κατά το ώραιον σέλας της 27 Νοεμβρίου 1848 ο Κ. Ματτεύκης παρετήρησε την έπίρροιαν ταύτην των βέυμάτων κατά τρόπον περιεργότατον. «Εύρισκόμεν, λέγει, εις το γραφείον του ηλεκτρικού τηλεγράφου της Πίσσης, ότε εξεπλάγημεν εκ της αϊφνιδίου πάυσεως της ένεργείας των μηχανών, αίτινες εν καιρώ της ημέρας ένήργουν κάλλιστα. Τούτο δε συνέβαινε συγχρόνως και εις τας μηχανάς της Φλωρεντίας. Άπεπειράθημεν να τας κινήσωμεν άυξάνοντες την δύναμιν των βέυμάτων, ή κινούντες τους διαχειριστάς (manipulateurs), άλλ' εις μάτην ή άγκυρα έμενε προσκεκολλημένη εις τους ηλεκτρισμένους μαγνήτας.» Τό παράδοξον τούτο άποτέλεσμα έπαυσε την άύγην, και ο τηλεγράφος ένήργει πάλιν χωρίς να πάθη άλλοίωσιν τινα. Αύθημερόν δ' ο Κ. Highton έβεβαίωσεν εν Άγγλία επενέργειαν του σέλαος επί των τηλεγραφικών συρμάτων, λίαν παρατεταμένην.

Εις όλα τὰ μέρη του ευρωπαϊκού δικτύου ή ύπηρεσία διαταράχθη υπό του μεγαλοπρεπούς σέλαος της 28 Αυγούστου 1859. Μετά δύο δε ημέρας το φωτεινόν μετέωρον έθεάθη εις τας πλείεστας χώρας της Ευρώπης, Ασίας και Αμερικης, και παρετηρείτο έτι μεγαλύτερα επενέργεια. Ύπηρεξαν εκεί βέυματα μεγάλης έντάσεως, άτινα έκαμνον να λάμπη ο σπινθήρ άδιακόπων βέυμάτων. Εις δε τας Όμοσπονδίας της Αμερικης δύο ύπάλληλοι του τηλεγραφείου εν τοις σταθμοίς της Βοστώνης και Πορτλάνδης κατόρθωσαν να μεταχειρισθώσι το γήινον βέυστόν, όπερ ήτο πολύ ισχυρότερον του της μηχανής, και συνεννοϋντο επί πολύν χρόνον.

Θεωρήσωμεν νυν τον μέγαν όγκον της φωτεινης νεφέλης επί της πεπαγωμένης ζώνης, ήτις είναι ούτως είπειν κινητός άγωγός διαπερώμενος υπό διαδοχικών ηλεκτρικών εκχύσεων. Της σφαιρας θεωρουμένης ως μεγίστου μαγνήτου, όποιαν επενέργειαν έχει ο μαγνητικός πόλος επί της νεφέλης ταύτης;

Εις τον Κ. de la Rive όφείλεται σπουδαιότατόν τι πείραμα της φυσικής, όπερ έφερον εις την λύσιν του ζητήματος. Εν σφαιρα ύαλλνη, όπου ο άήρ είναι λίαν ήραιωμένος, τίθησι σκεύασμά τι κατάλληλον να συγκεντρώνη ακτίνας φωτός ηλεκτρικού επί του πόλου ηλεκτρισμένου μαγνήτου, και ίδου τί γίνεται. «Άμα ο σιδηρός λείος κύλινδρος μαγνητισθῆ, το ηλεκτρικόν φώς, αντί να εξέλθη άδιαφόρως εκ των πολλών σημείων της άνωτάτης επιφανείας του πόλου, ως έγίνετο πρό της μαγνητίσεως, εξέρχεται μόνον εξ όλων των σημείων της περιφερείας της έπι-

φανείας ταύτης, ούτως όστε σχηματίζει περι αυτήν συναχῆ φωτεινόν δακτύλιον. Ο δακτύλιος ούτος λαμβάνει κινήσιν περιστροφικήν περί τον μαγνητισμένον κύλινδρον, ότε μεν ούτω ότε δε άλλως, κατά την διεύθυνσιν της εκχύσεως και μαγνητίσεως. Τέλος βολαί φωτός λαμπροτέρου φαίνονται εξερχόμεναι εκ της φωτεινης ταύτης περιφερείας, χωρίς να συγχέωνται με την άλλην δέσμη. Παύσαντος δε του μαγνητισμού, το φωτεινόν φαινόμενον επανέρχεται εις την προτέραν κατάστασιν του.»

Στηριζόμενος εις το πείραμα τούτο ο Κ. de la Rive κατεσκεύασεν όργανον συγκείμενον εκ σφαιρας ξυλίνης επενδεδυμένης με λείον σίδηρον, ήτις περιεστῆ την γην. Διά του σκεύασματος τούτου έδυνήθη να παραγάγη οϋ μόνον τὰ πολικά σέλα, αλλά και τὰ διάφορα συμβεβηκότα αυτών, οίον τας διαταράξεις της μαγνητικής βελόνης και τας κινήσεις του ηλεκτρισμού εις τὰ τηλεγραφικά σύρματα.

Είπομεν ότι το τόξον του βορείου σέλαος έχει πάντοτε την κορυφήν εις τον μαγνητικόν μεσημβρινόν. Κατά το μέγα σέλας του 1859, το τόξον έφαινετο έχον το κέντρον προς τὰ ανατολικοβόρεια εν Καλλιφορνίξ, σχεδόν προς άρκτον της Φιλαδέλφειας, και προς τὰ δυτικοβόρεια εν Άγγλία, όθεν το κέντρον του ύπηρεχεν εν τη άρκτώ Αμερικης. Πολλά όμοια παρατηρήσεις έφερον εις το αυτό εξαγόμενον, και ούτω το σέλας έμφανίζεται ήμιν ως φωτεινός δακτύλιος ποικίλης διαμέτρου έχων το κέντρον περί τον μαγνητικόν πόλον και αίωρούμενος εις ύψος κατά το μάλλον και ήττον μέγα εν τη ατμοσφαιρα, ενώ εκπέμπει ακτίνας πρασινοειδείς. Η κυματώδης κινήσις του τόξου και των ακτίνων, ήτις περιεγράφη υπό του Κ. Lottin, και δεικνύσι την περιστροφήν των από δυσμών προς ανατολάς διερχομένων την μεσημβριαν, προσθέτει νέον χαρακτηριστικόν εις την όμοιότητα του μεγάλου φαινομένου προς το πείραμα του Κ. de la Rive. Ούτω πρέπει να στρέφεται και ο δακτύλιος, ότε ο θετικός ηλεκτρισμός αναχωρών εκ της ατμοσφαιρας διεϋθύνεται προς τον βόρειον μαγνητικόν πόλον.

Όθεν το σχῆμα και αι κινήσεις του σέλαος όρίζονται εκ των δυνάμεων, αίτινες πηγάζουσιν εκ του μεγάλου γήινου μαγνήτου, και προσθέτομεν περί τούτου περίεργόν τινα παρατήρησιν του Κ. Hansteen. «Εν καιρώ του σέλαος και επί πολλάς ημέρας ή μαγνητική έντασις έλαττοϋται επαισθητώς, και βαθμηδόν μόνον αναλαμβάνει την συνήθη ισχύν της.»

Κατά τας όλίγας παρατηρήσεις επί του νοτίου ήμισφαιρίου φαίνεται ότι το νότιον σέλας παρουσιάζει τὰ αυτά φαινόμενα ως και το βόρειον, και εξη-

γείται καθ' όμοιον τρόπον. Παρατηρήθη δ' ένίοτε σύμπτωσις του φωτισμού των δύο πόλων.

Ο Κ. Tessan περιέγραψεν ως εξής νότιόν τι σέλας κατά το ταξείδιον της Αφροδίτης. «Την 29 Ιανουαρίου 1839, περί την μίαν και ήμισιαν ώραν της πρώτης παρατηρήθη σέλας ωραιότατον, σχηματίζον τόξον φαινόν λίαν σαφές και ακριβέστατα διαγεγραμμένον. Το φώς του ήτο λευκόν' άλλ' έδύνατο να ύπάρχη και έλαφρά τις χροιά πρασίνη, διότι όμοιάζε όλίγον την άγλην φωσφορικού σώματος. Το φώς τούτο ήτο γλυκόν και ήσυχον, δυνάμενον να συγκριθῆ κατά την λάμψιν προς το φώς της άνωτάτης όχθης νέφους, ή cumulus, κρύπτοντος την σελήνην μέλλουσαν ήδη ν' άποκαλυφθῆ. Δέσμαι ή ακτίνες λάμψεως επίσης λευκής αλλά πολύ άσθενεστέρας έντάσεως άνωϋούντο εκ των διαφόρων σημείων του τόξου. Αί δέσμαι αυτές έφαινοντο και εξηφανίζοντο λίαν επαισθητώς εις την αυτήν θέσιν, και διήρκουν μεταξύ πέντε μέχρι δέκα λεπτών της ώρας.»

Το κατώτερον μέρος του τόξου έφαινετο κατεχόμενον υπό πυκνού νέφους μέλανος, οϋ αι όχθαι συναφείς με το τόξον ήσαν έλαφρώς τετορευμένα. Ύπέλαθα το φαινόμενον τούτο ως γνήσιον νέφος, το έσημείωσα ως τοιοϋτον, και βεβιαώς δεν ήθελον άμφισβάλλει περί τούτου, εάν από της επανόδου μου δεν άνεγίνωσκον όμοια φαινόμενα ως άπατηλά, άναφερόμενα υπό σπουδαίων παρατηρητών, βεβαιούντων ότι είδον άστέρας διά του νομιζόμενου τούτου νέφους, του κατά το φαινόμενον τύσον πυκνού.

Ο ούρανός ήτο πολύ ώραιός, και έφερε μόνον σποράδην νέφη τινά πυκνά' οι άστέρες ήταν λαμπρότατοι, και οϋδένα ιδιαίτερον θόρυβον ήκούσκαμεν προερχόμενον εκ του σέλαος.»

Πολλάκις κατά την Άρκτον παρατηρηται εύρέθησαν εν τώ μέσω του σέλαος υπό τον φωτεινόν δακτύλιον. Το τόξον υπερέβαινε τότε το Ζένιθ, και έκρυπτε κατά μέγα μέρος την παραβολικήν γραμμήν των ακτίνων. Τότε δε ήκούετο ο θόρυβος των ηλεκτρικών εκχύσεων ως και ή δσμή του εζονίου. Παρατήρησαν επίσης την περίεργον περίστασιν, ότι ή μαγνητική βελόνη μένει τότε όλως ακίνητος, ενώ ζοηρώς κινείται εις την άλλην επιφανείαν της σφαιρας' ή υπό της θεωρίας άποδοθεΐσα διεϋθύνσις εις τὰ βέυματα εξηγεί το άποτέλεσμα τούτο.

Εις τὰ ήμέτερα μεσαία πλάτη το βόρειον σέλας παρουσιάζεται συνήθως χρωματίζον τον ούρανόν ως ή άπαύγεια πυρκαϊάς' φαίνονται δ' ώσάυτως σπανιώτερον μεγάλα νέφη πορφυροειδή, όθεν ένίοτε άποσπώνται ακτίνες αναβαίνουσαι προς το Ζενίθ. Πρίν γνωσθῆ έντελώς το μετέωρον τούτο, θυμαζόμενον διά το κάλλος και τὰ εύεργέτημα του λαμπρού φω-

τισμού του κατὰ τὰς μακρὰς πολικὰς νύκτας, ἐνεποιεῖ φρόβους ἐν Εὐρώπῃ. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ τοὺς μέσους αἰῶνας αἱ ἐρυθραὶ αὐταὶ φλόγες, αἱ ἀκτῖνες αὐταὶ ἐφαινότο ὡς πυρσοὶ καὶ ρομφαίαι αἰματοβαφεῖς. Ἡ φαντασία ἐπλάττειν δὲ μὲν συμπλοκὴν γιγάντειον, ὅπου ἐμάχοντο πύρινοι ἄνδρες, δὲ δὲ ἄθροισμα ἀπεχθῶν κεφαλῶν κινουσῶν τὰς φλογεράς κόμας των.

Τὸ βόρειον σέλας δὲν εἶναι πάντοτε δρατὸν. Πιθανώτατον δὲ ὅτι εἶναι φαινόμενον καθημερινόν. Κατὰ χειμῶνα τινὰ εἰς Bosseor εἰς 70 μοίρας πλάτους ὁ Κ. Lottin ἠρίθησεν ἑκατὸν πενήντα σέλα εἰς διακοσίας νύκτας. Φυσικῶς τῷ λόγῳ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐμφανίσεων τοῦ φαινομένου ὀλιγοστεύει καθ' ὅσον ἀπομακρύνεται τις τοῦ μαγνητικοῦ πόλου.

Ἐτησίαι τις περιοδικότης παρατηρεῖται εἰς τὰ δρατὰ σέλα, ὧν ὁ ἀριθμὸς αὐξάνει καθ' ὅσον πλησιάζουν αἱ ἡμερῖαι, καὶ ἐλαττοῦται εἰς τὰς ἐποχὰς τοῦ ἡλιοστασίου. Αἱ αὐξομειώσεις αὐταὶ ἐξαρτῶνται ἴσως ἐκ τῶν περισσοτέρων ἢ ὀλιγωτέρων ἀτμῶν τῶν φερομένων εἰς τοὺς πόλους κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους. Κατὰ τὰς ἡμερῖαις αἱ μετεωρολογικαὶ περιστάσεις εἶναι λίαν ὅμοιαι εἰς τὰ δύο ἡμισφαίρια, καὶ κατὰ τὰς ἐποχὰς ταύτας ἐβεβαιώθη καὶ ἡ σύγχρονος ἐμφάνισις τοῦ τε βορείου καὶ τοῦ νοτίου σέλκος. Γ. Ε. Α.

ΛΟΡΔΟΣ ΕΡΛΙΣΤΑΟΥΝ

(Συνέχ. Ἰδε φυλλάδ. 483, 486, 488, 490.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ.

Ἦτο μικρὰ κατοικία εἰς τὸ πρῶτον πάτωμα, καθάρα καὶ πρὸς τὸν ἥλιον. Οὐδὲν πλέον μένει ἐξ αὐτῆς πρὸ μηνὸς διέβην διὰ νέου σιδηροδρόμου ἀπὸ αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ μέρος ὅπου ἔκειτο ἄλλοτε ἡ μικρὰ αἴθουσα μὲ τὰ δύο παράθυρα καὶ τοὺς ἐξώστους τῆς τοῦς στολισμένους μὲ τρία ἄγγεῖα ἀειθλῶν ἀνθέων, ὑπεράνω τῶν ὁποίων διήρχοντο αἱ ἀκτῖνες τοῦ δύνοντος ἡλίου καὶ ἐπιπτον ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου τῆς αἰθούσας.

— Παρατήρησε, μὲ εἶπεν ἡ Ἰωάννα ἰδιαιτέρως, νὰ ἦναι ἐκτεθειμένα ἡ οἰκία πρὸς δυσμὰς, ὥστε νὰ ἔχωμεν πάντοτε τὸν ἥλιον εἰς τὸ τέλος τῆς ἡμέρας.

Οἱ τοῖχοι αὐτῆς φαίνονται μελαγχολικοὶ τόρῳ, ἀφ' ὅτου διέρρηξεν αὐτοὺς ὁ σιδηροδρόμος· ἀλλ' ἐνθυμοῦμαι πόσας ἡσύχους ὥρας διήλθομεν ἐντὸς αὐτῶν, καὶ ὁποῖος ἀναπαυτικὸς λιμὴν ὑπῆρξεν ἡ κατοικία ἐκεῖνη διὰ τὴν μητέρα μου καὶ τὴν Ἰωάνναν!

Μετὰ τὴν γενικὴν καταστροφὴν μας διεθέσαμεν

τὴν οἰκογένειάν μας ὡς ἐξῆς. Ὁ Κάρλος παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὴν ἐφημερίαν του τὸν Ῥώσελ. Εἰς ἐμὲ προσεφέρθη θέσις ἐμπιστοσύνης εἰς τινὰ ἐμπορικὸν οἶκον τοῦ Λονδίνου ὅπου ἐζήτησα μικρὰν τινὰ θέσιν ὅπως καὶ ὁ ἀδελφός μου Ἀλγερνὸν δυνήθη νὰ ἀρχίσῃ τὸ στάδιόν του. Ταλαίπωροι ἀδελφοί! ἡ ζωὴ των ἤρχιζε πολλὰ διαφορετικῶς ἀφ' ὅ,τι περιέμενον αὐτὴν· πλὴν τὸ γενναῖον καὶ τίμιον αἷμα τοῦ ἐργατικοῦ ἀνθρώπου ὑπερίσχυσε τῆς πολυτέλους ἀνατροφῆς των· μετὰ τὸ ναυάγιόν των ἐρρίφθησαν ἀνευ φόβου ἐντὸς τῆς θαλάσσης, ἔτοιμοι ὅπως ὑπάγωσι πρὸς τὴν γῆν!

— Τόρα . . . ἡ μήτηρ μου; εἶπον.

— Ἡ μήτηρ σου εἶναι ἰδική μου, ἀπεκρίθη ἀποφασιστικῶς ἡ Ἰωάννα.

Καὶ τῶνόντι ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκεῖνης ὅτε ὠδήγησεν αὐτὴν ἐν τῷ μέσῳ τῶν τέκνων τῆς, ἀφ' οὗ πρῶτον ἐνέδυσεν αὐτὴν μετ' ἀγαθότητος τὸ σκληρὸν μαῦρον ἔνδυμα τὸ ἀπαιτούμενον ὑπὸ τῆς συνθητικῆς, ἀπὸ τῆς ριγῆς ἐκεῖνης ὅτε εἶδομεν αὐτὴν χήραν, ἐγκαταλείψασαν διὰ παντὸς τὰ ζωηρὰ καὶ ὠραία ἐνδύματά της καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ βίου της τελειωθείσαν, ἀφ' ὅτου φυσικῶς ἤρριζε νὰ τῇ ἀποδίδεται διπλοῦν σέβας καὶ διπλὴ ἀγάπη ἐκ μέρους ἐκάστου ἡμῶν, ἡ Ἰωάννα κατέλαβε διὰ παντὸς πλησίον της τὴν θέσιν καὶ τὰ καθήκοντα ἀληθοῦς θυγατρὸς.

Προηγούμενως δὲν συνεφώνουν πάντοτε, ἔχουσαι ἀντιθέτους ἰδέας ἐπὶ τῶν πλείστων ἀντικειμένων· ἀλλὰ μετὰ τὴν δυστυχίαν μας καὶ ἡ παραμικροτέρα ἀδυναμία τῆς μητρός μου ἦτο ἱερὰ πρὸς αὐτὴν· ὑπέφερον ὑπομονητικῶς ὅλα της τὰ ἐλαττώματα, ὅλας τὰς κακοδιαθεσίας της ἐλαφρύνουσα αὐτὴν σιωπηλῶς παντὸς κόπου. Διότι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς χηρείας της, ἐγένετο ἡ μήτηρ μου αἰφνιδίως γραῖα· ἡ ἐνεργητικότης καὶ ζωηρότης αὐτῆς τὴν ἐγκατέλειπον· ἐπανεπαύετο ἀλληλοδιαδόχως ἐπὶ ὅλων ἡμῶν διὰ τὰ πάντα, ἀλλ' ἐπὶ οὐδενὸς τοσοῦτον ὅσον ἐπὶ τῆς Ἰωάννας Δούγλας.

Ἐφερα λοιπὸν αὐτὰς μετ' ἐμοῦ εἰς Λονδίνον, τὰς ἀποκατέστησα εἰς Pleasant Row καὶ τὰς ἀφῆκα νὰ παρηγορηθῶσι μεταξὺ των ὅπως αἱ γυναῖκες γνωρίζουσι νὰ προσφέρωσι παραμυθίας.

Εἶχον δὲ καὶ τὸν Ἀλγερνὸν μεθ' ἑαυτῶν τὸ ἐσπέρας, ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἔζων πλησίον των διὰ πολλοὺς λόγους.

Ἡ θυγάτηρ τῆς μητρός μου! Ναι ἦτο θυγάτηρ αὐτῆς, καὶ εἶχα ἀρκετὸν νοῦν ὥστε νὰ εἶμαι ἐγγνώμων διὰ τοῦτο, ἂν καὶ ἐνίοτε τὸ πρᾶγμα εἶχε πολλὰς θλιβεράς φάσεις δι' ἐμέ. Πλὴν οὐδεὶς ἀνὴρ πρόπει νὰ ἦναι ὑποκριτῆς ἔστω καὶ κατὰ τὴν ἐλαχίστην λέξιν. Δὲν ἐνθυμοῦμαι ποτὲ οὐδ' ἄπαξ νὰ ὠνόμασα τὴν Ἰωάνναν Δούγλας «ἀδελφὴν μου.»

Ἄς ἐπανεέλθωμεν εἰς τὸν Λόρδον Ἐρλιστάουν. Κατὰ τὸ διάστημα τῶν δυστυχιῶν μας ἡ Ἰωάννα οὐδέποτε ἀνέφερε τὸ ὄνομά του· ἐφαινότο ὅτι δὲν ἦτο ἐξ ἐκεῖνων τῶν ὀνομάτων τὰ ὁποῖα ἐπιζητεῖ τις ἐν τῷ κεντρῷ τῆς δυστυχίας του. Ἀλλὰ μετὰ τὴν νέαν κατὰστασιν μας τῇ ἔφερα ἐπιστολὴν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀποσταλείσαν ἀπὸ τὸν παλαιὸν μας πύργον τοῦ Λουδοῦνη. Ἡδυνάμην νὰ μαντεύσω τίνος ἦτο αὕτη ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς Ἰωάννας, ἦτις, καὶ αὕτη, οὐδόλως ἦτο ὑποκρίτρια.

— Γνωρίζει τί μας συνέβη; ἠρώτησα διότι ἐπιθύμουν νὰ τὸ μάθω.

— Τῷ ἔγραψα καὶ τοῦ τὸ εἶπα. Τοῦλάχιστον τῷ εἶπα ὅ,τι ἦτον ἀναγκαῖον νὰ γνωρίζῃ, ὅ,τι μὲ ἀφορᾷ.

— Καὶ τί νὰ λέγῃ;

Τὸ ζωηρὸν ἐρύθημα τῆς Ἰωάννας μὲ ἀπῆντησε.

— Βλέπω, ἐννοῶ, ἐξαδέλφη μου, εἶπον αἰσθανόμενος ὅτι ἔπρεπε νὰ ὀμιλήσῃ εἰς ἐκ τῶν δύο· πρέπει νὰ ἀποφασίσῃ περὶ σοῦ χωρὶς νὰ συλλογισθῆς τὴν μητέρα μου. Δὲν ἔχομεν κἀνὲν δικαίωμα ἐπὶ σοῦ. Ὁ Λόρδος Ἐρλιστάουν ὅμως ἔχει.

— Τὸ γνωρίζω ὅτι ἔχει.

— Λοιπὸν ὑπάγε καὶ ἔσο εὐτυχής.

Ἐκεῖνη δὲ αἰσῆσα τὴν κεφαλὴν·

— Μάρκε, εἶπεν, αὐτὸ δὲν εἶναι ἄξιον σοῦ. Πῶς δύναται τις νὰ ἦναι εὐτυχὴς ὅταν ἀφίη καθήκον ἀτελεῖς ὀπισθέν του; Ἄλλως τε, προσέθηκε καὶ ἐσταμάτησεν εὐθύς, ἐπαναλαβοῦσα τὴν φράσιν της, ἄλλως τε δὲν πράττω ἄλλο ἢ νὰ ἐμμένω εἰς τὴν πρῶτην μου ἀπόφασιν τὴν ὁποίαν ἔκαμα σκεφθεῖσα καὶ οὐχὶ σπεύδουσα. Νομίζω ὅτι δὲν εἶχα ἄδικον, οὐδ' ὅτι ὑπῆρξα σκληρὰ.

— Σκληρὰ! ἡ ἀγάπη ἦτις πρέπει νὰ διαρῆσῃ ὀλόκληρον βίον δύναται βεβαίως νὰ περιμένῃ δύο ἔτη!

Ἡμίλησα πικρῶς ἀναλογιζόμενος ἑκατοντάδας νέων ἐραστῶν τῶν ὁποίων τὸ πρόσκαιρον πάθος δὲν δύναται νὰ ἀνθέξῃ ἀπὸ ἐνὸς ἐπὶ ἄλλον μῆνα, καὶ οἵτινες θεωροῦν τὴν μεγίστην τῶν γυναικῶν δυστυχιῶν τὸ νὰ περιμεινωσι! Μωροὶ καὶ ἀσθενεῖς τὴν ψυχὴν! Τί ἀξίζει λοιπὸν ὁ ἔρωσ τοῦ ἀνθρώπου ὅταν δὲν δύναται νὰ ἀγαπᾷ αἰωνίως;

Ὅσον δὲ διὰ τὸν ἔρωτα τῆς γυναικὸς . . . ἔρριψα βλέμμα ἐπὶ τῆς Ἰωάννας! Οἱ δάκτυλοι της συνέσφιγγον τὴν ἐπιστολὴν· τὸ στόμα της, ἂν καὶ ἐμπεδία, ἦτο κατὰ τι συνεσταλαμένον· δὲν εἶχε, καὶ οὐδέποτε εἶδον αὐτὸ ἔχον τὴν ἡρεμὸν ἐκείνην ὄψιν τὴν ὁποίαν συνήθως ἐφανταζόμην ὅτι ὁ ἀσπασμὸς τοῦ ἀρραβῶνος ἀφίη ὀπισθέν του, ἐκφρασιν ἱερὰν καὶ εὐχαριστημένην, τὴν ὁποίαν οὐδεμίαν φροντίς ἠδύνατο νὰ ἐξαλείψῃ μετὰ ταῦτα.

— Ἐξαδέλφει, μὲ εἶπεν, ἐὰν δὲν σὲ μέλει ὡς μὴ συζητήσωμεν πλέον τὸ ἀντικείμενον τοῦτο.

Ἰπακούσας δὲ, ἐνεχειρίζον εἰς αὐτὴν σιωπὴν πᾶσαν ἐπιστολὴν φθάνουσαν μετὰ ταῦτα· διότι ὅλας διευθύνοντο πρὸς ἐμὲ, τοῦ Λόρδου ἀγνοοῦντος ποῦ κατῴκει ἡ Ἰωάννα. Πολλάκις δὲ οὐδὲν ἐμάνθανομεν περὶ τῶν ἐμπεριεχομένων εἰς αὐτάς. Ἐνίοτε ὅμως, τὰς ἐσπέρας τῆς Κυριακῆς, ἡ μήτηρ μου, εἰς τὴν ὁποίαν οὐδὲν πλέον ἠρνεῖτο ἡ Ἰωάννα, παρεκάλει αὐτὴν νὰ τῇ ἀναγνώσῃ τινὰς τῶν περιγραφῶν τῆς Βιέννης ἢ τῆς Κωνσταντινουπόλεως· τότε ἠκούσαμεν τὰς διηγήσεις τοῦ Λόρδου Ἐρλιστάουν περὶ τῶν πορειῶν του εἰς τὰς ἐρήμους, περὶ τῶν καμῆλων καὶ τῶν Ἀράβων, περὶ τῶν πυραμίδων καὶ τοῦ Νεῖλου, περὶ τοῦ Πάσχα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀναστάσεως, περὶ τῶν νυκτῶν τῶν φωτιζομένων ὑπὸ τῆς σελήνης ὑπὸ τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου, καὶ παρηκολουθοῦμεν αὐτὸν διάγοντα ζωὴν πλήρη εὐχεσκειῶν διὰ τὴν ὁποίαν πᾶς νέος καυχᾶται, ζωὴν ἀδιακόπου συγκινήσεως, ἐνδιαφέροντος, ὠραιότητος καὶ μεταβολῆς. Ἡ μεταβολὴ δὲ πρὸ πάντων ἐφαινότο ὅτι ἦτο τὸ ἀπαραίτητον στοιχεῖον, ἡ ποθητὴ ἡδονὴ τῆς ὑπάρξεως τοῦ νέου τούτου Λόρδου.

— Φαίνεται εὐτυχέστατος, ἔλεγε συχνὰ ἡ μήτηρ μου. Ἄ! εἶναι πολὺ τὸ νὰ ἦναι τίς εὐτυχής.

— Ναι . . . ναι!

Καὶ ἡ ἀτυχία τῆς Ἰωάννας ἦτις ἐκρέματο βεβαίως ἀπὸ τὰς ἐπιστολάς ἐκεῖνας ἢ ἀπὸ τεμάχια τῶν ἐπιστολῶν τὰ ὁποῖα δὲν μᾶς ἀνεγίνωσκεν, ἠκολούθει αὐτὴν ἐπὶ ἡμέρας ὀλοκλήρους ὡς ἀράτος ἀτμοσφαῖρα, ἦτις μετέβαλεν εἰς Ἀγίαν Σοφίαν τὴν μικρὰν μας αἴθουσαν τοῦ Pleasant Row καὶ ἐφαίδρυνε τὰς μελαγχολικὰς ὁδοὺς τῆς γειτονίας μας εἰς ὡς ἐβάδιζεν ὡς ἂν ἐπάτει ἐπὶ τῆς Ἀγίας Γῆς. Ἴσως πολλοὶ ἔπαθον ἐν τῷ βίῳ των τοιαύτην ἀπάτην τῆς φαντασίας· εἶναι δ' αὕτη ζωηρότερα, ἂν ὄχι καὶ φυσικότερα εἰς βίον ἀχρωμάτιστον ἐντελῶς ὁποῖος ἦτο τότε ὁ τῆς Ἰωάννας. Μάτην ἔλεγεν ὅτι ἦτο συνηθισμένη εἰς αὐτὸν, ὅτι δὲν ἔκαμεν ἄλλο ἢ νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὴν στενοχωρημένην ζωὴν τῆς παιδικῆς της ἡλικίας· βεβαίως ἠθάνθη τὴν μεταβολὴν μας. Καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν μητέρα μου, πολὺ ὀλιγώτερον εὐαίσθητον εἰς τὰ τῆς ὀρέξεως καὶ τῶν αἰσθημάτων, ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ ἐκτελέσῃ διὰ ἐξ πένων ὅ,τι ἐξετέλει δι' ἐνὸς σελινίου, μετὰ ἡμίσειαν ζωὴν εὐπορίας, ὑπῆρξεν ἀνάγκη σκληροτάτη.

Μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀνεκάλυψα ὅτι αἱ φροντίδες τοῦ περιορισμένου οἴκου των ἔμειναν εἰς τὰς χεῖρας τῆς Ἰωάννας.

Καὶ τοῦτο μὲν μὲ ἐπροξένει τὸν καιρὸν ἐκεῖνον μεγίστην θλίψιν, ἀλλ' ὄχι καὶ τόρῳ. Διότι μετ' ὑπερηφανείας ἀναλογίζομαι αὐτὴν μὲ τὰ παλαιὰ φορέματα

και τὰ επιτηδείως ἐμβαλωμένα χειρόκτιά της, ἐνῶ τὰ τῆς μητρός μου ἄγνωσθαι καὶ ἐγὼ πῶς κατώρθωνε νὰ ᾔηται πάντοτε νέα, καὶ ἐνθυμοῦμαι πόσα μίλια περιεπάτει περὶ εἰς τοὺς λασιώδεις δρόμους τοῦ Λονδίνου.

— ὦ! δὲν πειράζεις; Μάρκε, μοὶ ἔλεγεν, ἡμεῖς εἴμεθα νέοι καὶ δυνατοί· ἀλλὰ πρέπει νὰ κατορθώσωμεν νὰ ἐξέλθῃ ἐφ' ἀμάξης ἡ μήτηρ σου αὐτὰς τὰς ἡμέρας διὰ νὰ ἀναπνεύσῃ καθαρὸν ἀέρα.

Ἐνθυμοῦμαι πῶς με ἠκολούθει μέχρι τῆς θύρας ὅπως με εἶπε ἰδιαιτέρως τινὰς λέξεις·

— Δὲν ἐπεθύμουν νὰ εἶπω αὐτὰ ἐπάνω, φοβουμένη μήπως ταραξῶ τὴν μητέρα σου. Τὴν μητέρα μου, τὴν ἰδικήν μου μητέρα! Ὁ Θεὸς νὰ με λησμονήσῃ ἂν ποτὲ λησμονήσω σὲ Ἰωάννα Δούγλας!

Βλέπων τις τὸ παρελθόν, συχνὰ ἀπορεῖ παρατηρῶν πῶς καὶ διὰ πόσον παραδόξων ἀντιθέτων περιστασέων ὑπῆρξεν εὐτυχῆς καὶ θετικῶς εὐτυχῆς. Νομίζω ὅτι ὑπῆρξαμεν εὐτυχεῖς τὸ ἔτος ἐκεῖνο· αἱ μεταβολαὶ καὶ αἱ ἀπώλειαί μας ἐπῆλθον αἰφνιδίως καὶ δὲν διήρκεσαν πολὺ· ἡ καταστροφή μας δὲν ἀφῆκεν ὀπισθὲν τῆς οὐδὲ καταισχύνῃ, οὐδὲ ἀνησυχίαν· παρῆλθεν οὐδὲν ἀφήσασα μετ' αὐτὴν ἠρησισμένον νέον στάδιον ἄνευ οὐδενὸς χρέους ἢ φόβου.

Ὅσον δὲ δι' ἐκεῖνον τοῦ ὁποῖου ὁ θάνατος ἀπέκοψε τιμίαν ἐνάρετον καὶ προσφιλῆ ζῶν, ὑπῆρχε καὶ εἰς τοῦτο εἰρήνη. Πολλάκις ἐζήλευσα τὸ μειδιάμα μετὰ τὸ ὁποῖον ὁ φίλτατος πατήρ μου τὴν νύκτα ἐκείνην τῆς Κυριακῆς ἐστράφη καὶ ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς διὰ τὴν τελευταίαν του ἀνάπαισιν εἰπὼν· «Εἶναι δώδεκα· δὲν εἶναι, ἀγαπητή μου; Καλὰ, ἐτελείωσα ὅλην μου τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν ἤλθεν ἡ Κυριακή.»

Τὴν πρῆβεν νὰ εἶπω λέξεις τινὰς καὶ περὶ ἐμοῦ ἂν καὶ ἡ ἱστορία αὐτὴ ὁμιλεῖ περὶ ἐμοῦ ὅχι ὅπως με ἐγνωρίζον οἱ ἄνθρωποι ἐν γένει, ἀλλὰ πολλὰ διαφορετικὰ ἀφ' ὅ,τι ἐφικνόμενον καθημερινῶς. Ὅπως εἶπον ἤδη, ὁ πατήρ μου ἦτο ἄνθρωπος ἐνεργητικώτατος καὶ εὐφυστάτος μετὰ τὴν ἐξωτερικὴν τραχύτητά του. Μέχρι τέλους ἐκράτει τὰ πάντα εἰς τὰς χεῖράς του καὶ ἐπραττε πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ πράξῃ μόνος του. Αὐτὸς ἐγὼ, ὁ υἱὸς του, ἦμην ἐνίοτε ἀπλοῦς ὑπεράριθμος πρὸς αὐτόν. Μέχρι τοῦ θανάτου του εἰργαζόμενος ὡς μηχανὴν, οὐδέποτε εἶχον κμμίαν εὐθύνην μετὰ ταῦτα ὅμως ἡ συνείδησις τῆς εὐθύνης, διπλασιαζομένη ὡς ὅπως πρωτοφανῆς πρὸς ἐμὲ, ὑπὸ τοῦ ἰδιαιτέρου χαρακτηρῶς μου, καὶ ὑπὸ διαφόρων ἄλλων περιστάσεων τὰς ὁποίας εἶναι περιττὸν νὰ ἀναφέρω τόρα, ἀλλ' αἵτινες ἐπιβραβεύουσι πάντοτε, πικητικῶς ἂν ὅχι ἐνεργητικῶς, τὴν ζῶν τοῦ ἀνθρώπου, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν με ἐγκατέλειπε.

Μετὰ τινὰ κενὸν, ἡ Ἰωάννα εἶδεν αὐτό· ἀνεκά-

λυψε, λέγω, τὸ βαρὺ ἐκεῖνο αἶσθημα τῆς εὐθύνης; τὸν τρόπον τοῦ μέλλοντος, σταθμιζομένου ἐξ ἑνὸς μὲν ὑπὸ τῆς υγιείας (διότι δὲν ἦμην ἢ μᾶλλον δὲν ἐφαινόμην δυνατός), ἐξ ἄλλου δὲ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ κερδίζω χρήματα. Ὅτε δὲ μ' ἐστενοχώρησε πολὺ, τὸ ὠμολόγησα εἰς αὐτήν.

— Τὸ βλέπω. Δὲν τὸ ἐσυλλογίσθην ἐνωρίτερα. Ταλαίπωρε Μάρκε! πρέπει νὰ σὲ φροντίζωμεν καλύτερα εἰς τὸ μέλλον. Καίρω ὅτι μετὰ τὸ εἶπε.

Μετὰ τινὰς ἐβδομάδας ὑπῆγον ἀπροσδοκῆτως εἰς τὴν κατοικίαν τῆς μητρός μου ἧτις με ὑπεδέχθη λέγουσα·

— Ποῦ ὑποθέτεις ὅτι ὑπῆγεν ἡ Ἰωάννα; Ἐταράχθην ὅλος ὡς ἂν με εἶπαν ὅτι διέβη τὰς θαλάσσας· ἀλλ' εἶχεν ὑπάγει εἰς Βελγία, συνοικίαν ἧτις μᾶς ἦτο ἄλλοτε πολλὰ οἰκία, ἀλλ' ἧτις ἐγένετο πλέον ξένη εἰς ἡμᾶς ὡς ἂν ἦτο ἡ Ἀφρική. Πληθὸς ἰδεῶν διέβη ἀπὸ τὴν κεφαλὴν μου διὰ μῆκος, ἀλλ' ἀπεκρίθην μόνον·

— Δὲν ἔπρεπε νὰ ὑπάγῃ μόνη. Ποῖον ἐπεθύμει νὰ συναντήσῃ ἐκεῖ;

— Δὲν ἠθέλησε νὰ με εἰπῇ· με εἶπεν ὅτι πρέπει νὰ περιμεῖνω ἕως ὅτου ἐπανέλθῃ. Ἄ! ἰδοὺ, ἔρχεται. Λοιπὸν, ὦραία μου Ἰωάννα;

Ἐταράχθην δὲν εἶναι ἡ κατάλληλος λέξις, καὶ ὅμως ἐφαινόμην παραδόξως εὐμορφος· οἱ ὀφθαλμοί της ἔλαμπον ὡς ἄλλοτε, καὶ εἶχε τὴν παλαιάν της μεγαλοπρέπειαν τοῦ ἦθους, ἧτις ἐν τῷ μέσῳ τῶν μεγαλειῶν τὴν ἐδεικνυεν ἐν ταύτῳ ἐξοικειωμένην μετὰ αὐτὰ καὶ ἀνωτέραν πάντων αὐτῶν. Ἀσπασθεῖσα τὴν μητέρα μου ἐξῆλθεν ὅπως ὑπάγῃ νὰ ἐκβάλλῃ τὸν πῖλον τῆς, καὶ εἶπεν ὅτι θὰ μᾶς διηγεῖτο τὰ πάντα μετὰ μίαν στιγμὴν. Ἀλλὰ παρῆλθεν πολλὰ λεπτά· ὅτε δὲ ἐπανῆλθεν ἡ ἀσυνήθης λάμψις τοῦ προσώπου της δὲν ὑπῆρχε πλέον· καὶ εἶδομεν πάλιν τὴν ἀτάραχόν μας Ἰωάνναν.

— Ναι, Μάρκε, ἐτόλμησα πρᾶξιν τολμηρὰν, ἀνέλαβα ὑποχρέωσιν χωρὶς σὺ νὰ τὴν γνωρίζῃς ἢ νὰ με συμβουλεύσῃς ἢ νὰ δώσῃς τὴν συγκατατάθεσίν σίν σου. Ἰδὲ ἐδῶ.

Καὶ με εἶδειξεν εἰδοποιήσιν ζητοῦσαν «Διδασκάλισαν τῆς φωνητικῆς μουσικῆς πρώτης τάξεως. Εἶναι περιττὸν νὰ παρουσιασθῶσιν οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος καλλιτέχναι.»

— Παρατηρεῖς, ζητοῦν διδασκάλισαν τῆς φωνητικῆς μουσικῆς! Φοβοῦνται νὰ παραλάβουν δι' αὐτὴν διδάσκαλον. Ταλαίπωρον κοράσιον! Εἶναι περικυκλωμένη πανταχόθεν ἀπὸ τὰς προλήψεις τοῦ μεγάλου κόσμου· εἶναι κληρονόμος πρόκειται περὶ τῆς μικρᾶς μας, τῆς ταλαίπωρου Λαίδου Αἰμιλίας Γάζ.

Ἡ μητρόπολις, ὁ πύργος τοῦ Αἰθουῆτ καὶ ἡ ἡμέρα

ἐκεῖνου τοῦ Ἰουνίου ἐν τῷ μέσῳ τῶν πεδιάδων, ὡς πῶς πάντα ταῦτα ἐπανῆλθον εἰς τὴν μνήμην μου!

— Ἡ Λαίδου Αἰμιλία Γάζ... πόσον παράδοξον!

— Δὲν εἶναι τόσον παράδοξον ὅσον τὸ νὰ ἐνθυμηθῇ ἐμὲ. Δὲν με ἐλησμόνησε.

— Τὴν εἶδες εἰς τὴν Μητρόπολιν;

— Ὅχι... τὸ παρελθὸν ἔτος... εἰς τὸν οἶκον τῆς Λαίδου Ἐρλιστάου. Ἄν ἐνθυμηθῶ, τὴν ἐγνωρίζαν.

Τοῦτο λοιπὸν εἶχε λαμπρύνει τὴν φυσιογνωμίαν τῆς Ἰωάννας, ἡ χρυσὴ αὐτὴ ἀντάκλασις τῆς ἱστορίας τοῦ παρελθόντος ἔτους ἧτις θὰ ἐφαινότο συχνὰ ὄνειρον εἰς ἡμᾶς τοῦλάχιστον, ἂν δὲν ἤρχοντο τὰ γράμματα ἐκεῖνα ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἐπρεπε νὰ θέσω τέρμα εἰς ταύτην τὴν ἀσφάλειαν.

— Ἰωάννα, εἶπον, ἔπρεπε νὰ με εἰδοποιήσῃς πρὶν κάμῃς τοιοῦτον βῆμα. Διότι τὸ νὰ διδάξῃς σὺ εἶναι, κατ' ἐμὴν γνώμην κακὴ ἰδέα. Τὸ δὲ νὰ γίνῃς διδασκάλισσα ἀπλῶς, ἡ διδασκάλισσα τῆς μουσικῆς, ἢ ὅ,τι δῆποτε ἄλλο θέλεις, τῆς ἀνεψιάς τοῦ ἐπισκόπου, τὸ θεωρῶ ὡς ἐντελῶς ἀδύνατον.

— Καθόλου, ἀφ' οὗ ἐγὼ ὑπεσχέθην ἤδη.

Ἐνταῦθα ἡ μήτηρ μου, ἐννοήσασα τί εἶχον κατὰ διάνοιαν, ἐξηκολούθησε μεγαλοφώνως·

— Φιλτάτη μου, τί ἐπῆγες καὶ ἑκαμεις; Τί θὰ εἰπῇ ὁ λόρδος Ἐρλιστάου;

Ἡ δὲ Ἰωάννα ἐσιώπη.

— Ἄν ἦτο ἡ κυρία ὁποῖα δῆποτε θὰ ἦτο ἡδὴ ἀρκετὰ σκληρὸν τὸ πρᾶγμα, ταλαίπωρόν μου τέκνον. Ἀλλὰ σὺ, νὰ γίνῃς διδασκάλισσα τῆς φωνητικῆς μουσικῆς, σὺ, ἡ Ἰωάννα Δούγλας, σὺ ἡ ὁποῖα θὰ γίνῃς Μιλαίδη...

— ὦ! μὴ... μὴ... σὰς παρακαλῶ, ὑπέλαβεν ἡ Ἰωάννα.

Καὶ ἐξέφραζεν ὅλην τοιαύτην λύπην, ὥστε ἐσιώπησε καὶ αὐτὴ ἡ μήτηρ μου.

— Ἐπιτρέψατέ με νὰ σὰς εἶπω μίαν λέξιν καὶ τότε σεῖς καὶ ὁ Μάρκος θὰ με ἀφήσετε ἐλευθέραν νὰ πράξω ὅ,τι ἐπιθυμῶ. Οὐσα Ἰωάννα Δούγλας χρεωστῶ νὰ ἐνεργήσω ὡς Ἰωάννα Δούγλας, χωρὶς νὰ ἀνυσυγχῶ περὶ ὁποῖου δῆποτε ἄλλου. Πιστεύω, (καὶ ἡ φωνὴ της ἔτρεμεν ὀλίγον) πιστεύω ὅτι ποτὲ ἄνθρωπος δὲν θὰ περιφρονήσῃ ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἀγαπᾷ, διότι αὕτη ἐπραξέ τι ἢ πᾶν ὅ,τι ἐθεώρησεν ὀρθόν. Εἶναι καθῆκόν μου νὰ βοηθήσω ὅπως κερδηθῶσι χρήματα, δύναμαι νὰ τὸ κάμω καὶ ἐπιθυμῶ νὰ τὸ κάμω· αὐτὸ εἶναι τὸ εὐκολώτερον μέσον. Ἄλλως τε καὶ τὸ ὑπεσχέθην. Ἄς μὴ ὁμιλῶμεν πλέον περὶ αὐτοῦ.

Μᾶς διηγήθη δὲ τότε λεπτομερῶς ὅ,τι ἔκαμε τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ μᾶς περιέγραψε τὴν μιλαίδου Αἰμιλίαν οὐσαν πλέον σχεδὸν μεγάλην νέαν καὶ ἐν

τῶν ὠραιότερων πλασμάτων τὰ ὁποῖα δύναται τις νὰ ἴδῃ.

— Εἶναι παραδόξως ἀπλῆ, ὡς δαμάσκηνον καλυμμένον μετὰ τὸ ἄνθος του. Με εἶπεν ὅτι ἐγνωρίζε κάλλιστα τὸ πρόσωπόν μου, ὅτι ἐσυνήθιζε νὰ κρύπτεται εἰς τὰς σκοτεινὰς γωνίας διὰ νὰ με ἀκούῃ τραγοῦδουσαν· μετὰ ταῦτα δὲ συχνὰ ἠπόρει ποῖα ἦμην καὶ τί ἔγινα.

— Πῶς; δὲν γνωρίζεις; Ὑπέλαβεν ἡ μήτηρ μου.

— Ἀησμονεῖτε ὅτι οὐδεὶς τὸ γνωρίζει, οὐδὲ πρέπει νὰ τὸ μάθῃ. Εἶναι καλλίτερον νὰ ἔχῃ τὸ πρᾶγμα οὕτως, καὶ πολὺ εὐκολώτερον δι' ἐμέ.

Ἡ ἰδέα ὅτι θὰ ἐβλεπε συνεχῶς τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους χωρὶς οὐδεὶς νὰ γνωρίζῃ τι, με προσέβαλε πολὺ. Ἡ ὅλη θέσις τῶν πραγμάτων ἦτο κακὴ καὶ ψευδής. Εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι ἡ θέλησις τῆς Ἰωάννας ἀπεφάσισε τὰ πάντα καὶ ὅτι οὐδεὶς ἦτο ἀξιοκατάκριτος· πλὴν ἦμην ἠρητισμένος καὶ ἀηδισμένος, καὶ τὸ αἶσθημα τοῦτο ἠργοπύρησε πολὺ νὰ παρέλθῃ.

Καὶ ὅμως καλὸν μᾶλλον ἢ κακὸν προῆλθεν ἐκ τοῦ σχεδίου τούτου. Τὰ χρήματα ἦσαν τὸ ἐλάχιστον πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐκέρδησεν ἡ Ἰωάννα· μετ' ὀλίγον ἐδίδασκε μᾶλλον ἐξ ἀγάπης, καὶ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς διδασκαλίας κάμνει τὸν ἄνθρωπον εὐτυχῆ. Διὰ τούτου ἐπλήρωσε κενόν τι ἐν τῷ βίῳ της, τὸ ὁποῖον εἶχον ἤδη ἀρχίσει νὰ παρατηρῶ μετὰ τῶν διαστημάτων τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐρχομένων γραμμάτων, διαστημάτων τὰ ὁποῖα ἦσαν ἀνώμαλα καὶ μακρὰ ἐνίοτε· ἀνεπλήρωσε δὲ καὶ τὴν ἐλλειψίν πλήθους ἐπιθυμιῶν, αἱ ὁποῖαι βεβαίως θὰ ἦσαν ἐπιστηθῆται εἰς βίον μονότονον νέας γυναικὸς ἀδικόπως καταγινομένης εἰς τὴν περιποίησιν γράμματος καὶ ἐστερημένης φίλων, ἦτοι τὴν ἐλλειψίν τῶν λεπτοτήτων τοῦ βίου, τὴν ζωηρὰν συμπάθειαν καὶ τὴν σχέσιν μετὰ τοὺς ὁμοίους της.

Τὴν ἐξήγησιν ταύτην ἐδίδον βλέπων τὴν ζωηρὰν εὐχαριστήσιν της πρὸς τὴν νέαν ταύτην ἐνασχόλησιν, ἡ ξένη πρὸς τε ἡμᾶς καὶ τοὺς περὶ ἡμᾶς. Πλὴν ἡ ἰδική μου κρίσις ἦτο ἐπιτόλαιος ὅπως συχνάκις εἶναι αἱ κρίσεις τῶν ἀνθρώπων.

Κυριακὴν τινὰ ἡ Λαίδου Αἰμιλία κατέβη ὡς πτηνὸν τοῦ Παραδείσου εἰς τὰς κοσμικὰς χώρας τοῦ Pleasant-Row· καὶ τότε ἀνεκάλυψα, ἡ μᾶλλον ἐνόμισα ὅτι ἀνεκάλυψα, πολλὰ πράγματα.

— Ἰωάννα, τὸ παιδίον αὐτὸ ὡς τὸ ὀνομάζεις, εἶναι ὡς ἂν ἦτο ἐραστής σου.

Ἡ Ἰωάννα ἐμειδίασε.

— Καὶ δὲν εἶμαι καλλίτερα, καὶ βεβαίως ἀσφαλεστέρα πρὸς αὐτὴν ἢ ἐραστής; Μὴ γέλῃς, Μάρκε. Τὰ κοράσια συνήθως ἐκλέγουν τὴν πρώτην τῶν ἀγάπην μετὰ τῶν γυναικῶν... οὕτως ἦμην καὶ ἐγὼ. Πῶς σὲ φαίνεται ἡ Λαίδου Αἰμιλία; Μετεβλήθη;

— Ἐλθσόννησα πῶς ἦτο ἄλλοτε· ἀλλὰ νομίζω ὅτι τόρα ἀρχίζει νὰ ὁμοιάζῃ σέ.

Ἡ Ἰωάννα ἐγέλασε ζωηρῶς καὶ δυσπίστως.

— Πῶς! Ὁμοιότης μεταξὺ μιᾶς μελαγχροίνης καὶ μιᾶς ξανθῆς, ἰσχνῆς καὶ παχείας, δεκαεπταετοῦς καὶ εἰκοσιενεαετοῦς σχεδόν; Πόσον γηράσκω!

Γενομένη δὲ σοβαρώτερα ἐπὶ στιγμὴν, ἐπανέλαθε μετ' ὀλίγον τὸ ἀντικείμενον τῆς ὁμιλίας μας.

Καὶ ὅμως ἡ παρατήρησις μου εἶχεν ἀλήθειαν ἐν αὐτῇ. Ἡ ὁμοιότης ἐκείνη ἢ φυσικὴ ἢ ἐπίκτητος, τὴν ὁποίαν συχνὰ παρατήρησα ἄλλοτε μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων τῶν ἐλκυομένων πρὸς ἀλλήλους, ἀνεφαίνετο ἤδη μεταξὺ τῶν δύο ἐκειῶν. Ἡ ἐνεργητικώτερα φύσις ἐνετυποῦτο ἐπὶ τῆς ἄλλης, καὶ δι' ἀπειρων διαφόρων τρόπων ἀνεύρισκον ἐπὶ τῆς Αἰίδου Αἰμιλίας τὴν ἐπιρροὴν τῆς Ἰωάννας.

Ἐκμα τὴν παρατήρησιν μίαν ἡμέραν ὅτι ἡ νέα Αἰίδου ἤρχετο συχνότατα εἰς Pleasant-Row.

— Ναι, μὲ ἀπεκρίθη ἡ Ἰωάννα, τὴν ἐμπιστεύονται εἰς ἐμὲ καὶ εὐχαριστεῖται νὰ ἔρχεται.

— Πιστεύω, τῇ ἀληθείᾳ, ὅτι θὰ ἤρχετο καὶ εἰς Newgate ἂν κατόκεις ἐκεῖ.

— Εἶμαι βεβαία ὅτι θὰ ἤρχετο, ἀπεκρίθη ἡ Ἰωάννα μὲ γλυκίαν φωνὴν ἐρμηνεύουσαν εὐγνώμονα ἀγάπην. Μάρκε, δὲν εἶμαι ῥωμαντικὴ. . . τόρα· πλὴν ἡ ἀγάπη αὐτοῦ τοῦ κορασίου κατασυγκινεῖ τὴν καρδίαν μου. Ἀνετράφη ὡς μοναχὴ σχεδόν· εἶναι ἀθῶα ὡς περιστέρα καὶ γλυκεῖα ὡς ἄνθος. Ἐπιθυμῶ νὰ προφυλάξω τὰ ἀργυρὰ πτερὰ τῆς περιστέρως καὶ νὰ μὴ ἀφήσω μηδὲν νὰ κηλιδώσῃ τὸ ἄνθος.

— Δὲν δύνασαι νὰ τὸ κάμῃς, ἡ τύχη τῆς εἶναι ἀποφασισμένη εἰς τὸν κόσμον. . . πρέπει νὰ τὴν συναντήσῃ.

— Τὸ αἰσθάνομαι καὶ δὲν ἐπιθυμῶ νὰ τὴν ἀπομακρύνω ἀπ' αὐτὴν. Ἀλλὰ θέλω νὰ τὴν καταστήσω ἰσχυρὰν διὰ τὴν ἐπικίνδυνον θέσιν τῆς. . . ἀσφαλῆ ἐν αὐτῇ καὶ ἀξίαν αὐτῆς. Ἐπιθυμῶ. . .

— Νὰ εἶναι κάμῃς καλὸν, ὑπέλαθα.

Ἄν ἐσυλλογιζόμην ὅτι ἡ φράσις μου αὕτη θὰ τὴν ἐπροξένοι τοιαύτην ὀδυνηρὰν ἐντύπωσιν, βεβαίως θὰ ἀπέκοπτα τὴν γλῶσσάν μου πρὶν ἢ προφέρω αὐτὴν. Τὰ χεῖλη τῆς ἔτρεμον ὑπὸ λύπης ἐνῶ μὲ ἀπεκρίνετο.

— Μὴ λέγῃς τοῦτο, δὲν θὰ τὸ ἐπαναλάβω ποτὲ πλέον.

— Ἴσως εἶναι ἀσφαλέστερον νὰ μὴ τὸ λέγῃς, μηδὲ νὰ τὸ συλλογίζεσαι· ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ παύσῃς τοῦ νὰ τὸ ἐκτελέσῃς. Ὅταν ᾤναι τις ὡς σὺ δὲν ἔμπορεῖ νὰ ζῇ ἢ διὰ νὰ κάμῃς καλὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

— Σ' εὐχαριστῶ, ἐξαδέλφη.

Καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ἐγέμισαν δάκρυα καὶ ἐκάθησε σιωπηλῆ.

Τῇ εἶχα φέρεῖ ἐπιστολὴν τὴν ὁποίαν νομίζω ὅτι περιέμενε πρὸ καιροῦ, διότι ἡ ἀλληλογραφία ἐφαίνετο γενομένη δυσκολώτερα πρὸς τὸν λόρδον Ἐρλιστάουν εἰς τὰς καθέδρας τῆς πεπολιτισμένης Εὐρώπης, ἢ ὅτε ἐζῆ μιμούμενος τὴν ζωὴν τῶν Βεδουίνων εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Συρίας.

Ἡμεῖς οἱ ἄνδρες συνειθισμένοι ὄντες νὰ πίνωμεν καὶ τὰς γλυκυτέρας ἕδονάς μας διὰ μικρῶν ῥοφημάτων κατὰ τὰ διαστήματα τοῦ πολυμερίμου καὶ φιλοδόξου βίου μας, οὐδέποτε δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν πῶς αἱ γυναῖκες τρέφονται μὲ ἐπιστολάς. Δὲν τὸ ὁμολογοῦσιν οὐδέ εἰς αὐτὰς τὰς καρδίας τῶν ὅταν ἡ ῥίζα τοῦ ἔρωτος, καὶ ὅ,τι εἶναι ἔτι ἀσφαλέστερον τοῦ ἔρωτος, ἡ ἐμπιστοσύνη, ὑπάρχῃ ἐντὸς αὐτῶν, δύνασαι νὰ τὴν ἀποκόψῃς ἐπανειλημμένως, ἐκείνη θὰ βλαστήσῃ πάλιν ἐκ νέου· πλὴν ἡ ἐγχειρίσις εἶναι σκληρὰ.

Παρατήρησα τοῦτο κατὰ τινὰ ἀπουσίαν τῆς μιλαίδου Αἰμιλίας· αἱ τρυφερὰ ἐπιστολαὶ τῆς νέας κόρης ἔφθανον τακτικῶς ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος, οὐδέποτε ἐλλείπουσαι.

— Ἐρχονται τακτικῶς ὡς ὁ ἥλιος, ἔλεγεν ἡ μὴ-μυρ μου· ὁμοιάζουν ἀληθῆ ἐρωτικὰ γράμματα.

Ἡ Ἰωάννα ἀπέστρεψε τὴν κεφαλὴν.

Ὅτε δὲ ἐπανῆλθεν ἡ μαθήτριά της αὕτη ἀνταπεκρίνετο εἰς τὴν τρυφερὰν ἀγάπην της μὲ εὐγνωμοσύνην σχεδὸν παθητικὴν· ἡ ἀγάπη ὅμως τῆς κόρης ἦτο ἀκόμη ὀλίγον παιδικὴ εἰς τὰς ἐνδείξεις της, ἂν καὶ ὑπὸ ἄλλας τὰς ἄλλας ἐπόψεις ἡ Αἰίδου Αἰμιλίας εἶχε παύσει νὰ ᾤναι παιδίον. Εἶχε μάθει πλέον νὰ ἔχῃ ἴδιαν θέλησιν καὶ κρίσιν καὶ νὰ τὰς ἐξασκῇ διαφοροτρόπως, ὅπως εἶναι εὐκόλον εἰς γυναῖκα τῆς τάξεως καὶ τῆς περιουσίας της νὰ ἐξασκῇ τὸ ἀληθὲς δίκαιον τῆς γυναικὸς, τὴν προσωπικὴν ἐπιρροὴν. Ἦτο ὠραῖον καὶ ἀξίεραστον πλάσμα· πλησίον τῆς μεγίστης ἀνθρωπότητος αὐτῆς μοὶ ἐφαίνετο ἐνίοτε ὅτι ἡ Ἰωάννα ἦτο ὀλίγον μαραμμένη, ἡλικιωμένη.

— Ἡ Ἰωάννα, μαραμμένη; ἡ Ἰωάννα γηράσκουσα; ἔλεγα καθ' ἑμαυτόν.

Βλέπων ὁ ἀνὴρ τὸ πρόσωπον τὸ ὁποῖον ἀγαπᾷ, πρέπει ἄρα γε νὰ τρέμῃ ἢ νὰ αἰσθάνεται μεγάλαν καὶ βαθεῖαν συγκίνησιν ἀναλογιζόμενος πῶς θὰ γίνῃ αὐτὸ ὅταν θὰ γηράσῃ;

Παρῆλθε καὶ ἕτερος χειμῶν. . . παρῆλθε καὶ ἕτερον θέρος· τὸ φθινόπωρον θὰ ἐγίνοντο δύο ἔτη ἀπ' ὅτου ἀπέθνηεν ὁ πατὴρ μου.

Δύο ἔτη! Μήπως ἄλλη τις χρονολογία ἢ ἡ ἀνάμνησις τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς μου ἔκαμε τὴν Ἰωάνναν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ μέλανα φορέματά της; Τὰ βλέμματα καὶ τὰ βήματά της ἐγένοντο ζωηρότερα.

Ἐκουσίως ἢ ἀκουσίως εἶναι βέβαιον ὅτι ἤλπιζεν, ἂν δὲν ἐπίστευε.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἔλαθα καὶ ἐγὼ ἐπιστολὴν τοῦ λόρδου Ἐρλιστάουν εἰς τὴν ὁποίαν μὲ ἐξέφραζε τὴν μεγίστην τοῦ λύπην, διότι περιστάσεις τὰς ὁποίας ἡ Μίς Δούγλας ἐγνώριζε (διὰ τοῦ αὐτοῦ ταχυδρομείου ἔγραφε καὶ εἰς τὴν Ἰωάνναν), ἐκώλυον τὴν εἰς Ἀγγλίαν ἐπάνοδόν του καὶ μὲ ἔλεγεν ὅτι ἡ-ναγκάζετο νὰ ἀφήσῃ ἀκόμη ὑπὸ τὴν προστασίαν μου « τὸν μεγαλύτερόν του θησαυρὸν τοῦ κόσμου τούτου. »

Ἐνεχείρισα τὴν πρὸς ἐμὲ ἐπιστολὴν εἰς τὴν Ἰωάνναν ἄνευ σχολίων, ἐκείνη δὲ οὐδὲν προσέθηκεν ἀναγνώσασα αὐτήν. Ἦτο πολλὰ ἐνησχολημένη τὰς ἡμέρας ἐκείνας διότι ἀνεχώρει ἡ Αἰίδου Αἰμιλία εἰς ταξιδίον, εἰς τὴν Ἑλβετίαν νομίζω, καὶ μετὰ κόπου κατάρθωσεν ἡ Ἰωάννα νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὰς παρακλήσεις αὐτῆς ὅπως ὑπάγῃ μαζὴ της.

— Δὲν δύναμαι, ἔλεγεν, ὅτε τὴν ἐδίαζον καὶ ἐγὼ, ὑποσχόμενος ὅτι θὰ τὴν ἀντικαθίστων πλησίον τῆς μητρὸς μου, δὲν δύναμαι νὰ ταξιδεύσω. Ὁ ὄχι! Οὐδέποτε ἤμην ἱκανὴ δι' ἄλλο ἢ διὰ νὰ ζῶ ἡσυχῶς εἰς τὴν οἰκίαν μου.

Μετὰ δὲ τὴν ἀναχώρησιν τῆς Αἰίδου Αἰμιλίας ἐφαίνετο στηριζομένη ἔτι πλέον ἐπὶ τῆς ἀγάπης τῆς οἰκιακῆς ζωῆς, ἐπὶ τῆς εἰρήνης, τῆς ὁμοιοῦς ἥτις ὑπῆρχεν ἐν τῷ οἴκῳ μας μὲ ὄλην τὴν στενωχωρίαν μας. Τὴν βλέπω ἀκόμη ὅπως ἦτο συνήθως, καθήμενη τὴν κυριακὴν τὸ ἑσπέρας, πλησίον τῆς γραίας μητρὸς μου, τὸν βραχίονά της στηρίζουσα ἐπὶ τῶν γονάτων αὐτῆς καὶ βλέπουσά με μὲ τοὺς μεγάλους μελαγχολικοὺς ὀφθαλμούς της, ἐνώσω προσεπάθουν νὰ τοὺς διασκεδάσω καὶ νὰ τοὺς κάμω νὰ γίνωσι ζωηροί. Ἐνίοτε ἀπ' οὗ μὲ ἤκουε καὶ ἐγέλα ὀλίγον, ἐστέναζεν ὡς ἀνακουφιζομένη καὶ ἔλεγεν·

— Ὁ Μάρκε, πόσον εὐχάριστον εἶναι νὰ σὲ ἔχῃ τις πλησίον του.

Ὅποιοι θησαυροὶ ἐκείνοι, διὰ τοὺς ὁποίους οἱ ἄνθρωποι εἶναι μᾶλλον διατεθειμένοι νὰ ὁμιλῶσιν ἐνίοτε ἢ νὰ τοὺς ἐκτιμῶσι, καὶ τοὺς ὁποίους ὅμως οἱ ἄλλοι οὐτε νὰ ἐπιθυμῶσιν, οὐδὲ κἂν νὰ ἀφαιρῶσι πρέπει! Εὐχαριστῶ τὸν Θεὸν ὅτι ὑπῆρξα πάντοτε ἀληθῆς καὶ πρὸς ἐμὲ καὶ πρὸς τοὺς δύο αὐτούς.

Καθ' ἐκάστην παρατήρουν τὰς στοργύλας παρειὰς τῆς Ἰωάννας γινομένης ἰσχυρότερας καὶ λαμβανούσας τὰς γραμμάς, αἵτινες ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἀπέρχεται ἡ νεότης. Μίαν ἡμέραν κύψασα τὴν κεφαλὴν της ἐνῶ ἐκάθητο μὲ εἶπε·

— Μάρκε, ἰδὲ ἐδῶ.

Καὶ εἶδον μεταξὺ τῆς κόμης της ἀπείρους λευκὰς τρίχας.

Ἄγνωσθαι καὶ ἐγὼ τί ἠσθάνθη ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν ἐκείνην· τοῦτο μόνον γνωρίζω ὅτι τὸ αἰσθημά μου δὲν ὑπῆρξεν αἰσθημα λύπης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ.

« Μετὰ τινὰς μῆνας » ἔγραφεν ὁ Λόρδος Ἐρλιστάουν ὅτι θὰ ἐπανήρχετο, ἀλλ' ἡ χρονολογία αὕτη ἦτο ἀόριστος ὅπως σχεδὸν αἱ πλείους τῶν χρονολογιῶν του. Κατὰ τὸν Νοέμβριον, Δεκέμβριον, Ἰανουάριον, Φεβρουάριον καὶ Μάρτιον ἔπερξ τὰς ἐπιστολάς του εἰς Pleasant-Row κατὰ τὸ σῆμα εἰς ἀόριστα διαστήματα καὶ μὲ γραμματόσημα διαφορετικὰ ὅπως πάντοτε. . . μετὰ ταῦτα ἐπαυσαν.

Ἡ ἀνοιξίς ἐπανῆλθε. Νομίζω ὅτι ὑπάρχει ἐν τῷ βίῳ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἐμάθομεν ἀκόμη νὰ παραδεχώμεθα ἐνδομύχως, ὅπως καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κόσμῳ, τὸν μυστηριώδη νόμον τῆς μεταβολῆς, τότε δὲ ἡ ἐπάνοδος τῆς ἀνοιξέως εἶναι ὑπερβαλλόντως ὀδυνηρὰ. Περιδιαβάζων μετὰ τῆς Ἰωάννας εἰς τοὺς ἀνθισμένους κήπους, βλέπων μετ' αὐτῆς εἰς τὴν γωνίαν τῶν ὀδῶν μικρὰς ἄκρας κυανοῦ καὶ λευκοῦ οὐρανοῦ, παρατήρουν ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς ἐξαδέλφης μου ἔκφρασιν ἥτις συνέτριβε τὴν καρδίαν μου.

Οὐδὲ λέξιν ἔλεγεν, ἀλλὰ συχνάκις κτύπημα εἰς τὴν θύραν τὴν ἔκαμε νὰ ἀναπνῆ καὶ νὰ τρέμῃ· παρατήρησα πρὸς τούτους ὅτι οὐδέποτε ἐξήρχετο χωρὶς νὰ ἀφήσῃ τὴν προσεκτικὴν παραγγελίαν « Θὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν δεῖνα ὥραν », καὶ οὐδέποτε ἐπανήρχετο μὴ ἐρωτοῦσα μὲ προσποιημένην ἀφέλειαν· « Μήπως ἤλθε τις ἐν ἀπουσίᾳ μου; » — Ὁχι! Ποτὲ δὲν ἤρχετο τις· καὶ ἀνέβαινε ἐπάνω ἀργῶς καὶ βεβαρημένη, μετὰ τινὰς δὲ στιγμὰς ἐξήρχετο τοῦ δωματίου της ἄνευ τοῦ πύλου της καὶ μὲ τὴν κόμην της διωρθωμένην, ὡρὰ πλὴν ἡσυχος. . . Παρήρχετο καὶ ἄλλη ἡμέρα καὶ μετ' αὐτῆς αἱ ἐλπίδες της.

Παρέβην τὸν συνῆθη μου κανόνα καὶ ἤρχισα νὰ πηγαίνω εἰς Pleasant-Row σχεδὸν καθ' ἐκάστην ἑσπέραν. Ἡμέραν τινὰ ἐζήτησα ἄδειαν ἀπὸ τοῦ γραφείου καὶ προσεκλήθην μόνος μου νὰ γευθῶ μετὰ τῆς μητρὸς καὶ τῆς ἐξαδέλφης μου, φέρων μετ' ἐμαυτοῦ ἀνθοδέσμη καὶ ἄπειρα « εἰς ἔτη πολλά » διὰ τὴν Ἰωάνναν.

Δάκρυα ἀνέβησαν ἀκουσίως εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της ἐνῶ μὲ ἔλεγεν·

— Εὐχαριστῶ, Μάρκε· σὺ ἐνθυμήθης αὐτό.

Φεῦ οὐδεὶς ἄλλος!

Εἶχα σχηματίσει τὸ σχέδιόν μου ὅπως ἐλαφρύνω ὀλίγον τὸ βάρος τῆς ἡμέρας ἐκείνης· τῇ ἔδειξα δύο εἰσιτήρια πράσινα ἐπὶ τῶν ὁποίων ἦτο ἐγγεγραμμένον· « Ἐταιρία ἱερᾶς μουσικῆς Exeter Hall. » Ἦτο τῶντι εὐχαριστήσις νὰ ἴδῃ τις πῶς ἔλαμψαν οἱ ὀφθαλμοὶ της!

— Απόψε! Και θα ψάλλουν τὸ Lobgesang καὶ τὸ Requiem.

Ὁ Μάρκε!

— Θὰ υπάγετε λοιπὸν, Κυρία; ἠρώτησα. Ἐν τῷ λεωφορείου μετὸν πῖλον σας, καὶ θὰ καθήσετε ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὄχλου καὶ μετὰ ἀνθρώπων μὴ ἐνοουῦντα τὴν μουσικὴν;

— Ἐξάδελφε Μάρκε! μετὰ εἶπε γελῶσα καὶ τοῦτο μετὰ ἤρκει.

Ἀνεχωρήσαμεν λοιπὸν εὐθύμως τὴν ὥραϊαν ἐκείνην ἐσπέραν τῆς ἀνοίξεως· μετὰ ὀλίγον ἐκλείσαμεν τὴν θυρίδα τοῦ λεωφορείου πρὸ τοῦ δύνοντος ἡλίου καὶ ἀφήκαμεν ἑαυτοὺς τινάζομένους ἐντὸς αὐτοῦ εἰς τοὺς δρόμους τοῦ Λονδίνου, οἱ δύο ὁμοῦ, ἡ ἑξαδέλφη μου Ἰωάννα καὶ ἐγώ. Ἐστήριζε τὴν χεῖρά της ἐπὶ τοῦ βραχίονός μου, ἡ φωνὴ της ἔτερπε τὴν ἀκοήν μου, οἱ ὀφθαλμοὶ της ἔλαμπον ἀναζητοῦντες κάθε στιγμὴν τοὺς ἰδικούς μου, ὅτε καταβάντες τῆς ἀμάξης ἔθεσα αὐτὴν ἔμπροσθέν μου ὅπως τὴν προφυλάξω ἀπὸ τοῦ περιμένοντος πλήθους. Ἦμην εὐγνώμων μέχρι τοῦ βάρους τῆς καρδίας μου διότι εἶχον αὐτὴν ἰδικὴν μου ἔστω καὶ διὰ μίαν στιγμὴν, διότι ἠδυνάμην νὰ τὴν καταστήσω εὐτυχὴ εἰς τρόπον ὅσπερ ἡ ἐσπέρα ἐκείνη, ἡ ὥρα ἐκείνη τοῦλάχιστον θὰ ἔσημαδεύετο ὑπ' αὐτῆς μετὰ λευκὸν λίθον.

Ἰποθέτω ὅτι εἰς οὐδὲν μέρος τοῦ κόσμου ὑπάρχουσι μουσικαὶ συναθροίσεις ὡς ἐκείναι τοῦ Exeter-Hall, ὅπου εὐρίσκονται ἑκατοντάδες μουσικῶν καὶ χιλιάδες ἀκροατῶν. Εἰς οὐδὲν ἄλλο μέρος ἴσως ἀληθῆς θαυμαστῆς τῆς μουσικῆς δύναται νὰ αἰσθανθῆ μεγαλητέραν εὐχαρίστησιν ἢ εὐρισκόμενος ἐν τῷ μέσῳ τῆς θαλάσσης ἐκείνης τῶν κεφαλῶν, βλέπων τὸ βουνὸν ἐκεῖνο τῶν μουσικῶν θρανίων ὀλίγον κατ' ὀλίγον πληρωμένων, ἕως ὅτου ἐν τῷ μέσῳ τῆς γενικῆς κακοφωνίας τῶν ὀργάνων τὰ ὅποια χορδίζονται, ἀντηχοῦσιν οἱ μεγαλοπρεπεῖς ἤχοι τοῦ μεγάλου ὀργάνου· τότε τὰ θορυβώδη κύματα τοῦ ἀνθρώπινου ὠκεανοῦ καθησυχάζουσι καὶ ἡ ἑορτὴ ἀρχίζει.

Ἐκαστος γνωρίζει τὸν «Ἦμον Αἰνέσεως» τοῦ Μενδλεσσῶνος, ἕκαστος γνωρίζει τὴν εὐγενῆ ἐκείνην συμφωνίαν τὴν προσφιλεῖν εἰς πάντας τοὺς μουσικοὺς καὶ τὸν χορὸν. «Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον.» Ἡ Ἰωάννα ἐστράφη πρὸς με... οἱ ὀφθαλμοὶ της ἔλαμπον. Ὁ μέγας χεῖμαρρός της μουσικῆς περιεχέτο περίεξ ἡμῶν, καὶ καθόσον ἐπροχώρει ἡ Ἰωάννα ἐβυθίζετο μετὰ στεναγμοῦ εὐτυχίας εἰς αὐτόν.

Δι' ἐμὲ δὲ ὅ,τι ἠσθάνομην πολὺ πλέον τῆς μουσικῆς ἢ τοῦ ὄψις τοῦ σκεπτικοῦ προσώπου της, ἀκούοντος τοὺς γλυκεῖς ἤχους τοῦ ἄσματος. «Περιέμενε τὸν Κύριον» οἴτινες ἐπιπτον ὡς σταλαγμοὶ

ἐλαίου ἐπὶ τῆς τεταραγμένης καρδίας της. Ὅτε δὲ μετὰ τὸ ἄσμα ὁ χορὸς ἔψαλλε· «Ἡ νύξ παρέρχεται» τότε ἡ καρδία ἐξεχείλισε, μεγάλα δάκρυα ἐσώρευθησαν ἐντὸς τῶν ὀφθαλμῶν της, ἐπιπτον τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο σβύνοντα τὰ ὀδονηρὰ ἴχνη τῆς θλίψεως· τὸ προσφιλεῖς πρόσωπόν της ἐγένετο ἐκ νέου ἤρεμον ὅπως παιδίου. Ἐγνώριζον ὅτι τοῦτο θὰ τῆ ἦτο ὠφέλιμον καὶ ἂν καὶ τὰ χαρακτηριστικά της ἔτρεμον ἀκόμη καὶ τὰ δάκρυα ἐπιπτον εἰσέτι, εἶδον ὅτι τὸ πνεῦμά της ὡς καὶ ἡ φωνὴ της συνενοῦντο μετὰ λέξεις αἴτινες ἀρχίζουσι καὶ τελειῶνουν τὸν Ἦμον «Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον!»

Ἀφήκα τὴν ἱαματικὴν δρόσον νὰ πίπτῃ καὶ οὐδὲ λέξιν εἶπα εἰς αὐτήν. Ἐν τῷ μεταξύ ἀνηγέρθη παρρητῶν ἀδιαφόρως τὸ περὶ ἡμᾶς πλήθος· ἦσαν ὅλαι αἱ φυσιογνωμίαι εὐφρεῖς καὶ ἐκφραστικαί, ὅπως συνήθως βλέπει τις εἰς τὰς συναθροίσεις τῆς Exeter Hall. Ἐστρεψα δὲ τοὺς ὀφθαλμούς καὶ πρὸς τὸ μέρος ὅπου ἦσαν αἱ προσδιορισμέναι θέσεις διὰ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, οἴτινες βεβαίως δὲν θὰ διεσκεδάζον τόσον ὅσον ἡμεῖς. Μετὰ εὐφραίνετο πολὺ νὰ βλέπω τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο ὅλα τὰ λαμπρὰ ἐκεῖνα ἐπανωφόρια τοῦ θεάτρου, τὰς ἀσκεπεῖς ἐκείνας κεφαλὰς, καὶ μετὰ ταῦτα νὰ συλλογίζωμαι τὴν πλησίον μου κύπτουσαν κεφαλὴν... τὴν μόνην ἐκείνην κεφαλὴν μετὰ τῶν χιλιάδων αὐτῶν, τῆς ὁποίας μόνη μία θριξ, καὶ ἡ λευκὴ αὐτῆς θριξ, ἦτο πολυτιμότερα τοῦ χρυσοῦ... εἰς ἄλλον.

Πιστεύω, εἶμαι βέβαιος ὅτι τὴν στιγμὴν ἐκείνην, κατὰ τὴν σιωπὴν ἐκείνην ἣτις ἦτο πολὺ πληρестέρα ἀπὸ ὀλοκλήρους μῆνας τῆς συνήθους ζωῆς μου, εἶχα λησμονήσει ἐντελῶς τὸν Λόρδον Ἐρλιστάουν. Ὡστε μοὶ ἐφάνη ὅτι εἶδον φάντασμα ἀνεγειρόμενον ἐκ τῶν νεκρῶν, ἢ ἐκ τῶν Ἠλυσίων πεδίων, ὅτε εἶδον αἴφνης ἀντικρὺ ἐμοῦ ὀπτασίαν ἐκ σαρκὸς καὶ κοκάλων... ὅτε ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων τοὺς ὁποίους παρετήρουν εἶδον ἀνεγειρομένην τὴν ὑψηλὴν κεφαλὴν νέου.

Τὸ ἀνάστημα, ἡ μορφή, ἡ βία κίνησις τῆς κεφαλῆς ὅπως ἀπορρίψῃ τὴν κόμην του... ὅχι δὲν ἠπατώμην ἦτο ὁ Λόρδος Ἐρλιστάουν.

Ὁ Λόρδος Ἐρλιστάουν! εἰς τὴν Ἀγγλίαν; πορευάμενος εἰς μουσικὰς συμφωνίας, καθήμενος εὐθύμως μετὰ τῶν φίλων του, τῆς μητρὸς του καὶ μετὰ δύο ἄλλας κυρίας; Καὶ ἡ Ἰωάννα Δούγλας;

Ἐκάθησα εἰς τὴν θέσιν μου ἀποφασιστικῶς χωρὶς νὰ προσφέρω λέξιν ἢ νὰ κάμω νεῦμα· ἐτοποθετήθην εἰς τρόπον ὅσπερ ὅτε ἡ Ἰωάννα θὰ ἐστρέφετο πρὸς ἐμὲ θὰ ἀπεστρέφετο ἀπ' ἐκείνου. Πλὴν ἦτο περιττὴ ἡ προφύλαξις· ἔμενον ἀκίνητος μετὰ εἶπε μόνον μετὰ γλυκῆ ἀνακουφιστικῶν στεναγμῶν·

— Ἡ Μάρκε, πόσον εὐτυχὴ γεννέθλιον ἡμέραν ἐπέρασα!

Τοῦτο μετὰ ἔκαμε νὰ ἀποφασίσω ὅτι, ὁτιδήποτε καὶ ἂν συνέβαινε, ἡ ἡμέρα ἐκείνη, ἡ τελευταία ἴσως, θὰ ἔμενε εἰς αὐτὴν καὶ εἰς ἐμέ.

Ἐκάθημην λοιπὸν πλησίον τῆς προσεκτικῆς καὶ σιωπηλῆς ἤκουσα ὡς ἂν ὠνειρευόμην τὴν μουσικὴν λειτουργίαν τοῦ Μόζαρ διὰ τοὺς νεκρούς, τὸν θόρυτον *Dies ira*, τὸ *Rea tremendae*, τὸ *Agnus Dei* μετὰ τὸ οὐράνιον τέλος του ὡς ἂν ἐκλείοντο αἱ εἰρηνικαὶ πύλαι τοῦ τάφου ἐπὶ ὄλων τῶν ἀνθρώπινων ὀδυνῶν: *Dona nobis requiem*.

Καὶ ἡ ἑσπερὶς ἐτελείωσεν.

Ἡσώχως, πλησίον ὁ εἰς τοῦ ἄλλου, τὸν βραχίονά της ἔχουσα ὑπὸ τὸν ἰδικόν μου, ἡ Ἰωάννα καὶ ἐγὼ ἐξήλθομεν μετὰ τοῦ πλήθους· ἀκόμη ἐν λεπτόν καὶ θὰ τὴν ὠδήγουν ἀσφαλῶς εἰς τὸν δρόμον, πλὴν ἄλλως ἐπέπρωτο.

Εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς κλίμακος ἀναγκάζεται τις νὰ σταματήσῃ λεπτά τινα, διότι ἐκεῖ ἀναμιγνύονται τὰ δύο μέρη τοῦ ἀκροατηρίου ὅπως ἐξέλθωσι διὰ τῆς αὐτῆς πύλης. Ἐκεῖ δὲ πρόσωπον κατὰ πρόσωπον συνητήσαμεν τὸν Λόρδον Ἐρλιστάουν! Ἰστατο μειδιῶν καὶ δμυλῶν, μετὰ τὸ ἦθος ἐκεῖνο τῆς μεγίστης προσοχῆς, μετὰ τὸ ὅσοιον συνήθως μετεχειρίζετο ὁ ποικιλοπλοῦς γυναικῶν ὡς ἂν ἦτο τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του ἡ μόνη γυνὴ ἡ ὑπάρχουσα εἰς τὸν κόσμον. Ἡ ὥραία του κεφαλὴ ἔκυπτε ἐπὶ τῆς κυρίας τὴν ὁποίαν ἐπροστάτευε διὰ τοῦ βραχίονός του... ἀναμφιβόλως ἦτο ὁ Λόρδος Ἐρλιστάουν.

ἴσως θὰ παρήρχετο χωρὶς νὰ μᾶς παρατηρήσῃ, πλὴν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς κυρίας ὑπῆρξαν ὀξυδερκέστεροι.

— Μις Δούγλας! φιλάττη μου Μις Δούγλας, ἀνέκραξε χαίρουσα ἡ Λαίδη Αἰμιλία Γάζ.

Οὕτως... ἐσταμάτησαν καὶ ἐχαίρετήθησαν. Τοῦτο διήρκεσε μόνον μίαν στιγμὴν διότι ὁ ὑπὲρ τῆς ἀνήγγειλεν εὐθύς· «Τὸ ὄχημα τῆς μιλαίδης Ἐρλιστάουν» καὶ οἱ δύο ἠναγκάσθησαν νὰ προχωρήσωσιν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πλήθους. Ἡ Ἰωάννα ἔμεινε μετ' ἐμοῦ. Ἐστρεψίετο βρέως ἐπὶ τοῦ βραχίονός μου... Τῆ εἶπον·

— Θέλεις νὰ ἐπανεέλθωμεν εἰς τὴν οἰκίαν;

— Ναι.

Μόλις ἐξήλθομεν εἰς τὸ Strand καὶ ἀνθρώπος τις μετ' ἡγίσε·

— Κ. Βράουν! ποῦ εἶσαι;

Ἡ Ἰωάννα ἔκυψεν ὀλίγον πρὸς τὰ ἔμπροσ, ἐκεῖνος δὲ δραμῶν πλησίον τῆς ἤρπασε τὴν χεῖρά της.

— Πρέπει, εἶπε, νὰ ἔλθω μαζὴ σας εἰς τὸν οἶκόν σας... ποῦ εἶσαι ἡ ἀμαζά σας;

Ἐἶχε λησμονήσει ἀναμφιβόλως, ἀλλὰ τὸ ἀνενημύθη μετ' ὀλίγον.

— Εἶναι πολὺ πλέον εὐχάριστον νὰ περιπατήσωμεν, προσέθηκε, πρέπει νὰ με ἐπιτρέψετε... .

Καὶ λαβὼν ἀποφασιστικῶς τὸν βραχίονα τῆς Ἰωάννας τὴν ὠδήγει ἐσπευσμένως ὡς ἂν ἠγνοεῖ σχεδὸν τί ἔλεγε καὶ τί ἔπραττεν.

— Ἡ μήτηρ μου, εἶπεν, ὑπῆγε μαζὴ τους... κατοικοῦμεν ἐκεῖ· δὲν εἴμεθα εἰς τὴν Ἀγγλίαν εἰμὴ πρὸ μιᾶς ἢ δύο ἡμερῶν. Ἡ συνάντησις αὕτη εἶναι τόσον παράδοξος ὅστε ἀδυνατῶ νὰ τὴν πιστεῦσω. Ἰωάννα, ὦ Ἰωάννα! ἀνέκραξεν αἴφνης μετὰ βλέμμα ἐντρομὸν διότι δὲν εἶχεν ἀκόμη προφέρει λέξιν.

Ἐσταμάτησα ἐν ὄχημα, καὶ ὁ Λόρδος Ἐρλιστάουν σχεδὸν ἀνεγείρας αὐτὴν τὴν ἐτοποθέτησεν ἐντὸς αὐτοῦ. Ἐκάθησε πλησίον τῆς κρατῶν καὶ τὰς δύο τῆς χεῖρας καὶ βλέπων αὐτὴν ἕως ὅτου τὸ χρῶμα ἐπανήλθεν ἀργῶς εἰς τὸ πρόσωπόν της. Ἀπέσπυρεν εὐμενῶς τὰς χεῖρας τῆς λέγουσα μετὰ φωνὴν τρέμουσαν·

— Καλῶς ἦλθε εἰς τὴν πατρίδα σου.

Ἐφθασαμεν εἰς Pleasant-Row. Ἡ στενὴ θύρα καὶ σκοτεινὴ κλίμαξ, ἡ μικρὰ αἴθουσα μετὰ τὸ τέιον τὸ ὁποῖον μᾶς περιέμενε καὶ τὸ νερὸν τὸ βράζον εἰς τὴν ἐστίαν, πάντα ταῦτα ἐφάνησαν μεγάλως ἐκπληξάντα τὸν Λόρδον Ἐρλιστάουν. Ὅτε δὲ εἰσῆλθεν ἡ μήτηρ μου μετὰ τὸ κάλυμμα τῆς χήρας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ μετὰ τὸ μεταβεβλημένον πρόσωπόν της, δὲν ἠπόρησε πλέον... συνεκινήθη.

— Φιλτάτη μου Κ. Βράουν... φιλάττη μου Κ. Βράουν, εἶπε, δεξιούμενος αὐτὴν μετὰ φιλικὴν συμπάθειαν ἣτις ἦτο σχεδὸν τρυφερὰ καὶ τόσον ἀπροσδόκητος, ὅστε ἡ καλὴ μου μήτηρ εἶχε δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς.

— Μᾶς εὐρίσκετε πολλὰ διαφορετικοὺς, ἀληθῶς, μιλόρδε Ἐρλιστάουν.

— Ὅχι, ὄχι, ὄχι, ἐπανελάβε πολλὰκις ὁ νέος προτείνας θρανίων εἰς αὐτὴν, καὶ καθήσας πλησίον τῆς μετὰ εἰλικρινῆ φιλίαν.

Καὶ ἡ Ἰωάννα Δούγλας; Ἰστατο βλέπουσα, λησμονηθεῖσα τὴν στιγμὴν ἐκείνην... καὶ ὅμως ἂν καὶ ὠχρὸν ὄλον τῆς τὸ πρόσωπον ἐσπινθηροβόλει. Ὅτε δὲ ἐπὶ τέλους ἐστράφη ὁ Λόρδος Ἐρλιστάουν ὅπως τὴν ζητήσῃ... εἶχεν ἐξέλθει. Παρήλθον πολλαὶ στιγμαὶ καὶ ἐγένοντο διάφορα μικρὰ ἐξηγήσεις πρὶν ἢ ἀκούσωμεν τὴν χεῖρα τῆς ἀνοίγουσαν τὴν θύραν.

Ὁ Λόρδος Ἐρλιστάουν ἐγερθῆς ἔλαβε τὴν χεῖρα ἐκείνην καὶ τὴν ἠσπάσθη παρρησία, εἰπὼν·

— Ἰωάννα, ἔμαθα τόρα πολλὰ πράγματα τὰ ὁποῖα δὲν με εἶπες ποτέ. Εἰς ὅλα ἐκεῖνα τὰ μακρὰ, καλὰ γράμματά σου διατί ποτέ δὲν με εἶπες; . .

Ὁμίλει δὲ μετὰ ἦθος σχεδὸν ἐπιπληκτικόν, καὶ πάλιν μετὰ τρυφερόν σεβας ἐφίλησεν ἐκ δευτέρου τὴν ἀκίνητον ἐκείνην χεῖρα.

Τότε δὲ ἡ Ἰωάννα μὲ τὸν αὐτὸν ἀπαθῆ τρόπον ἀν καὶ ἡσυχον, ἀνέλαβε τὴν θέσιν τῆς καὶ ἤρχισε νὰ ἐτοιμάζῃ τὸ τέτον.

Ὁ λόρδος Ἐρλιστάουν εἶχε βεβαίως μεταβληθῆ. Ἐφαίνετο νεώτερος εἰ δυνατόν, ὅπως ἀνὴρ ἐν τῇ ἀρχῇ τακτικῶ βίου εἶναι πολλάκις νεώτερος παιδίου ζήσαντος ἀτάκτως καὶ ἀνευ σκοποῦ. Ἡ μεγίστη ζοηρότης τοῦ εἶχε καταπραϊνθῆ, ὑπῆρχε περίεξ αὐτοῦ νέα ἀτμοσφαῖρα ἀναπαύσεως ἥτις ἦτο αὐτῇ καθ' ἑαυτὴν δύναμις.

(Ἔπεται συνέχεια).

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΝ ΛΑΚΩΝΙΑΙ.

Α'. ἐν Γυθείῳ.

ΑΥΣΙΚΡΑΤΗΣ ΑΓΘΟΚΛΕΙΑΝ ΤΑΝ ΙΑΙΑΝ ΘΥΓΑΤΕΡΑ ΔΑΜΑΤΡΙ ΚΑΙ ΚΟΡΑΙ ΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ

Ἡ ἐπιγραφή εἶν' ἐπιτάφιος, ὡς νομίζω· εὐρέθη δ' ἐν τῇ παλαιᾷ πόλει Γυθείου ὅπου καὶ ἄλλαι εὐρέθησαν ἐκδοθεῖσαι ἐν Παιδίῳ (ἴδε φυλλάδ. ἀριθ.) ὑπάρχει δ' ἐπὶ λίθου κοινῷ ἐνὸς μέτρου τὸ μῆκος καὶ ἡμίσεως τὸ πλάτος· ἡ γλῶσσα αὐτῆς Δωρικὴ καὶ ὡς ἐκ τῆς παλαιογραφίας εἰκάζεται εἶναι τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων.

Κάτωθεν ταύτης ὑπάρχει ἀνάγλυφον σύμπλεγμα περιέχον τέσσαρα πρόσωπα, ὧν τὸ μὲν ἐν τῷ μέσῳ παριστᾷ τὴν Δήμητρα κειμένην μεταξὺ δύο στύλων καὶ καθήμενην ἐπὶ θρόνου ὑπὸ δύο λεόντων ὑποβασταζομένου. Δεξιᾷ ταύτης ἵσταται αὐτῇ αὐτῇ ἡ Ἀγαθόκλεια ἢ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀναφερομένη· παραλαμβάνεται δὲ παρὰ τῆς Δήμητρος ἀπὸ χειρὸς· ὁ δὲ πατήρ τῆς Ἀγαθοκλείας, Λυσικράτης, ἱστάμενος ἀριστερᾷ τῆς θεᾶς φαίνεται λίαν κατηφῆς καὶ ὀφειλῶν παραχωρεῖ τὴν φιλότιμν αὐτοῦ θυγατέρα τῇ χθονίῳ θεᾷ, ἧς προπορεύεται ἡ κόρη Περσεφόνη κρῖνον τῇ μιᾷ χειρὶ κατέχουσα, τῇ δ' ἑτέρᾳ σφαιροειδές τι σῶμα· ἀνωθεν δὲ ταύτης Ἑρμῆς φέρων στέφανον τῇ χειρὶ καὶ τείνων πρὸς τὴν κεφαλὴν τῆς κόρης, ὅπως ἐπιθέσῃ αὐτόν. Τοιοῦτον τὸ ὄραϊον ἀνάγλυφον σύμπλεγμα εὐρισκόμενον ἤδη ἐν τῇ οἰκίᾳ Ν. Γ. Αλαράκου ἐν Γυθείῳ. Ἐὰν δ' ἀμελήσῃ ἢ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, ἥτις ἔλαβε γνῶσιν τοῦ ἀριστουργήματος, πιθανόν νὰ μεταβῇ τοῦτο εἰς ξένας χώρας, μᾶλλον ἐκτιμῶσας τὰ τοιαῦτα κειμήλια ἢ ἡμεῖς οἱ ἐγκαυχώμενοι ἐπὶ τῇ ἐκ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καταγωγῇ, παρ' οἷς εἰς τὸν ὑπακτὸν βαθμὸν ἀνεπτύχθη ἡ καλαισθησις, ὡς γνωστόν. Ἄλλ' ἢ

μεῖς εἰ ἀπόγονοι ἐκαίμων τί πράττομεν; πῶς ἡ καλαισθησις ἡμῶν ἀντὶ νὰ ὀξυνθῇ ἀμβλύνεται ὁσημέραι;

Ἐν τῇ Παλαιοπόλει Γυθείου ἦν καὶ ἀκρόπολις κειμένη εἰς θέσιν ἀποπτόν, ἐξ ἧς καταφαίνεται ὅ, τε λιμὴν τῆς πόλεως καὶ ἡ ἐμπροσθεν αὐτοῦ κειμένη νησίς, ὅπου κατὰ Πκυσανίαν, τὸ πρῶτον ἤδη ἐμίγη τῇ ὠραίᾳ Ἐλένη ὁ καλλιμόρφος Πάρις· διὸ καὶ λόφος τις παρακείμενος ἐκ τούτου ὠνομάσθη «Μεγῶριον». Τανῦν ἐν τῇ νησίδι ὑπάρχει ἡ οἰκία τοῦ βουλευτοῦ Ζαντάκη, ἐν ἐκκλησιῶν καὶ ὁ νεώτερος φάρος, ἀριστοτέχνημα τῆς νεωτέρας ἀρχιτεκτονικῆς, καὶ τινες τάφοι ἀρχαῖοι ἀνευρεθέντες ἐσχάτως. Ἐὰν ἡ νησίς αὕτη, προσχωνομένη τοῦ μεταξὺ πορθμοῦ συνεκινῶναι τῇ στερεᾷ καὶ συνωκίζετο, ἤθελεν ἀποτελέσει τὴν μᾶλλον εὐάρεστον θέσιν τῆς πόλεως Γυθείου καὶ ἰδίᾳ τὸ θέρος, ὅτε ὁ καύσων λίαν ἐπαισθητὸς ἐν τῇ ἀκτῇ, ἐλαφρύνεται λίαν ἐν τῇ νησίδι διὰ τὸ ἄροστρον καὶ εὐάερον αὐτῆς.

Ἐν τῇ ἀκρόπολει Γυθείου ὑπῆρχον τὸ πάλαι καὶ ναοὶ διάφοροι, κατὰ Πασαβῆν, καὶ ἄλλαι οἰκοδομαί, ὧν ἡ θέσις ἀγνωστὰ· ἐνὸς ὁμοῦς ἐξ αὐτῶν ἐσχάτως ἀνεκάλυψα τὰ εἰρεῖπια, ἐφ' οἷς εἰς ἀγνωστον ἐποχὴν ἀνηγέρθη χριστιανικὸς ναὸς, ἤδη κατηρειπωμένος καὶ αὐτὸς, κείμενος δὲ εἰς τὸ ἀμπέλιον τοῦ ἐξ Ἀρεπόλεως Γκιτάκου, καὶ ὑπεράνωθεν τοῦ νεωστὶ ἀνακαλυφθέντος παλαιοῦ θεάτρου τρία μέτρα· ὡς ἐκ τῶν τεμαχίων δὲ, ἀπερ ἀνεκάλυψα, ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ χριστιανικὸς ναὸς εἶχεν ἔδαφος ψηφιδωτὸν, οἷα κατεσκευάζοντο εἰς τοὺς τελευταίους Βυζαντινοὺς χρόνους· εὐρέθη δὲ καὶ στήλη ἡμιθραυστος τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ ναοῦ, καὶ φαίνεται ὅτι χριστιανοὶ τὰς ἀρχαίας στήλας εἶχον εἰς χρῆσιν καὶ αὐτοί, καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ καταστροφῇ συγκατεστράφησαν καὶ ἐκεῖνα. Ἰπὸ τὸν χριστιανικὸν ναὸν τοῦτον τίς ἦν ὁ ἀρχαῖος, ἀγνωστον, καθόσον δὲν εὐρέθη τις ἐπὶ ἐπιγραφή διαφωτίζουσα τὴν θέσιν ἢ τὸ ὄνομα τῆς θεότητος.

Κάτωθεν τῆς ἀκροπόλεως πρὸς Ν. εὐρέθησαν ἐν ἡμιθραύστῳ στήλῃ καὶ αἱ ἐξῆς κεκολωθωμένοι ἐπιγραφαί·

... ΟΥΡΕ ΠΑΡ ΑΚΡΗΝ .
... ΔΑΜΕΙΣ ΒΟΡΕΗΙ
... ΚΑΙΣ ΑΧΙΑΗΟΣ
... ΓΑ ΘΕΤΙΣ.

Ὡς ἐκ τῆς παλαιογραφίας εἰκάζεται μάλιστα ἀπὸ τοῦ Ε καὶ Σ ὅτι εἶναι τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἡ ἐπιγραφή αὕτη. Τὸ δὲ περίεργον ἡ γλῶσσα αὐτῆς ἐστὶν Ἰωνικὴ καὶ ἐνταῦθα γεννᾶται τὸ ζήτημα· πῶς εἰς πόλιν ὑπὸ Δωριέων οἰκουμένην καὶ κατὰ συνέπειαν τὴν Δωρικὴν λαλοῦντων, ἀπαντᾷ ἡ Ἰωνικὴ διάλεκτος; Εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο καταλληλοτέρως

ἡμῖν γοῦν, ἀπάντησις φαίνεται ἡ ἐξῆς· Ἐκ τῶν ἑλληνικῶν φύλων τὸ μᾶλλον ἐπίδοσιν λαβὼν εἰς τε τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν ἦν τὸ Ἰωνικόν, ὅπερ ἀπανταχοῦ τῶν παραλίων καὶ λιμένων τῆς Μεσογείου ἐφοῖτα, ὅτε μὲν λόγῳ συμφερόντων, ὅτε δ' ἐξ ἀνάγκης ὁπλ. τρικυμίων, σφοδρῶν ἀνέμων καὶ τῶν παραπλησίων. Ὁμολογούμενον δ' ὅτι τὸ πάλαι, ὡς καὶ νῦν ἐστὶ, ἡ ἐπὶ κάμψις τῶν ἀκρωτηρίων τῆς Λακωνικῆς, ἦτοι τοῦ Ταινάρου καὶ ἰδίᾳ τοῦ Μαλέα, ἦν ἐκ τῶν δεινοτάτων· διὸ καὶ ἐγεννήθη παροιμία παρὰ τοῖς πάλαι· «Μαλέαν ἐπὶ κάμψις ἐπιλάθου τῶν οἰκαδῶ». Τοσοῦτον ἐθεωρεῖτο δεινὴ ἡ ἐπὶ κάμψις τοῦ Μαλέα τὸ πάλαι· ἀλλὰ καὶ σήμερον μ' ὅλην τὴν δυνατὴν τελειότητα τῆς ναυτιλίας, ἦν διευκόλυναν αἱ νεώτεραι ἀνακαλύψεις τῶν φυσικο μαθηματικῶν ἐπιστημῶν, ἀρκούντως, ἡ ἐπὶ κάμψις τοῦ Μαλέα θεωρεῖται δεινὴ παρὰ τῶν ναυτιλλομένων ἐν ἰστιοφόροις· ὅθεν τῶν Ἰωνῶν τις ἔμπορος ἢ πλοίαρχος κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους, ἐλθὼν εἰς κίνδυνον παρὰ τὸν Μαλέαν καὶ σπρωχθεὶς παρὰ τῶν ἀνέμων εἰς τὸν λακωνικὸν κόλπον, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ὁποῖου ἦν τὸ Γυθειον, ἀπέβη εἰς τὴν πόλιν, ἔθυσεν ἴσως σωτήρια καὶ ἀνέθηκε τοῖς ναοῖς τῆς πόλεως τοῖς ἐν τῇ ἀκρᾷ τοῦ Γυθείου πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ τὴν ἐπιγραφήν ταύτην. Εἰς τὸν καταρτισμὸν τοιοῦτων σκέψεων τοῦλάχιστον ἄγει ἡμᾶς ἡ φράσις τῆς ἐπιγραφῆς ἥδε· «Δαμῆς Βορέη» εἴτ' οὖν καταδαμασθεὶς ὑπὸ τοῦ βορρᾶ ἀπέβη εἰς τὴν πόλιν Γυθείου καὶ ἔθυσσε σωτήρια Ἀχιλλεῖ καὶ Θέτιδι.

Β'. ἐν Πασαβῆ.

Μακρὰν τῆς πόλεως Γυθείου 2 1/2 ὥρας ἀπέχει τὸ φρούριον τὸ τοῦ Πασαβῆ καλούμενον ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ passe-avant ἴσως, ὡς κτισθὲν κατὰ τοὺς σταυροφορικοὺς χρόνους, ἀκριβῶς ὁμοῦς εἰς τοῖς, ἀγνωστον· εἰς τὴν λαὸν ὑπάρχει κοινὴ ἰδέα, ὅτι ἐκτίσθη παρὰ τῶν Βενετῶν, οἵτινες καὶ τὸ φρούριον Κελεφᾶς, κατ' αὐτόν, ἔκτισαν, ἐν ᾧ τὸ χειρόγραφον τῶν ἐν Κορσικῇ Στεφανοπούλων παριστᾷ, ὅτι τὸ φρούριον Κελεφᾶς ἔκτισαν οἱ Τοῦρκοι (ἴδε περὶ τοῦ ἐν Κορσικῇ Στεφανοπούλων Γ. Παπαδοπούλου σελ. 49. ἔκδ. Ἀθην.). Μεταξὺ τῶν δύο φρουρίων Κελεφᾶς καὶ Πασαβῆ ὑπῆρχε διόδος συγκοινωνίας λιθόστρωτος, ἧς τὰ ἴχνη καὶ σήμερον σώζονται μεταξὺ τῶν λόφων καὶ φαραγγίων, τῶν ἀναμεταξὺ Κελεφᾶς καὶ Πασαβῆ· μάλιστα ὑπάρχει παράδοσις, ὅτι καὶ ἀμαζαὶ διήρχοντο τὴν διόδον ταύτην κομίζουσαι τροφὰς καὶ πολεμφοδία εἰς Πασαβῆν ἐκ Κελεφᾶς· ἀποδείξις ὅτι μία Κυβέρνησις εἶχεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτῆς καὶ τὰ δύο φρούρια· ἴσως κατέσχε τὸ ἐν καὶ μετέπειτα καὶ τὸ ἄλλο. Ἀκριβῶς τὰ τοιαῦτα νὰ ἐπακριβωθῶσι δὲν εἶναι δυνατόν, καθόσον δὲν ὑπάρ-

χοῦσι μνημεῖα γραπτὰ. Ὁ καθηγητὴς Καππότας ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν (1866—67) ἐδημοσίευσεν ἰδίαν διατριβὴν περὶ τοῦ φρουρίου Πασαβῆ ἀρκετὰ ἐκτεταμένην (ἐν ἐνθυμῶμαι καλῶς)· ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα ζητήματα δὲν λύει μάλιστα οὐδὲ θίγει τὸ ζήτημα ἀν' ἀπὸ Ῥωμαίων ἀκόμη ὑπῆρχε τὸ φρούριον, ἢ τοῦλάχιστον ἐπὶ ἐρειπίων Ῥωμαϊκῶν ἐπακοδομήθη τὸ ἤδη διασωζόμενον φρούριον, καθόσον ἐξάγεται ἐκ τῆς ἐσχάτως ἐκείσε εὐρεθείσης ἐπιγραφῆς τῆς ἐξῆς, καὶ τοι διεφθοαρμένης·

PIPM
. . . . MI
TH
ΛΟΥΚΡ
. . . . EN
Ο T

Ἡ ἐπιγραφή εἶναι εἰς λίθον κοινὸν τεθραυσμένον καὶ βεβλαμένον παντειδῶς, κείμενον δὲ ἤδη ἀναμέσον χόρτων καὶ βάτων καὶ ἀκανθῶν, αἵτινες ἀνεφύησαν ἐνδον τοῦ ἐμβαδοῦ τοῦ φρουρίου, μάλιστα ἀμυγδαλεῶν πολλῶν. Λύπη καταλαμβάνει τὸν θεατὴν μόνον εὐρισκόμενον ἐντὸς τοῦ φρουρίου καὶ βλέποντα πύργον τινα τετραγώνον διασωζόμενον καὶ τινα ἄλλα εἰρεῖπια, συναισθανόμενον δὲ τὴν περὶ ταῦτα ἀκηδεῖαν.

ΔΘΑΝ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ.

ΠΑΝΔΩΡΑ

ΙΔΡΥΣΙΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΝ. Ἐν Γερμανίᾳ τὸ ἐν Πράγῃ πανεπιστήμιον ἰδρύθη τὸ 1348. Τὸ ἐν Βιέννῃ 1364. Τὸ ἐν Γενεύῃ 1368. Τὸ ἐν Κολωνίᾳ 1485. Τὸ ἐν Ἐϊδελβέργῃ 1386. Τὸ ἐν Ἐρφούρτῃ 1392. Τὸ ἐν Λειψίᾳ 1409. Τὸ ἐν Βουρσεβούργῃ 1410. Τὸ ἐν Ροστόκῃ 1419. Τὸ ἐν Λιβανίῳ 1425. Τὸ ἐν Δόλῃ 1426. Τὸ ἐν Τρεβερσίῳ 1454. Τὸ ἐν Τριφυουάδῃ καὶ Φριδβούργῳ τῆς Βρισγοβίης 1456. Τὸ ἐν Βασιλείᾳ 1459. Τὸ ἐν Ἰγγολστάδῃ 1472. Τὸ ἐν Τυβιγγίᾳ 1477. Τὸ ἐν Μαγοντίχ 1477. Τὸ ἐν Οὐίττεμβέργῃ 1502. Τὸ ἐν Ἐλμσταδῇ 1575. Τὸ ἐν Ἄλλῃ 1694. Τὸ ἐν Γοττίγγῃ 1735. Τὸ ἐν Ἐρλάγγῃ 1743. Τὸ ἐν Στουτγάρδῃ 1775. Τὸ ἐν Βερολίῳ 1810. Τὸ ἐν Βόννῃ 1818. Τὸ ἐν Μονάχῳ 1826. Τὸ ἐν Ζυρίγγῳ 1832 καὶ τὸ ἐν Βέργγῃ 1834.

Ἐν δὲ Γαλλίᾳ τὸ ἐν Παρισίοις 1200. Τὸ ἐν Τολόσῃ 1229. Τὸ ἐν Μομπελιέρῳ 1284. Τὸ ἐν Αὐρηλίᾳ 1305. Τὸ ἐν Γρενόβλῃ 1365 (μετακομισθὲν ἐν Βαλεντίᾳ 1454). Τὸ ἐν Ἀνδραβῶν 1364. Τὸ ἐν Ὁράγγῃ 1365. Τὸ ἐν Δόλῃ 1432 (μετατεθὲν εἰς Βεζαντιανὴν τῇ 1676). Τὸ ἐν Πουατιέρῃ 1431. Τὸ ἐν

Κάεν 1436. Τὸ ἐν Βαλεντία 1454. Τὸ ἐν Νάντη 1460. Τὸ ἐν Βιτυριγία 1465. Τὸ ἐν Βορδιγάλοις 1472. Τὸ ἐν Δυροκορτυρύμη 1548. Τὸ ἐν Δουαύφ 1572. Τὸ ἐν Παλύμφ 1722. Τὸ ἐν Ναναύφ 1769⁽¹⁾.

Ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ ἐν Ὄξφόρδῃ 1206. Τὸ ἐν Καντωρβήγῃ 1229 ἢ 1257. Τὸ ἐν Ἀγίφ Ἀνδρέα 1441. Τὸ ἐν Γλασκόβῃ 1454. Τὸ ἐν Ἀβερδεένη 1506. Τὸ ἐν Ἐδιμβούργῳ 1582. Τὸ ἐν Δουβλίμφ 1591. Τὸ ἐν Λονδίμφ 1828.

Ἐν Ὀλλανδίᾳ καὶ Βελγίῳ. Τὸ ἐν Λοβανίῳ 1426. Τὸ ἐν Λειδῇ 1575. Τὸ ἐν Φραουκερή 1585. Τὸ ἐν Γρονίγγῃ 1614. Τὸ ἐν Ἰτρέγγῃ 1636. Τὸ ἐν Λιέγγῃ 1816. Τὸ ἐν Γάνδῃ 1816. Τὸ ἐν Βρυζέλαις 1834.

Ἐν Ἰταλίᾳ. Τὸ ἐν Βονωνίᾳ ἀρχαιότερον πάντων⁽²⁾. Τὸ ἐν Νεαπόλει 1224. Τὸ ἐν Παδοῦῃ 1228. Τὸ ἐν Ρώμῃ 1245. Τὸ ἐν Φεβέρρα 1264. Τὸ ἐν Περούσῃ 1307. Τὸ ἐν Πίσσαις 1333. Τὸ ἐν Φλωρεντίᾳ 1349. Τὸ ἐν Παύτῃ 1360. Τὸ ἐν Σιένη 1370. Τὸ ἐν Παλέρμῳ 1394. Τὸ ἐν Ταυρίνῳ 1405. Τὸ ἐν Πάρμῃ 1482. Τὸ ἐν Καλαρίδι (ἐν Σαρδινίᾳ) 1764. Τὸ ἐν Καταίντῃ (ἐν Σικελίᾳ) 1433. Τὸ ἐν Μακεράτῃ 1445. Τὸ ἐν Φόρμῳ 1589. Τὸ ἐν Σάν Μαρίνῳ 1727.

Ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ Πορτογαλίᾳ, τὸ ἐν Οὐαλεντίᾳ 1209. Τὸ ἐν Σαλαμάγγῃ 1239. Τὸ ἐν Λισσαβώνῃ 1279. Τὸ ἐν Κοῦμβρα 1291. Τὸ ἐν Βαλλαδολίδῃ 1346. Τὸ ἐν Τολέδῳ 1499. Τὸ ἐν Σιβιλίᾳ 1504.

Τὸ ἐν Κρακωβίᾳ 1364. Τὸ ἐν Κοπεγχάγγῃ 1476. Τὸ ἐν Ἰψάλῃ 1476. Τὸ ἐν Δορπάτῃ 1632. Τὸ ἐν Μόσχῃ 1755. Τὸ ἐν Γενεύῃ 1383. Τὸ ἐν Βίλῃ 1803. Τὸ ἐν Πατρουπόλει 1819. Τὸ ἐν Κιέβῳ, τὸ ἐν Χαρκόφῳ, τὸ ἐν Ὁδησσῷ 1867. Τὸ ἐν Ἀθήναις 1836.

ΛΑΤΙΝΙΚΟΙ ΣΤΙΧΟΙ. Ὁ Δάνσιος ἐποίησε τὸν ἀκόλουθον λατινικὸν στίχον, ὅστις διὰ τῆς διαφόρου μεταθέσεως τῶν στοιχείων αὐτοῦ ἀλλοιοῦται κατὰ σημασίαν κατὰ 39,916,800 τρόπους.

Crux, fex, fraus, lis, mars, nox, pus, sors, mala, slyx, vis.

Καὶ ὁ Βόσσιος ἀναφέρει τὸν ἐξῆς στίχον, ὅστις διὰ τῆς αὐτῆς μεταθέσεως ἀλλοιοῦται κατὰ 3,628,800 τρόπους.

Lex, vex, sol, dux, fors, lux, mors, spes, pax, petra, christus.

ΕΝΕΤΙΚΟΣ ΣΤΟΛΟΣ. Κατὰ τὴν πτώσιν τῆς Ἐνετικῆς Δημοκρατίας ὁ στόλος τῆς πολιτείας ταύτης συνέκειτο ἐκ τῶν ἐξῆς πλοίων:

Δικρότων τῶν 70 τηλεβόλων	Ἀριθμὸς	40
Ὁμοίων τῶν 66	»	41
Ἐτι τῶν 55	»	4
Φρεγατῶν τῶν 42—44 τηλεβόλων	»	43

⁽¹⁾ Κυριολεκτικῶς ἐν Γαλλίᾳ ἔν μόνον πανεπιστήμιον ὑπάρχει τὸ τῶν Παρισίων προϊστάμενον τῶν λοιπῶν, ὡς καὶ ἕλον τῶν ἄλλων ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων.

⁽²⁾ Ἀρχαιότερα τούτου ὑπῆρξεν ἡ ἐν Σαλέρνῳ ἱατρικὴ σχολή.

Ὁμοίων τῶν 32	Ἀριθμὸς	2
Γαλερῶν	»	2
Βομβαρδῶν	»	23
Κοτόρων	»	1
Καννονιοφόρων φερόντων ἐν μὲν τηλεβόλων τῶν 40 λιτ. καὶ τέσσαρα τῶν 6 λιτ.	»	16
Βρικίων	»	3
Γολετῶν τῶν 16 τηλεβόλων	»	4
Γαλιωτῶν 30—40 κωπῶν	»	7
Σιαμπικῶν	»	7
Λεμβῶν μεγάλων (Feluche)	»	5
Ὀλμοφόρων (Obusiere) φερόντων δύο μὲν ὄλμους τῶν 40—50 λιτ. καὶ 4 τηλεβόλα τῶν 6 λιτρῶν	»	34
Τὸ ὅλον τῶν πλοίων	»	133

ΜΑΥΣΩΛΙΟΝ ΠΟΡΣΕΝΑ. Ἐκ τῶν ἀρχαίων μνημείων τῶν πολλαχῶς ἐπασχολησάντων τοὺς καθ' ἡμᾶς ἀρχαιολόγους ἐστὶ καὶ ὁ τοῦ Πορσένα τάφος, περὶ οὗ ὁ Πλίνιος ἀναφέρει τάδε ἐν τῇ φυσικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ. «Ὁ Πορσέναιος, λέγει οὗτος, ἐτάφη παρὰ τὴν Κλύσιον πόλιν, ὅπου ὠκοδόμησε μνημεῖον ἐκ τετραγώνων λίθων. Ἐκαστον δὲ τῶν πλευρῶν τοῦ τετραγώνου τούτου εἶχε 300 ποδῶν μῆκος καὶ 50 ὕψος.»

I. ΔΕ-ΚΙΓΑΛΛΑΣ.

ΤΟΙΣ ΕΛΛΗΣΙ ΚΥΒΕΡΝΗΤΑΙΣ. Ἀγάθων ἔφη: «Τὸν ἀρχοντα τριῶν δεῖ μεμνησθαι: πρῶτον μὲν ὅτι ἀνθρώπων ἀρχει, δευτερον ὅτι κατὰ νόμους ἀρχει, τρίτον ὅτι οὐκ αἰετῶν ἀρχει.»

Ἡ νῦν ὑπό τινων χρηστότης καλουμένη μετέθηκε τὸν ὄλον εἰς πονηρίαν βίον: οὐδεὶς γὰρ ἀδικῶν τυγχάνει τιμωρίας.

Εἰς ἀρχὴν κατασταθεὶς μηδενὶ χρωὶ πονηρῷ πρὸς τὰς διοικήσεις: ὧν γὰρ ἂν ἐκεῖνος ἀμάρτοι σοὶ τὰς αἰτίας ἀναθήσουσιν.

ΣΠΟΥΔΑΙΟΝ ΠΑΡΟΡΑΜΑ.

Ἐν τῇ περὶ Γρατιανοῦ Ζώρζῃ βιβλιογραφίᾳ τῆ δημοσιευθείσῃ διὰ τοῦ φυλλαδίου τῆς 45 Ἀυγούστου, παρελείφθη τὸ μῦθον μὴ ἐν τῇ ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ μεταγλωττισθείσῃ ἐπιστολῇ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ παράλειψις αὕτη διαστρέφει τὴν ἔννοιαν, παρακαλεῖται ὁ ἀναγνώστης νὰ προσθήσῃ αὐτὸ μεταξὺ τῶν λέξεων *κλασικῆς ἑλληνικῆς* καὶ τῆς *μεταχειρισθείς*, ὥστε νὰ καταρτισθῇ ἡ φράσις οὕτω πως: «Θαυμαστὸν δὲ πόσον εὐφυῶς καὶ ἐπιδηξίως ἐπανάφερε κλ, μὴ μεταχειρισθείς τὴν ἀπαρέμφατον.» (σελ. 229.)